

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932:25
FINANSDEPARTEMENTET

STATENS ORGANISATIONSNAMND

BETÄNKANDE

MED

PLAN FÖR STATENS BYGGNADS-
VERKSAMHET UNDER NÄRMEST
KOMMANDE TIOÅRS PERIOD

S T O C K H O L M

1 9 3 2

Statens offentliga utredningar 1932

Kronologisk förteckning

1. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. Marcus. 121 s. **Jo.**
2. Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. Av E. Marks von Würtemberg. Marcus. 43 s. **Ju.**
3. Luftförvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. Norstedt 139 s. **Fb.**
4. Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. Norstedt. 142 s. **H.**
5. Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. Beckman. 132 s. 2 bilagor. **K.**
6. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle. Marcus. 37 s. **K.**
7. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 2. Byggnadsordning för mindre municipalsamhälle. Marcus. 27 s. **K.**
8. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för landsbygden. Marcus. 18 s. **K.**
9. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för landsbygden. Marcus. 32 s. **K.**
10. Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. Beckman. 52 s. **Jo.**
11. Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. Marcus. 10 s. **K.**
12. Jordbruksutredningens betänkanden. 7. Betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditvärdigheter. Beckman. 99 s. **Jo.**
13. Skatteutjämningsberedningen 1. Statistisk utredning angående det kommunala skattetrycket. Av E. Ahlberg. Norstedt. 85*, 560 s. **Fi.**
14. Jordbruksutredningens betänkanden. 8. Arbeta frågan inom det svenska jordbruket. Av B. Nyström Beckman. 111 s. **Jo.**
15. De ekonomiska verkningarna för sjöfarten av 19 års lotsförfattningssakkunnigas förslag till lotsavgränsningar. Norstedt. 38 s. **H.**
16. Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken. 4. Förslag till lag om boutredning och arbskifte m. m. Norstedt. 689 s. **Ju.**
17. Utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor. Idun. 264 s. **E.**
18. Utredning rörande motorfordonsbeståndet i Sverige. Marcus. 50 s. **K.**
19. 1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m. Norstedt. (2). 211 s. **Fi.**
20. Betänkande med förslag till förordning angående handel med farmaceutiska specialiteter. Marcus. 99 s. **S.**
21. Betänkande med förslag till lag om allmänna vägar och lag om vägdistrikt m. m. Norstedt. 223, 174 s. **K.**
22. 1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst. Norstedt. 37 s. **Fi.**
23. Utredning och förslag angående de civila tjänstläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen. Beckman. 206 s. **S.**
24. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser) [fjärde upplagan] jämte tilläggsbestämmelser [tredje upplagan]. Norstedt. 44 s. **K.**
25. Statens organisationsnämnd. Betänkande med förslag för statens byggnadsverksamhet under närmande kommande tioårsperiod. Marcus. 125 s. **Fi.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsbokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **J** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre ordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932:25

FINANSDEPARTEMENTET

STATENS ORGANISATIONSNAMND

BETÄNKANDE

MED

PLAN FÖR STATENS BYGGNADS-
VERKSAMHET UNDER NÄRMEST
KOMMANDE TIOÅRSPERIOD

STOCKHOLM 1932

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

STATENS ORGANISERING
1947

STATENS ORGANISERING

1947

1947

KOMMUNDELSFÖRBAND
FÖR SVENSKA
BYGGERIET

1947

STATENS ORGANISERING

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till Konungen	5
Utredning med förslag rörande de byggnader, som böra komma till utförande under den kommande tioårsperioden. (Allmän byggnadsplan). (Bil. I)....	17
Sammandrag av nämnda utredning, utvisande kostnadernas fördelning på olika budgetår. (Bil. II)	76
P. M. angående vissa från statliga institutioner framställda anspråk på lokalutvidgningar, vilka ansetts icke böra föranleda till upptagande i den allmänna byggnadsplanen. (Bil. III)	80
P. M. angående postverkets behov av ökade lokaler under den kommande tioårsperioden. (Bil. IV)	95
P. M. angående telegrafverkets lokalbehov under den kommande tioårsperioden. (Bil. V)	99
P. M. angående statens vattenfallsverks byggnadsbehov under den kommande tioårsperioden. (Bil. VI)	106
P. M. angående domänverkets behov av utökade lokaler under den kommande tioårsperioden. (Bil. VII)	108
P. M. angående utgifterna för den statliga byggnadsverksamheten under tiden $\frac{1}{1}$ 1920— $\frac{30}{6}$ 1931. (Bil. VIII)	110
Förteckning över beslutade men icke fullbordade statliga byggnadsföretag jämte för dessa företag beräknade, å tiden efter utgången av budgetåret 1932/1933 belöpande kostnader. (Bil. IX)	116
Förteckning över skrivelser från myndigheter och institutioner angående behovet av lokalutvidgningar under närmast kommande tioårsperiod. (Bil. X)	121

Landwirtschaft

11. M. angense ... 11

12. M. angense ... 12

13. M. angense ... 13

14. M. angense ... 14

15. M. angense ... 15

16. M. angense ... 16

17. M. angense ... 17

18. M. angense ... 18

19. M. angense ... 19

20. M. angense ... 20

21. M. angense ... 21

22. M. angense ... 22

23. M. angense ... 23

24. M. angense ... 24

25. M. angense ... 25

26. M. angense ... 26

27. M. angense ... 27

28. M. angense ... 28

29. M. angense ... 29

30. M. angense ... 30

31. M. angense ... 31

32. M. angense ... 32

33. M. angense ... 33

34. M. angense ... 34

35. M. angense ... 35

36. M. angense ... 36

37. M. angense ... 37

38. M. angense ... 38

39. M. angense ... 39

40. M. angense ... 40

41. M. angense ... 41

42. M. angense ... 42

43. M. angense ... 43

44. M. angense ... 44

45. M. angense ... 45

46. M. angense ... 46

47. M. angense ... 47

48. M. angense ... 48

49. M. angense ... 49

50. M. angense ... 50

51. M. angense ... 51

52. M. angense ... 52

53. M. angense ... 53

54. M. angense ... 54

55. M. angense ... 55

56. M. angense ... 56

57. M. angense ... 57

58. M. angense ... 58

59. M. angense ... 59

60. M. angense ... 60

61. M. angense ... 61

62. M. angense ... 62

63. M. angense ... 63

64. M. angense ... 64

65. M. angense ... 65

66. M. angense ... 66

67. M. angense ... 67

68. M. angense ... 68

69. M. angense ... 69

70. M. angense ... 70

71. M. angense ... 71

72. M. angense ... 72

73. M. angense ... 73

74. M. angense ... 74

75. M. angense ... 75

76. M. angense ... 76

77. M. angense ... 77

78. M. angense ... 78

79. M. angense ... 79

80. M. angense ... 80

81. M. angense ... 81

82. M. angense ... 82

83. M. angense ... 83

84. M. angense ... 84

85. M. angense ... 85

86. M. angense ... 86

87. M. angense ... 87

88. M. angense ... 88

89. M. angense ... 89

90. M. angense ... 90

91. M. angense ... 91

92. M. angense ... 92

93. M. angense ... 93

94. M. angense ... 94

95. M. angense ... 95

96. M. angense ... 96

97. M. angense ... 97

98. M. angense ... 98

99. M. angense ... 99

100. M. angense ... 100

TILL KONUNGEN.

I underdänig skrivelse den 24 augusti 1931 har statens organisationsnämnd — under framhållande av den brist i vårt lands statliga byggnads-
politik, som sammanhängde med det förhållandet, att någon på längre sikt

Organisationsnämndens
underdäniga
skrivelse den

24 augusti
1931 angående
önskvärden av
en byggnadsplan.

uppgjord plan för statens byggnadsverksamhet icke funnes tillgänglig, ävensom av önskvärdenheten av att en dylik plan upprättades — anført, bland annat följande. Organisationsnämnden hade, med föranledande av synpunkter, som sammanhängde med nyssnämnda förhållande, låtit genom infordrande av uppgifter från olika myndigheter och institutioner om de utvidgningar av de för närvarande disponerade lokalerna, som kunde beräknas bliva erforderliga inom de närmaste tio åren, företaga en undersökning rörande det aktuella läget inom det statliga byggnadsväsendet. Denna undersökning utvisade, att anspråk på ökat utrymme föreläge i betydande omfattning. I några fall hade visserligen vederbörande institution förklarat sig kunna antaga, att det nuvarande lokalutrymmet skulle visa sig vara tillräckligt under den kommande tioårsperioden, men de fall, där motsatsen vore förhållandet, vore långt talrikare. Någon bearbetning i form av avvägande av de olika ansprakens större eller mindre berättigande gentemot varandra hade organisationsnämnden icke ansett sig böra då ingå på. Ett sådant avvägande syntes för övrigt knappast vara möjligt med ledning allenast av det inkomna materialet. Emellertid syntes åstadkommandet av en gradering av de olika byggnadsanspråken efter deras aktualitet eller nödvändighet vara ofrånkomligt för materialets utnyttjande i det förutsatta syftet. Organisationsnämndens skrivelse utmynnade i en hemställan, att Eders Kungl. Maj:t måtte uppdraga antingen åt en särskild för ändamålet tillsatt kommission eller ock, därest så skulle anses lämpligare, åt en till organisationsnämnden anknuten beredning att efter undersökning i erforderlig omfattning å de olika platser, där enligt de inkomna yttrandena behov uppgivits föreligga av nya eller utökade lokaler för statligt ändamål, uppgöra en plan för de nybyggnads- eller ombyggnadsarbeten, som borde komma till utförande under den närmast kommande tioårsperioden, ävensom i vilken inbördes ordning företagen borde igångsättas.

Skälen för
upprättande
av en byggnadsplan.

I sin berörda skrivelse framhöll organisationsnämnden, att avsaknaden av en på längre sikt uppgjord plan för statens byggnadsverksamhet gjorde sig kännbar i flera avseenden. Först och främst skulle ur ren budgetsynpunkt tillgången till en byggnadsplan vara till stort gagn. Det kunde nu icke undvikas, att understundom beslut fattades om utförande av nybyggnadsföretag, vilka, därest statsmakterna ägt kännedom om vilka ytterligare anspråk på statskassan, som för andra, måhända mera angelägna byggnadsändamål skulle komma att under de närmaste åren framställas, hade fått anstå i avvaktan på tillgodoseendet av dessa senare. En på ett auktoritativt sätt uppgjord byggnadsplan skulle med andra ord icke blott medföra den påtagliga fördelen, att statsmakterna kunde bättre än som nu vore möjligt avväga det större eller mindre behovet av olika byggnadsförslags genomförande och den ordning, i vilken de borde tillgodoses, utan jämväl stundom verka därhän, att vissa mindre trängande byggnadsförslag, ställda i belysningen av de framtida anspråken på statskassan för olika byggnadsändamål, finge tills vidare anstå. Byggnadsplanen skulle sålunda

verka såsom en utan tvivel rätt effektiv garanti för att icke andra än verkligt nödvändiga byggnadsföretag bleve av staten igångsatta. — En på längre sikt uppgjord byggnadsplan skulle även, frånsett den nyss berörda rent finansiella synpunkten, befrämja ett mera rättvist avvägande av de statliga byggnadsutgifterna mellan statens särskilda verksamhetsgrenar. Av statsfinansiella skäl påkallades nämligen alltid en större eller mindre nedskärning av de från olika håll framkommande kraven på anslag för byggnadsändamål. Den möjlighet till jämförelse mellan olika under en mera avsevärd tidrymd framkommande nybyggnadsanspråk, som tillgången till en byggnadsplan komme att medföra, skulle utan tvivel utgöra den bästa garantien för att de myndigheter, för vilka byggnadsbehovet vore mest trängande, också finge detsamma först tillgodosett. En på ett rätt sätt anordnad byggnadsplan skulle även möjliggöra, att det statliga byggnadsväsendet icke behövde i sådan omfattning, som hittills ofta skett, inskränkas under sådana år, då ekonomisk depression vore rådande.

I anledning av organisationsnämndens nyssberörda framställning har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 2 oktober 1931 uppdragit åt organisationsnämnden att efter undersökning i erforderlig omfattning å de olika platser, där behov föreläge av nya eller utökade lokaler för statligt ändamål, uppgöra och inkomma med en plan för de nybyggnads- eller ombyggnadsarbeten, som borde komma till utförande under den närmast kommande tioårsperioden. Samtidigt har Eders Kungl. Maj:t förordnat undertecknade LINDBLAD, ANDERSSON och HEDQVIST att såsom ledamöter deltaga i organisationsnämndens ifrågavarande arbete. I arbetet har intill utgången av mars 1932 deltagit jämväl nämndens förutvarande ledamot, direktören C. JUHLIN DANNFELT. Vidare har, intill betänkandets slutliga justerande, i ärendets behandling deltagit organisationsnämndens förutvarande ordförande, statsrådet TORSTEN NOTHIN.

Uppdrag åt organisationsnämnden att uppgöra en byggnadsplan.

Med anmälan att det organisationsnämnden genom Eders Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut anbefallda uppdraget numera slutförts, tillåter sig organisationsnämnden, i anslutning till överlämnandet av utredningens resultat, i underdånighet anföra följande.

Anmälan att uppdraget slutförts.

Det ur alla synpunkter viktigaste materialet för åstadkommande av det föreliggande resultatet har — förutom genom de ovanberörda, från myndigheterna inkomna uppgifterna — vunnits under de besök å olika myndigheters och institutioners tjänstelokaler i Stockholm och landsorten, vilka under ärendets handläggning företagits. I besöken, vilka krävt resor till skilda delar av landet, hava deltagit organisationsnämndens ordförande, ledamöter och sekreterare samt amanuensen i socialstyrelsen J. T. H. Hessler, vilken den 13 november 1931 av statsrådet och chefen för finansdepartementet förordnats att vara biträde åt nämnden vid ifrågavarande utredningsarbete. Besöken och resorna hava i allmänhet ordnats så, att varje myndighet eller institution besökts av allenast ett mindre antal av nu

Organisationsnämndens besök å olika tjänstelokaler.

nämnda personer. Praktiskt taget samtliga de institutioner, beträffande vilka lokalutvidgning ifrågasatts uti förenämnda till organisationsnämnden inkomna skrivelser, hava besökts. Vid besöken hava de nuvarande lokalerna i allmänhet förevisats av respektive chefer, vilka samtidigt närmare redogjort för de omständigheter, som ansetts inverka på utvidgningsfrågornas bedömande. De å varje plats samlade erfarenheterna och intrycken hava omedelbart hos nämnden sammanfattats i minnesanteckningar, vilkas avfattning strax därefter blivit föremål för granskning av samtliga de i besöket deltagande. Denna anordning har ansetts lämplig såsom en garanti mot att icke mångfalden av ofta snarlika intryck skulle sammanblandas eller avtrubbas. De nämnda anteckningarna hava självfallet varit av den största betydelse vid själva byggnadsplanens uppgörande.

*Allmänna
intryck av
lokalför-
hållandena.*

Utom de särskilda erfarenheter och synpunkter, som besöken hos de olika institutionerna var för sig medfört, hava helt naturligt också vissa allmänna intryck blivit resultatet av besöken. Sälunda har i allmänhet befunnits, att det sätt, varpå myndigheternas lokalbehov hittills tillgodosetts, varit synnerligen oenhetligt samt varierande från fall till fall och mellan olika grupper av institutioner. Under det att en myndighet disponerar över i stort sett rymliga och ändamålsenliga lokaler, finner man andra institutioner, vilkas lokalbehov äro på ett synnerligen otillfredsställande sätt tillgodosedda. Nämnda förhållande bottnar givetvis ibland i själva verksamheten hos vederbörande institution. Medan vissa institutioner under senare tid varit föremål för en relativt långsamt fortskridande utveckling, hava andra myndigheters, exempelvis länsstyrelsernas, arbetsbörda och därmed personaluppsättning utökats i en takt, som icke kunnat förutses. Att detta förhållande i sin mån bidrager till den stora ojämnheten i utrymme de olika myndigheterna emellan, är uppenbart. I de flesta fall kunna dock de konstaterade olikheterna i lokalhänseende icke förklaras på nyssnämnda sätt utan få enligt organisationsnämndens mening i stället tillskrivas den brist på möjlighet att vid en given tidpunkt överblicka lokalbehovet i stort, som onekligen med det nuvarande sättet för hithörande frågors behandling varit och alltjämt är rådande. Det torde nämligen icke kunna tillskrivas annat än berörda brist på översiktsmöjlighet, att, såsom organisationsnämnden vid upprepade tillfällen kunnat konstatera, vissa myndigheter fått sina utrymmeskrav på ett ofta spatiöst sätt tillgodosedda, innan även rätt blygsamma utvidgningskrav från andra myndigheter, vilkas lokalförhållanden varit åtskilligt sämre, ännu ens upptagits till prövning. Av det nu sagda följer, att organisationsnämnden av de under besöken vunna erfarenheterna styrkts i sin uppfattning om nödvändigheten av att, för åstadkommande av en rättvis fördelning av de statsutgifter, vilka kunna ifrågakomma för byggnadsändamål, en plan finnes tillgänglig, som utvisar de inom en överblickbar framtid uppkommande byggnadsbehoven och den ordning, i vilken dessa böra tillgodoses. Att upprättandet av en dylik plan jämväl verksamt skulle bidra till att tillbakahålla sådana byggnadskrav, som vid närmare

granskning kunna framstå såsom mer eller mindre obefogade, har nämnden likaledes funnit bekräftat.

I anslutning till dessa mera allmänna intryck av lokalförhållandena i stort anser sig organisationsnämnden icke böra underlåta att påpeka ett par faktorer, av vilka möjligheten att kunna i framtiden på ett tillfredsställande sätt tillgodose det allmännas lokalbehov enligt nämndens mening är i icke ringa grad beroende. Nämnden syftar därvid i första hand på arkivfrågans ordnande. Nämnden har under förevarande ärendes behandling vid upprepade tillfällen erfarit, hurusom ofta just det krav på ökat utrymme, som de i allt hastigare takt växande arkivaliemassorna medföra, förorsakat den utrymnesbrist, som konstaterats vara till finnandes på ett stort antal håll. Det är sålunda icke blott hos de egentliga arkivinstitutionerna — riksarkivet, krigsarkivet, landsarkiven, lantmäteriarkiven — som arkivaliernas tillväxt föranleder behov av ökade lokaler, utan motsvarande förhållande har kunnat konstateras hos snart sagt alla statliga institutioner, länsstyrelser, centrala ämbetsverk m. fl. Sistnämnda förhållande är i och för sig ingalunda förvånande, då ju de arkivalier, som överlämnas till riksarkivet och landsarkiven, i de flesta fall äro flera årtionden gamla och sålunda den under senare tid enorma stegringen i produktionen av arkivalier i första hand gått ut över de enskilda myndigheternas arkiv. Att denna stegring pochar på ökade arkivlokaler hos myndigheterna, är helt naturligt. Emellertid anser organisationsnämnden det för en normal utveckling av statens byggnadsverksamhet vara oundgängligen nödigt, att anspråken på lokalutvidgningar för arkivändamål i största möjliga mån begränsas. En förutsättning härför lär dock vara, att frågan om gallring av arkivalierna bringas till en snar och rationell lösning. Särskilt synes det vara av nöden, att grunder fastslås, enligt vilka en kraftig utgallring skall ske redan före arkivseriernas bildande. — En annan på det statliga byggnadsväsendet i hög grad inverkan omständighet har av organisationsnämnden berörts i annat sammanhang, nämligen den högre undervisningens i vissa hänseenden alltför långt gående anspråk på att vara allsidigt tillgodosedd vid samtliga våra universitet och högskolor. Fördelarna av en större koncentration av den högre undervisningen hava av organisationsnämnden närmare utvecklats i underdånig skrivelse den 18 januari 1932. Nämnden vill emellertid icke underlåta att jämväl i detta sammanhang framhålla, att förutsättningen för att de mera speciella undervisningsgrenar, vilka kräva stora lokalutrymmen och dyrbar utrustning, skola kunna påräkna att alltjämt få sina därav härledda behov av utvidgningar på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda, lär vara, att utvecklingen inom varje sådan disciplin får ske vid en enda högskola och icke vid två eller tre samtidigt.

Omständigheter som inverka på lokalbehovet i stort: arkivfrågan och koncentrationen av den högre undervisningen.

Vad beträffar den yttre omfattningen av den byggnadsplan, varom här är fråga, vill organisationsnämnden till en början framhålla, att i densamma

Byggnadsplanens yttre omfattning.

av olika orsaker icke kan upptagas all den statliga byggnadsverksamhet, som förväntas komma att äga rum under den kommande tioårsperioden. Sådana byggnadsföretag, vilka av statsmakterna beslutats men ännu icke utförts, böra sålunda icke upptagas i planen. Byggnadsplanens uppgift att tjäna till ledning för statsmakterna vid igångsättandet av nya byggnadsföretag skulle därigenom skjutas åt sidan. Nämnden har därför vid arbetets utförande ansett sig böra helt bortse exempelvis från de för den *statliga sinnessjukvården* erforderliga byggnaderna, då beträffande dylika byggnaders successiva uppförande en plan redan antagits av statsmakterna, vilken sedan ett antal år är under tillämpning. Även vissa andra grupper av byggnadsfrågor hava av nämnden ansetts böra undantagas från bedömning i detta sammanhang. Sådana byggnadsfrågor, som sammanhånga med rent *militära ändamål*, hava sålunda icke gjorts till föremål för nämndens prövning, beroende på de speciella förhållanden, som därvid spela in. Däremot har lokalbehovet för de förvaltande myndigheterna inom försvarsväsendet varit föremål för nämndens uppmärksamhet. Från varje prövning i detta sammanhang hava vidare ansetts böra undantagas de till *lotsstyrelsens verksamhetsområde* hörande byggnaderna av teknisk art. *Utrikesrepresentationens* eventuella intressen av anskaffande av beskickningshus i utlandet har likaledes ansetts böra lämnas utanför den prövning, varom här är fråga.

I de fall, där ett eventuellt framtida byggnadsbehov funnits vara beroende av huruvida och i vilken mån planerade förändringar rörande ett verks eller en myndighets organisation och arbetsuppgifter komma att under den ifrågavarande tioårsperioden genomföras, har organisationsnämnden heller icke ansett utvidgningsprojektet i fråga böra prövas i detta sammanhang. Detta har varit fallet med exempelvis det behov av nya *fängelsebyggnader*, som kan komma att påvisas vid slutförandet av den för närvarande pågående utredningen om fångvårdens organisation m. m. *Gymnastiska centralinstitutets* lokalfrågor hava av nu nämnd anledning icke heller varit föremål för prövning vid planens uppgörande. Detsamma är förhållandet med frågan om tillbyggnad till *sjökarteverkets* fastighet, vilken fråga organisationsnämnden behandlat i sitt underdåniga utlåtande den 8 oktober 1931 angående sjökarteverkets organisation och arbetsuppgifter men som å andra sidan är beroende av statsmakternas ställningstagande till organisationsfrågan i dess helhet. Frågan om nybyggnader åt *Chalmers tekniska institut* är också i viss mån av samma natur som de nu avsedda byggnadsfrågorna och har fördenskull uteslutits från upptagande i detta sammanhang.

*Affärsverkens
lokalbehov be-
handlade vid
sidan av den
allmänna
byggnads-
planen.*

Med de undantag, som här ovan nämnts, har under ärendets behandling i stort sett hela statsförvaltningens lokalbehov varit föremål för organisationsnämndens bedömning. Emellertid har nämnden funnit, att från upptagande i den allmänna byggnadsplanen måst undantagas de byggnadsbehov, som hänföra sig till de *affärsdrivande verkens verksamhet*. Det har nämligen visat sig, att dessa verks byggnadsfrågor icke låta sig bedöma efter

samma normer som övriga statliga verks. Deras lokalbehov är beroende av vissa utomstående faktorer, som göra den framtida utvecklingen på ifrågasvarande områden svår eller omöjlig att överblicka. Sålunda är exempelvis telegrafverkets behov av nya eller utökade telefonstationer givetvis i högsta grad beroende av huruvida den hittillsvarande utvecklingen inom telefonväsendet kommer att fortfara, något som i sin tur lärer bero bland annat av den ekonomiska utvecklingen i allmänhet. Även postverkets lokalbehov sammanhänger med liknande, på förhand svårigen överblickbara förhållanden. Härtill kommer, att utgifterna för de affärsdrivande verkens byggnader ur budgetsynpunkt äro av en helt annan karaktär än andra statens byggnadskostnader, i det de förra allmänt äro konstruerade såsom utgifter för kapitalökning, medan de senare räknas till statens verkliga utgifter. Som de affärsdrivande verkens lokalbehov även sinsemellan förete vissa principiella olikheter, har organisationsnämnden, med anledning av vad sålunda befunnits, ansett sig böra ägna affärsverkens byggnadsbehov behandling i särskilda promemorior utom den allmänna planen. Dylika promemorior hava upprättats särskilt för postverket, telegrafverket, statens vattenfallsverk och domänverket. (Bilagorna IV—VII.) För statens järnvägar har däremot icke någon motsvarande promemoria upprättats, då från nämndens undersökning ansetts böra undantagas samtliga till statens järnvägars verksamhet hörande byggnadsfrågor utom i vad avser lokaler för järnvägstyrelsen och distriktsförvaltningarna och några utvidgningsprojekt i sistnämnda avseenden icke föreligga för den kommande tioårsperioden.

Den allmänna byggnadsplanen med tillhörande detaljmotivering innefattas i en av nämnden upprättad »utredning med förslag rörande de byggnadsarbeten, som böra komma till utförande under den kommande tioårsperioden» jämte ett därtill hörande sammandrag, utvisande kostnadernas fördelning på olika budgetår. (Bilagorna I och II.) I den nämnda utredningen hava i ordning efter varandra behandlats de olika institutioner, vilkas anspråk på lokalutvidgningar ansetts böra under den kommande tioårsperioden genom nybyggnad eller motsvarande åtgärd tillgodoses. Därvid hava för varje institution angivits, bland annat, den ungefärliga omfattningen av den av nämnden föreslagna utvidgningen, de beräknade kostnaderna för densammas genomförande samt det eller de budgetår, som kostnaderna ansetts böra åbelöpa. I ett stort antal fall grunda sig kostnadsberäkningarna på förut befintliga eller på nämndens begäran å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättade förslagsritningar till de ifrågasvarande byggnadsföretagen. Kostnadsberäkningarna hava i allmänhet, efter organisationsnämndens begäran, utförts å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå. Att dessa beräkningar i vissa fall kunna, på grund av oförutsedda omständigheter i fråga om grundförhållanden m. m., komma att vid byggnadsföretagens utförande något rubbas, ligger i sakens natur.

*Den allmänna
byggnads-
planen.*

*Principer
efter vilka
planen upp-
rättats.*

Vad beträffar de principer, efter vilka byggnadsplanen upprättats, vill organisationsnämnden till en början framhålla, att i planen givetvis icke kunnat upptagas andra byggnadsprojekt än sådana, vilka enligt vad nu kan bedömas bära under tioårsperioden förverkligas. Ej heller hava andra nybyggnader ansetts bära upptagas än sådana, som, enligt organisationsnämndens mening, kunna sägas vara oundgängligen nödiga. Vid bearbetandet av det vidlyftiga materialet av framställningar om lokalutvidgningar har därför sovringen måst bliva mycket sträng. Sådana utvidgningsprojekt, som icke direkt betingats av en konstaterad eller under tioårsperioden påtagligen väntad otillräcklighet i utrymmen för personal, arkiv eller materiel, hava sålunda uteslutits ur planen.

Vid prövningen av utrymmesbehovet har nämnden, såsom ovan anmärkts, ansett sig bära i samtliga fall taga hänsyn allenast till den för närvarande rådande organisationen hos respektive verk och myndigheter. Med eventuella omläggningar av organisation eller arbetsuppgifter har sålunda icke räknats. Å andra sidan har — utan förbiseende av allvaret i det rådande finansiella läget — den nu rådande ekonomiska depressionen icke ansetts bära få i högre grad inverka vid behovsprövningens företagande, då nämligen enligt nämndens mening en av grundbetingelserna för planens tillkomst just varit att underlätta genomförandet av en ordning, som innebär, att statens byggen icke koncentreras allenast till tider av ekonomisk högkonjunktur. Organisationsnämnden har också utgått från att den uppgjorda planens genomförande icke skall göras beroende av växlingarna i det allmänna finansiella läget. Den nyssberörda stränga sovringen lär för övrigt bära medföra, att så icke skall i nämnvärd grad behöva bli förhållandet.

I ett flertal fall har vid de företagna besöken hos olika myndigheter visserligen befunnits, att det nuvarande utrymmet varit otillfredsställande, men samtidigt konstaterats, att möjlighet till erforderlig utvidgning förefunnits antingen genom företagande av vissa förändringar i respektive fastigheters disposition, exempelvis genom apterande av bostadsutrymmen till tjänstelokaler, eller ock genom att på annat sätt tillvarataga redan befintligt utrymme. I sistnämnda hänseende må nämnas, att nu oinredda vindsutrymmen i flera fall ansetts bära tagas i anspråk för inredande av tjänstelokaler. De fall, där förhållanden av nu nämnda slag befunnits möjliga lokalbehovets tillgodoseende utan ny- eller tillbyggnad, hava i allmänhet icke medtagits i byggnadsplanen annat än då större, till ombyggnad hänförliga omändringar ansetts vara av nöden för de ifrågavarande utrymmenas utnyttjande för sitt nya ändamål, eller då kostnaden för omändringsåtgärden kunnat redan nu någorlunda exakt beräknas.

I andra fall har erforderlig utvidgning av det nuvarande utrymmet uppgivits eller konstaterats kunna äga rum genom förhyrande. Detta har särskilt varit fallet, där redan de nuvarande lokalerna varit förhyrda. Det fåtal utvidgningskrav, som ansetts kunna på nu nämnt sätt tillgodoses, har icke heller upptagits i planen.

För ytterligare klarläggande av de principer, organisationsnämnden följt vid byggnadsplanens upprättande, har uppgjorts jämväl en P. M. rörande de byggnadsfrågor, som i ärendet varit föremål för framställningar eller krav från respektive myndigheters sida men vilka icke ansetts böra upptagas i byggnadsplanen. (Bilaga III.) I denna P. M. hava ock i korthet angivits de skäl, som i varje fall föranlett frågans uteslutande ur planen.

Fördelningen på de olika budgetåren i tioårsperioden av de byggnadsföretag, som enligt de ovan angivna principerna ansetts böra komma till utförande under densamma, har givetvis i främsta rummet skett på grundval av de olika byggnadsbehovens större eller mindre aktualitet men även med hänsyn till att söka åstadkomma en så jämn belastning som möjligt på de olika budgetåren av utgifterna för statliga byggnadsändamål. Inom ramen för dessa principers tillbörliga iakttagande har nämnden emellertid därjämte sökt lägga sig vinn om att de byggnadsföretag, som böra utföras under ett budgetår, komma att omfatta flera grenar av statsförvaltningen och icke allenast ett eller ett par av de statliga verksamhetsområdena. Det har vidare befunnits lämpligt att låta de närmast liggande budgetåren bära något större del än de senare av den sammanlagda kostnaden för de i planen upptagna byggnadsföretagen. Orsaken härtill är den, att man måste räkna med att nya, icke förutsedda byggnadskrav, vilka icke kunna avvisas, skola uppkomma under den tidsperiod planen omfattar. Dylika oförutsedda byggnadsbehov komma emellertid mera att hänföra sig till de senaste åren under tioårsperioden än till de tidigare. Med hänsyn därtill har nämnden vid fördelningen sökt iakttaga, att byggnadskostnaderna efter en såvitt möjligt jämnt fallande skala belöpa å de olika budgetåren¹. Nämnda omständighet skulle i själva verket motivera en än större skillnad i avseende å de sammanlagda kostnadsbeloppen mellan de tidigare och de senare åren i tioårsperioden än som av nämnden föreslagits, men densamma torde få anses i viss mån uppvägas därav, att de första åren i perioden mera än de senare komma att belastas av utgifter för redan beslutade men icke färdigställda byggnadsföretag.

I fråga om fördelningen av kostnaden för ett visst företag på olika budgetår har organisationsnämnden såsom en allmän regel antagit, att utförandet av ett mindre byggnadsföretag kan verkställas under ett budgetår. I fråga om ny- eller tillbyggnader av mera betydande omfattning hava däremot de beräknade kostnaderna i planen uppdelats på två budgetår. Därvid har, i enlighet med de principer nämnden ansett böra följas vid anslagsbeviljande av ifrågavarande slag, uppdelningen i allmänhet skett i ungefär lika stora delar för ett vart av åren. I några enstaka fall, där det planerade byggnadsföretagets omfattning gör sannolikt, att byggnadsarbetets utförande lämpligen bör fördelas på mera än två budgetår, har en motsvarande uppdelning av byggnadskostnaderna i stället skett på ett större antal år.

¹ I fråga om det första budgetåret i perioden, 1933/1934, har dock en något mindre belastning ansetts lämplig än å det närmast därefter följande.

*Retroaktiv
överblick över
den statliga
byggnadsverk-
samhetens
omfattning.*

För att tjäna som en bakgrund vid bedömandet av de byggnadskrav, som av olika institutioner framställts med avseende å den kommande tioårsperioden, har organisationsnämnden ansett önskvärt att erhålla en överblick över den absoluta och relativa storleken av statsverkets utgifter för olika byggnadsändamål under de senast förflutna åren. Nämnden har fördenskull låtit utarbета en P. M. angående utgifterna för den statliga byggnadsverksamheten under tiden den 1 januari 1920—30 juni 1931. (Bilaga VIII.) Arbetet därmed har utförts av amanuensen Hessler. I berörda P. M. hava byggnadsutgifterna uppdelats efter olika ändamålsgrupper, vilka i särskilda tabeller behandlats och belysts ur olika synpunkter. I anslutning till varje tabell hava vissa förklaringar eller anmärkningar infogats. Speciellt intresse erbjuder den tabell (Tab. 2), som innehåller en jämförelse mellan statens utgifter för byggnadsändamål och samtliga statsutgifter under de olika perioderna. Därav framgår, att under högkonjunktarens sista år, 1920, utgifterna för byggnadsändamål uppgingo till 4.17 % av samtliga statliga utgifter. Den absoluta siffran uppgick under nämnda år till över 43 miljoner kronor. Relationen har sedan successivt sjunkit t. o. m. budgetåret 1927/1928, då byggnadsutgifterna utgjorde allenast 1.08 % av samtliga statsutgifter. (Sistnämnda budgetår var även den absoluta siffran lägst.) Därefter har relationen åter stigit, så att under de två budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 byggnadsutgifterna utgjort respektive 1.78 och 1.76 % av samtliga statsutgifter. Rörande bearbetningen av det ifrågakvarande siffermaterialet i övrigt tillåter sig nämnden hänvisa till innehållet i berörda P. M.

*Beslutade
men icke full-
bordade bygg-
nadsföretag.*

Organisationsnämnden har vidare ansett det vara av värde för erhållande av en bild av de statliga byggnadsfrågornas allmänna läge att äga kännedom jämväl om de byggnadsarbeten, vilkas utförande redan av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutats men som ännu äro helt eller delvis ofullbordade. Dessa byggnadsarbeten böra nämligen, som ovan påpekats, icke upptagas i den byggnadsplan, varom här är fråga, men kännedomen om kostnaderna för deras fullföljande är å andra sidan av största vikt, såväl då det gäller att bilda sig en uppfattning om den belastning för byggnadsändamål, som kan beräknas å budgeten under den närmaste framtiden, som för att erhålla en rätt uppfattning om den relativa storleken av de i byggnadsplanen upptagna arbetena. Organisationsnämnden har fördenskull låtit uppgöra en förteckning över de vid utgången av 1932 års riksdag av statsmakterna beslutade byggnadsföretag, för vilkas fullbordande ytterligare medel i framtiden tarvas, utvisande för varje företag beloppet av de erforderliga medel, som ännu icke å riksstaten anvisats. (Bilaga IX.) Av denna förteckning framgår, att de anslagsbelopp, för vilka statsmakterna på nämnt sätt för framtiden mer eller mindre starkt bundit sig, äro högst avsevärda, allt som allt uppgående till inemot 45 miljoner kronor. I detta belopp ingå fullföljandet av den år 1928 antagna planen för anskaffande av nya vårdplatser vid hospitalen med nära 23 miljoner kronor och återstoden av de å staten belöpande kostnaderna för uppförande av första etappen av Karolinska

sjukhuset med över 10 miljoner kronor. Kostnaderna för senare etapper av Karolinska sjukhuset äro ännu ej beräknade men torde komma att uppgå till minst ett tjugotal miljoner kronor. Medräknas detta belopp uppgå sålunda kostnaderna för beslutade men ännu icke färdigställda byggnader till minst 65 miljoner kronor.

Nämnden har slutligen uppgjort en förteckning över de från olika myndigheter och institutioner inkomna skrivelser, vilka enligt vad ovan sagts legat till grund för den av nämnden företagna undersökningen rörande det aktuella läget inom det statliga byggnadsväsendet, utmärkande dels i vilka fall utvidgning icke ifrågasatts, dels ock, i övriga fall, varest frågans behandling återfinnes i förevarande betänkande. (Bilaga X.)

*Förteckning
över inkomna
skrivelser
m. m.*

Under återopande av det ovan anförda får organisationsnämnden härmed i underdånighet till Eders Kungl. Maj:t överlämna den nu slutförda utredningens resultat, sammanfattat i följande här bilagda handlingar, nämligen:

*Utredningens
överlämnande.*

1:o) Utredning och förslag rörande de byggnadsarbeten, som böra komma till utförande under den kommande tioårsperioden (*Bilaga I*);

2:o) Sammandrag av nämnda utredning, utvisande kostnadernas fördelning på olika budgetår (*Bilaga II*);

3:o) P. M. upptagande vissa från statliga institutioner framställda anspråk på lokalutvidgningar, vilka ansetts icke böra föranleda till upptagande i byggnadsplanen (*Bilaga III*);

4:o) P. M. angående postverkets behov av ökade lokaler under den kommande tioårsperioden (*Bilaga IV*);

5:o) P. M. angående telegrafverkets lokalbehov under den kommande tioårsperioden (*Bilaga V*);

6:o) P. M. angående statens vattenfallsverks byggnadsbehov under den kommande tioårsperioden (*Bilaga VI*);

7:o) P. M. angående domänverkets behov av ökade lokaler under den kommande tioårsperioden (*Bilaga VII*);

8:o) P. M. angående utgifterna för den statliga byggnadsverksamheten under tiden 1 januari 1920—30 juni 1931 (*Bilaga VIII*);

9:o) Förteckning över beslutade men icke fullbordade statliga byggnadsföretag jämte för dessa företag beräknade, å tiden efter utgången av budgetåret 1932/1933 belöpande kostnader (*Bilaga IX*);

10:o) Förteckning över skrivelser från myndigheter och institutioner angående behovet av lokalutvidgningar under närmast kommande tioårsperiod (*Bilaga X*).

I anslutning till byggnadsplanens överlämnande tillåter sig organisationsnämnden framhålla, att det uppenbarligen är en förutsättning för att planen skall kunna bliva av verklig nytta för åstadkommande av större följdriktighet och effektivare ekonomisering i statens byggnadsverksamhet, att planen också utan större jämkningar får lända till efterrättelse vid stats-

*Synpunkter
rörande bygg-
nadsplanens
tillämpning,
komplettering
m. m.*

makternas beslut i byggnadsfrågor. Ett ändamålsenligt tillämpande av den framlagda planen lärer sålunda innebära, att den inbördes ordningen mellan de där upptagna byggnadsfrågorna icke i någon väsentlig mån förskjutes. Men dessutom torde såsom en grundförutsättning för planens berättigande få betraktas, att icke någon väsentlig del av de för ett budgetår i planen upptagna byggnadsarbetena av statsfinansiella skäl eller eljest undanskjutes till ett senare budgetår. Då i planen icke upptagits andra än verkligt nödvändiga byggnadsföretag, innebure ett sådant undanskjutande icke någon besparing i egentlig mening. Däremot skulle genom en sådan åtgärd hela det system, varpå planen vilar och som utgör själva förutsättningen för dess berättigande, brytas sönder. Givet är emellertid, å andra sidan, att den nu uppgjorda planen efter några år kan komma att tarva komplettering i ett eller annat avseende. Det har ovan framhållits, att man måste räkna med att särskilt under senare delen av den ifrågavarande tioårsperioden nya byggnadsfrågor, vilka icke nu kunnat förutses, komma att kräva sin lösning. Av nu nämnda anledning lär det, för åstadkommande av en längre fram säkerligen välbefogad komplettering av byggnadsplanen, finnas lämpligt att efter någon tid, exempelvis fem år, företaga en förnyad undersökning av byggnadsbehovet efter motsvarande principer som de nu tillämpade.

Organisationsnämnden får med stöd av de nu framlagda synpunkterna i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vid övervägande av de byggnadsförslag, som framdeles uppkomma, låta den i byggnadsplanen uppgjorda ordningsföljden mellan olika byggnadsföretag ävensom planens innehåll i övrigt bliva normerande för Eders Kungl. Maj:ts beslut i de byggnadsfrågor, som i byggnadsplanen upptagits eller i samband med densamma upprättande behandlats.

Stockholm den 25 oktober 1932.

Underdånigst

NILS BERLIN

A. C. LINDBLAD

JONES ERIK ANDERSSON

PAUL HEDQVIST

i Ovanmyra

Tage Wärn

Bilaga I.

**Utredning med förslag rörande de byggnadsarbeten, som
böra komma till utförande under den kommande
tioårsperioden. (Budgetåren 1933/1934—1942/1943).**

(Allmän byggnadsplan.)

A. Stockholm.

Krigsarkivet.

Krigsarkivet disponerar för närvarande ett arkivutrymme av omkring 12 100 hyllmeter, varav 9 400 hyllmeter i huvudlokalen i generalitetsbyggnaden och 2 700 hyllmeter i statskontorets ämbetsbyggnad å Riddarholmen. Krigsarkivets nuvarande samlingar uppgå till inemot 10 000 hyllmeter arkivalier, vadan för närvarande finnes ett överskott av drygt 2 000 hyllmeter. Emellertid har för organisationsnämnden uppgivits, att under de närmaste åren betydande accessioner komma att tillföras krigsarkivet. Sålunda komma att under tiden t. o. m. år 1939 från arméförvaltningen och truppförbanden inlevereras över 3 000 hyllmeter, vadan för detta ändamål utöver nu disponibla utrymmen fordras plats för över 1 000 hyllmeter. Dessa arkivalier avse tiden före år 1908. För tiden därefter och till 1930 finnas för närvarande på truppförbanden förvarade ytterligare omkring 7 000 hyllmeter. Huruvida krav på dessa arkivaliers inlevererande till krigsarkivet kommer att uppställas under de närmaste 10 åren, har icke nu med säkerhet kunnat inhämtas.

Nämnden har varit i tillfälle att konstatera, att de nuvarande huvudarkivlokalerna — belägna dels i bottenvåningen och våningen en trappa upp i generalitetsbyggnadens östra del och dels i två under varandra belägna källarvåningar under huset — icke komma att vara tillfyllest mer än ett relativt fåtal år framåt. Därtill kommer, att i arkivvåningarna ovan jord vissa lokaler synas bättre lämpa sig till vanliga tjänstelokaler — varav andra institutioner i generalitetshuset skulle vara i starkt behov — än till arkiv, vadan deras utrymmande som arkivlokaler i en framtid måste anses såsom önskvärt. Nämnden har icke varit i tillfälle att taga ståndpunkt till frågan, huruvida en utvidgning av de nuvarande arkivlokalerna skulle kunna undvikas eller uppskjutas genom företagande av gallringar i de nuvarande eller under bildning varande arkivbestånden. En dylik gallring är enligt nämndens mening i hög grad eftersträvansvärd. Skulle emellertid möjlighet till en dylik utväg icke stå till buds, anser nämnden, såsom ock i annat sammanhang nämnes, att vid uppgörandet av de närmare planerna

för en nybyggnad för riksarkivet bör räknas med att utrymme där bör beredas jämväl åt vissa delar av krigsarkivet. Nämnden räknar med att det skall bliva nödvändigt att för krigsarkivets räkning i den nya riksarkivbyggnaden reservera 5 000 à 6 000 hyllmeter. Vid beräklandet av storleken av och kostnaderna för den föreslagna nya riksarkivbyggnaden har hänsyn tagits till detta förhållande (se sid. 29).

Statens bakteriologiska laboratorium.

Bakteriologiska laboratoriet är alltsedan sin tillkomst inrymt i för ändamålet av privat person förhyrda lokaler. Huvudlokalerna äro belägna 5 och 6 trappor upp i huset Vasagatan nr 15—17, där 27 rum¹ med en sammanlagd golvyta av cirka 800 kvm. disponeras. Hyran utgör för närvarande 23 300 kronor om året. Det nu löpande hyreskontraktet utgår den 1 oktober 1935. Uppsägningstiden är ett år.

Förutom den nämnda huvudlokalen förhyras dels av enskild person 2 rum jämte stallar i fastigheten Norrtullsgatan 40 för 6 960 kronor om året och dels 4 st. kylceller i centralsaluhallen för 1 900 kronor om året. Vidare disponerar laboratoriet 2 rum i en gårdsbyggnad på Karolinska institutets tomt till s. k. pestlaboratorium. Härtill kommer, att stallarna vid Norrtullsgatan 40 äro för små, vadan stallutrymmen måst förhyras jämväl på annat håll av A.-B. Walls vedgårdar vid Norrtull; därjämte äro regelbundet omkring femton hästar utackorderade. Slutligen disponerar laboratoriet ett av medicinalstyrelsen upplåtet källarutrymme i kvarteret Grönlandet norra om tillhoppa 73 kvm. Såväl avtalet om dispositionen av pestlaboratoriets lokaler som kontraktet om stallocalerna vid Norrtullsgatan 40 gälla med allenast tre månaders uppsägning.

Frågan om ordnande av bakteriologiska laboratoriets lokalfråga har sedan många år tillbaka tagits upp till behandling i olika sammanhang. Därvid kan bland annat hänvisas till interpellationsdebatten i andra kammaren rörande laboratoriets organisation och lokalförhållanden under 1920 års riksdag. I samband med ordnandet av nya lokaler åt medicinalstyrelsen i kvarteret Grönlandet norra var också frågan om anskaffande av lämpligare lokaler åt laboratoriet underkastad prövning, dock utan resultat. I sitt år 1925 avgivna betänkande angående ordnandet av statens byggnadsverksamhet i Stockholm yttrade de s. k. byggnadssakkunniga, att då till den rådande lokalsplittringen komme, att laboratorierna i Vasagatan 15—17 vore för sitt ändamål både olämpliga och otillräckliga, denna institution finge anses vara i synnerligen stort behov av nya lokaler. Byggnadssakkunniga föreslog, att nya institutionsbyggnader skulle uppföras ungefär å den plats, där numera bestämts, att Karolinska sjukhuset skall uppföras.

Organisationsnämnden anser laboratoriets nuvarande lokaler vara av den bristfälliga beskaffenhet och så otillräckliga, att frågan om laboratoriets

¹ Detta rumsantal har ernåtts genom uppsättande av en del mellanväggar.

förseende med nya och större lokaler måste inom en relativt snar framtid bringas till sin lösning.

Vad först angår laboratorielokalerna i Vasagatan 15—17 äro dessa synnerligen trånga och olämpliga för sitt ändamål. Sålunda är smådjursstallet anordnat i ett vanligt bostadsrum omedelbart intill övriga lokaler. Dissektionsrummet, som erbjuder en enda dissektionsplats, är också mycket primitivt. Frysrum saknas alldeles, likaså modernt sterilisationsrum. Laboratorernas arbetsplatser äro trånga och otillräckliga; vid ett och samma bord måste ofta flera befattningshavare samtidigt arbeta med olika och mången gång smittofarliga ämnen. Överhuvud anses smittorisken i lokalerna på grund av deras olämpliga anordning vara avsevärd.

Pestlaboratoriet å Karolinska institutets tomt är likaledes trångt och för ändamålet olämpligt.

Stallarna vid Norrtullsgatan och de därtill hörande anordningarna äro, enligt vad organisationsnämnden förvissat sig om, synnerligen mörka och trånga. Häststallarna äro i och för sig relativt tillfredsställande men erbjuda, såsom ovan nämnts, icke på långt när tillräckligt utrymme. Särskilda lokaler för injektioners verkställande saknas sålunda fullständigt. Tappningslokalerna äro trånga och primitiva.

På grund av de nämnda förhållandena och med hänsyn till den synnerliga vikten av att laboratoriets verksamhet icke på grund av yttre omständigheter hämmas i sin aktivitet, har organisationsnämnden funnit det oundgängligen nödvändigt, att inom en relativt nära framtid laboratoriet förses med egna och ändamålsenliga lokaler. Dessa lokaler böra sammanföras till ett och samma ställe. Den nuvarande lokalsplittringen erbjuder nämligen uppenbara olägenheter. Till frågan om plats för de nya anläggningarna har organisationsnämnden icke varit i tillfälle att taga någon bestämd ståndpunkt. Nödvändigt lärer emellertid vara, att laboratoriet förlägges till Stockholms utkanter eller dess närmaste omnejd. En anläggning av dylikt slag kräver nämligen — bland annat för rastplats för hästar m.m. — ej oväsentligt utrymme. Omnämnas må, ått byggnadssakkunniga på sin tid räknade med ett område om 60 000 kvm. Lämpliga kronan tillhöriga tomtplatser lära kunna uppbringas exempelvis i trakten omedelbart norr om Karlberg, inom det s. k. Johanneshovsområdet i närheten av Skanstull eller ock i anslutning till den s. k. vetenskapsstaden vid Freskati.

I fråga om storleken av de nybyggnader, som erfordras för att bereda bakteriologiska laboratoriet tillfredsställande lokaler, lärer man hava att räkna med en avsevärd utökning i förhållande till det nuvarande utrymme. I en större huvudbyggnad böra laboratorier och tjänstelokaler för de olika avdelningarna anordnas. Denna byggnad har uppgivits böra beräknas skola innehålla minst 2 500 kvm. nyttig golvyta. Vidare tarvas en särskild byggnad för pestlaboratorium, stallar för ett avsevärt antal djur av olika slag, immuniseringslokaler m. m. Det sammanlagda utrymme, som erfordras för att laboratoriets olika sektioner skola kunna fylla de krav, som upp-

ställas på ett modernt bakteriologiskt-serologiskt institut, har av laboratoriets nuvarande föreståndare beräknats till — förutom stallar, källarutrymmen o. d. — 3 180 kvm. nyttig golvyta. Därvid har räknats allenast med det nuvarande personalantalet och de nuvarande arbetsuppgifterna.

Organisationsnämnden har icke kunnat taga bestämd ståndpunkt till frågan om de utrymmen, som erfordras för anordnandet av nya lokaler åt bakteriologiska laboratoriet, men givetvis åtgå därför avsevärda kostnader, därvid dock bör bemärkas, att de nu årligen utgående hyrorna för laboratoriets lokaler representera förräntningen av ett ej oväsentligt kapital. Emellertid läser det väl låta sig göra att utföra nybyggnadsarbetet i etapper. De byggnader, som först böra komma till utförande, äro dels pestlaboratoriet och dels djurstallarna, detta bland annat beroende på den rådande ovissheten i avseende å de nuvarande lokalernas disposition. Med uppförandet av den nya laboratoriebyggnaden läser kunna anstå ännu några år, låt vara att olägenheter givetvis äro förknippade med att stallarna äro belägna på långt avstånd från huvudlokalerna.

Enligt ett preliminärt utkast kunna kostnaderna för utförandet av den första byggnadsetappen, bestående av ett pestlaboratorium, ett hus för immunisering av större djur m. m., ett stall för smådjur, ett stall för vaccinalvar och två häststall med plats för sammanlagt 75 hästar, ävensom nödiga bostadsutrymmen för djurskötare beräknas belöpa sig till cirka 500 000 kronor. Kostnaderna för hela anläggningen synas enligt nämndens mening icke böra få överstiga $1\frac{1}{2}$ miljon kronor, även om det av laboratoriets föreståndare uppgjorda byggnadsprogrammet för laboratoriebyggnaden måste för sådant ändamål något beskäras. Att för nämnda belopp en i stort sett tillräcklig och ändamålsenlig anläggning kan uppföras och inredas, anser sig nämnden kunna förutsätta.

Den första byggnadsetappen läser böra komma till utförande under budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 med kostnaderna fördelade med hälften på vardera budgetåret. Själva laboratoriebyggnaden anser organisationsnämnden böra uppföras under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939, likaledes med kostnaderna lika fördelade på de bägge åren.

Kammarrättens hus.

Från byggnadsstyrelsen har organisationsnämnden inhämtat, att grunden till kammarrättens hus på Riddarholmen under senare år varit utsatt för sättningar. En av byggnadsstyrelsen företagen undersökning rörande grundens beskaffenhet har givit vid handen, att sättningarna äro ganska betydande och icke visa tendens till minskning. Man har inom byggnadsstyrelsen ansett, att grundförstärkning för byggnadens västra del bör verkställas inom den kommande tioårsperioden, dock icke nödvändigt under de närmaste åren. Kostnaderna därför hava uppskattats till cirka 100 000 kronor, i vilket belopp ingår kostnaden för nedtagning och återuppsättning

av hyllorna i husets nedersta arkivbotten, vilken måste helt utrymmas under grundförstärkningsarbetenas utförande.

Med anledning av vad sålunda förekommit anser organisationsnämnden, att för utförande av grundförstärkningsarbeten å kammarrättens hus bör å riksstaten, lämpligen för budgetåret 1936/1937, beräknas ett belopp av 100 000 kronor.

Generaltullstyrelsen.

Styrelsen har sedan äldre tider sina ämbetslokaler förlagda huvudsakligen till byggnader, uppförda å tomterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus i Stockholm med adress Skeppsbron 38 och Österlånggatan 49.

Genom det den 22 februari 1928 mellan kronan och Stockholms stad träffade s. k. Kanslihus-Kungsholmsavtalet, vilket blivit med vissa jämkningar godkänt av Stockholms stadsfullmäktige den 17 september och av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1928 har, bland annat, bilagts en sedan äldre tider pågående tvist om den rätt kronan och staden var för sig ägde till de ifrågasvarande tomterna med därå uppförda byggnader. Därvid bestämdes, att tomtmarken, värderad till sammanlagt 972 000 kronor, skulle anses tillhöra staden, medan byggnaderna, värderade till sammanlagt 700 000 kronor, skulle anses med $\frac{3}{4}$ tillhöra kronan och med $\frac{1}{4}$ staden. Genom avtalet avstod kronan till staden all den rätt, kronan kunde äga till dessa tomter eller byggnaderna å desamma. Fastigheterna skall kronan disponera intill samt staden tillträda den 1 oktober 1934, eller, om kronan senast den 1 oktober 1933 tillsäger staden därom, den 1 oktober 1937. Å tillträdesdagen skall staden till kronan erlægga 525 000 kronor, motsvarande värdet av kronans andel i byggnaderna.

På grund av nu nämnda förhållanden måste frågan om ordnande av generaltullstyrelsens lokalfråga vinna sin slutliga lösning före den 1 oktober 1937. Därvid äro två linjer tänkbara, antingen att efter inlösen från staden av de ifrågasvarande fastigheterna generaltullstyrelsen finge kvarbliva inom kvarteret Argus eller ock att å annan plats i staden uppfördes nya lokaler för styrelsen.

Vilket alternativ som än väljes, krävas avsevärda kostnader för tillgodosende av generaltullstyrelsens lokalbehov. De nuvarande lokalerna äro nämligen, enligt vad från styrelsens sida framhållits och organisationsnämnden varit i tillfälle att iakttaga, alltför trånga och till stor del otidsenliga och olämpliga för sitt ändamål. Nämnas må, att även flera av de högre tjänstemännen sakna eget arbetsrum, vilket måste anses vara till uppenbart men för deras arbete. För närvarande uppgår den av styrelsen disponerade nyttiga golvytan till något över 4 000 kvm. Inom styrelsen verkställda beräkningar häva givit vid handen, att för tillgodosende av det nuvarande och inom den närmaste tiden väntade lokalbehovet skulle tarvas en golvyta av omkring 5 500 kvm. Vad nämnden vid besök på platsen iakttagit har icke

varit ägnat att jäva riktigheten av nyssnämnda beräkningar, vilka jämväl ansetts böra läggas till grund för de undersökningar i ärendet, som sedermera å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå företagits.

Vad först angår alternativet, att generaltullstyrelsen skulle kvarbliva inom kvarteret Argus, så är förutsättningen för att där kunna bereda den erforderliga lokalutvidgningen, att förutom inlösen från staden av de nuvarande fastigheterna nr 3 och 7 jämväl de därintill liggande fastigheterna nr 1 och 2 för ändamålet inköpas av kronan. Dessa fastigheters sammanlagda taxeringsvärde utgör 135 000 kronor. Därefter måste avsevärda ombyggnads- och tillbyggnadsarbeten företagas å samtliga fastigheterna. Rörande dessa arbeten har å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå förslag uppgjorts, som framställts å ritningar dagtecknade den 1 augusti 1932. Företagen kostnadsutredning rörande detta förslag slutar på en summa av 750 000 kronor exklusive specialinredningar för laboratorier och arkiv m. m. och eventuellt erforderliga undergrunder och förstärkningar av murar och bjälklag m. m. för de gamla byggnaderna. För utgifter av sistberörda slag har ansetts böra beräknas ett sammanlagt belopp av förslagsvis 200 000 kronor.

De direkta utgifterna för ordnande av generaltullstyrelsens lokalfråga inom kvarteret Argus kunna således beräknas belöpa sig till följande belopp:

Inlösen från Stockholms stad av fastigheterna nr 3 och 7 (1 672 000 — 525 000 =)	..... kronor	1 147 000
Förvärvande av fastigheterna nr 1 och 2	..... »	135 000
Om- och tillbyggnadsarbeten	..... »	750 000
Laboratorie- och arkivinredningar, bjälklagsförstärkningar m. m.	..... »	200 000
	Summa kronor	2 232 000.

Organisationsnämnden har från byggnadsstyrelsens utredningsbyrå inhämtat uppgifter jämväl angående de beräknade kostnaderna för uppförande av en nybyggnad för generaltullstyrelsen av i huvudsak motsvarande storlek som det komplex, som efter den ifrågasatta till- och ombyggnaden skulle disponeras i kvarteret Argus. Enligt verkställd överslagsberäkning skulle själva byggnadskostnaderna för en dylik nybyggnad uppgå till omkring 1 900 000 kronor, vilken summa alltså skulle utgöra de direkta utgifterna, därest byggnaden uppfördes på kronan tillhörig mark. Kostnaderna för inköp av en tomt av erforderlig storlek eller värdet av en dylik tomt måste beräknas till minst 500 000 kronor. En jämförelse mellan de beräknade kostnaderna för Argusprojektet och för nybyggnadsprojektet utvisar sålunda, att de direkta utgifterna för Argusprojektet skulle överstiga nybyggnadsprojektet med 332 000 kronor, därest byggnaden uppfördes å kronan tillhörig mark, men understiga detsamma med 168 000 kronor, därest tomt skulle inköpas, samt att det ianspråktaga kapitalvärdet skulle uppgå för Argusprojektet till (2 232 000 + 525 000 =) 2 757 000 kronor och för nybyggnadsprojektet till 2 400 000 kronor.

Av det ovanstående framgår, att även om de direkta utgifterna (anslagsbehovet) under vissa omständigheter ställa sig lägre för Argusprojektet än för nybyggnadsprojektet, Argusprojektet dock innebär ianspråktagande av ett kapital, som med cirka $\frac{1}{3}$ miljon kronor överstiger det kapital, som nybyggnadsprojektet skulle draga. Ur denna synpunkt skulle sålunda nybyggnadsförslaget äga företräde.

Emellertid har från generaltullstyrelsens sida ansetts, att bibehållandet av den nuvarande belägenheten vid Skeppsbron skulle vara till stor fördel för det administrativa arbetets ändamålsenliga bedrivande. Särskilt har framhållits fördelen av att hava styrelsens lokaler i närheten av den byggnad, där cheferna för centraltullkammaren i Stockholm och Stockholms kustdistrikt hava sina tjänstelokaler inrymda och dit också centraltullkammarens huvudkontor är förlagt. Även andra tjänstelokaler för centraltullkammaren ligga i närheten av styrelsens nuvarande lokaler. Det bekväma inbördes läge, som styrelsens och centraltullkammarens ur administrativ synpunkt viktigaste lokaler sålunda äga, medför, enligt vad från styrelsens sida framhållits, att det dagliga samarbete, som givetvis i mångahanda frågor måste äga rum mellan styrelsen och centraltullkammaren, väsentligt underlättas. Även för den trafikerande allmänheten har förläggningen av styrelsens lokaler till närheten av tullhamnens viktigaste kajsträckor och centralkammarens huvudkontor ansetts vara av en viss betydelse, något som även i sin mån kan inverka på styrelsens arbete. Ett förflyttande av styrelsens lokaler till annan, från det egentliga hamnområdet avlägsen del av staden, har sålunda ansetts komma att föra med sig en icke ringa försämring av styrelsens arbetsförhållanden.

Organisationsnämnden har icke kunnat undgå att finna generaltullstyrelsens nyssberörda synpunkter på frågan om belägenheten av styrelsens lokaler vara värda beaktande. Nämnden har fördenskull funnit sig böra räkna med att generaltullstyrelsens lokalfråga anses skola lösas enligt det alternativ, som innebär förvärvande från Stockholms stad samt om- och tillbyggnad av styrelsens nuvarande lokaler i kvarteret Argus. De beräknade kostnaderna härför, 2 232 000 kronor, uppföras sålunda i byggnadsplanen. Därest emellertid från statsmakternas sida skulle anses lämpligare, att en nybyggnad uppföres för generaltullstyrelsens räkning, komme detta att medföra en sänkning av det sålunda beräknade anslagsbehovet med cirka $\frac{1}{3}$ miljon kronor, under förutsättning att nybyggnaden förlägges till en staten tillhörig tomt.

Den ovannämnda anslagssumman synes organisationsnämnden lämpligen böra fördelas på budgetåren 1934/1935, 1935/1936 och 1936/1937 med 182 000 kronor på förstnämnda år för förberedande arbeten samt inköp av de två fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Argus, 1 050 000 kronor på det andra året och 1 000 000 kronor på det tredje året.

Riksarkivet.

Riksarkivets lokalförhållanden hava sedan en längre tid utgjort en aktuell fråga, som tid efter annan föranlett statsmakternas ingripande för avhjäljande av de mest påträngande olägenheterna. Åtgärderna hava emellertid i de flesta fall varit av allenast provisorisk art.

Riksarkivets samlingar äro för närvarande förvarade i nedan angivna åtta olika byggnader i Stockholm, nämligen:

1) Den s. k. nya arkivbyggnaden, Arkivgatan 3. Här äro expeditjonslokaler, forskningsal m. m. inrymda, varjämte en del av arkivalierna från kommittéer, justitierevisionen etc. förvaras här. Hyllutrymmet utgör 9 090 meter, därav 230 meter mindre användbart reservutrymme.

2) Den gamla arkivbyggnaden (s. k. Stenbockska huset), Birgerjarlstorg 4. Detta, som är sammanbundet med den nya arkivbyggnaden med en täckt gång, inrymmer i främsta rummet arkivalier från Kungl. Maj:ts kansli. Hyllutrymmet utgör 5 996 meter, därav 731 meter mindre användbart reservutrymme.

3) Riksarkivets lokal i en källare under Kungl. slottet (det s. k. slottsvalvet). Här förvaras vissa större serier av relativt sällan använda arkivalier. Särskild expedition finnes icke. Antalet hyllmeter är 1 586.

4) Lokaler i förutvarande rannsakningsfängelset i Stockholm, Östermalmsgatan 65. I dessa lokaler, som rymma 5 819 hyllmeter, förvaras de äldre beståndsdelarna av centrala ämbetsverks arkiv. Fullständig expedition hålles.

5) Kammararkivets huvudlokal, Birgerjarlstorg 13, som utgör förvaringsplats för äldre kammararkivalier. Här finnes likaledes fullständig expedition. Hyllutrymmet utgör 5 076 meter.

6) Kammararkivets filial i norra gamla riksbankshuset vid Järntorget. Dess utrymmen, tillhopa 8 810 meter, äro uppfyllda av serier av senare års reviderade räkenskaper, särskilt länsräkenskaper, med verifikationer.

7) Källare under huset Storkyrkobrinken 7, rymmande 1 383 hyllmeter. Denna upptages av folkhushållningskommissionens arkiv.

8) Lokal i huset Stora Gråmunkegränd 5. Denna lokal rymmer 813 hyllmeter men är helt olämplig för sitt ändamål. Här förvaras bränslekommissionens arkiv.

Det för riksarkivets räkning för närvarande tillgängliga arkivutrymmet utgör sålunda, inberäknat mindre användbara utrymmen, tillhopa 38 573 hyllmeter.

Av den lokalsplittring, som här ovan omnämnts, följa givetvis åtskilliga olägenheter. Främst må därvid framhållas den svårighet att på ett ekonomiskt sätt använda tillgängliga arbetskrafter, som blir en följd av nödvändigheten att hålla tre fullständiga expeditioner. Lokalerna såsom sådana lida emellertid dessutom av allvarliga brister. Vad beträffar de lokaler, där bränslekommissionens arkiv förvaras, äro dessa, som ovan nämnts, helt olämpliga, främst på grund av elfdara. Icke heller de övriga lokalerna äro

helt tillfredsställande ur brandsäkerhetssynpunkt. Expeditions- och forskarlokaler i den s. k. nya arkivbyggnaden äro i stort sett mycket bristfälliga och otidsenliga. Exempelvis må nämnas, att för besökande saknas både väntrum, samtalsrum och kollationeringsrum. Likaså saknas utrymme för verkställande av avskrifter med skrivmaskin.

Vad beträffar utrymmena för själva arkivalierna, äro de reservutrymmen, som ännu äro outnyttjade, mycket knapphändiga. För tillväxten av de samlingar, som för närvarande äro inrymda i riksarkivets båda huvudbyggnader, kan utrymme beredas under allenast ett fåtal år framåt. I Östermalmsavdelningen finnes någon reserv, som emellertid snart lärer vara fylld av arkivalier från ämbetsverk, som vänta på möjlighet till avlastning. Kammararkivlokalen vid Birgerjarlstorg 13 erbjuder intet utrymme för tillväxt. Även lokalerna i gamla riksbankshuset äro helt fyllda.¹

Av det föregående framgår, att riksarkivets lokalfråga hör till dem, som inom en närmare framtid måste på ett eller annat sätt finna sin lösning. Frågan om tillgodoseende på ett mera rationellt sätt av riksarkivets lokalbehov har också varit föremål för åtskillig utredning.

Till en början framhöll riksarkivet i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 5 oktober 1925 de nuvarande anordningarnas brister och upptog till bedömande olika alternativ till frågans lösande.

Därefter har riksarkivet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 juli 1928 hemställt om uppdrag åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning angående byggnadsfrågan.

I berörda skrivelse har riksarkivet till en början till skärskådande upptagit tanken på att använda flygelbyggnaderna till den ledigblivna positionsartillerikasernen som förvaringsplats för de i riksarkivets annexlokaler förvarade samlingarna. Riksarkivet har emellertid betonat, bland annat, att dessa lokaler endast kunna komma i fråga för upptagande av vissa, om ock mycket skrymmande delar av riksarkivet; de kunde på intet sätt erbjuda en lösning av riksarkivets lokalfråga i dess helhet. Riksarkivet har också framhållit, att det mest önskvärda ur riksarkivets synpunkt utan tvivel vore ett omedelbart igångsättande av en nybyggnad på lämplig tomt, rymmande hela det nuvarande beståndet och med tillräckliga reservutrymmen för erforderliga utvidgningar under en oöverskådlig framtid. Det vore endast för det fall, att en sådan lösning skulle visa sig icke äga avgörande företräden, som riksarkivet ville framlägga sin uppfattning, huru utrymmena på positionsartilleriets tomt skulle kunna komma till användning för avhjälpan av arkivets lokalsvårigheter. Företagen uppmätning hade utvisat, att i vardera av nämnda flyglar gäves utrymme åt omkring 20 000 hyllmeter. I en av dessa flyglar skulle inrymmas först och främst innehållet i gamla riksbankshuset, folkhushållnings- och bränslekommissionernas arkiv samt de i slottsvalvet förvarade bestånden, tillsammans omkring 12 000

¹ De senaste årgångarna av räkenskaper med verifikationer hava fördenskull icke kunnat mottagas av riksarkivet utan förvaras alljämt av riksräkenskapsverket.

hyllmeter. Vidare skulle där finnas accessionsutrymme för de blivande leveranserna av reviderade räkenskaper för en avsevärd tid framåt. Slutligen skulle de nu i Östermalmsfilialen förvarade arkivalierna kunna finna en provisorisk placering i samma flygel, dock allenast i avvaktan på att inom kort tid en ny huvudbyggnad för riksarkivet uppfördes, där dessa serier finge sin definitiva plats. I en framtid skulle jämväl den andra stallflygeln — eventuellt sammanbunden med den första genom en underjordisk gång — kunna tagas i anspråk för den ytterligare accessionen av de mindre viktiga arkivalierna. Så länge den antydda kombinationen med inrättandet av en ny huvudbyggnad icke genomförts, lämnade emellertid anordningen ifråga alltjämt riksarkivets samlingar fördelade på tre skilda lokaler, en belägen på ett par kilometers avstånd från de andra och alla tre i oundgängligt behov av fullständig expedition. Utan nybyggnad bereddes heller icke tillfälle till fortsatt övertagande av centrala ämbetsverks äldre arkivalier och lämnades intet svar på frågan, hur utrymme skulle vinnas för accessionerna i riksarkivets centrum, Kungl. Maj:ts kanslis arkivserier. Tiden för en nybyggnad i enlighet med den moderna arkivteknikens krav vore fördensskull enligt riksarkivets mening inne. Beträffande platsen för en nybyggnad framhåller riksarkivet i sin berörda skrivelse, att tanken på att åstadkomma en utvidgning av lokalerna på Riddarholmen nu torde kunna anses uppgiven. Riksarkivet hade därför tänkt sig en förflyttning av riksarkivet i dess helhet från Riddarholmen till en nybyggnad på någon mindre central plats med tillräckliga utrymmen och utvidgningsmöjligheter. Närmast hade riksarkivet tänkt på den tomt, som utgöres av de staten tillhöriga kvarteren Fältväbeln och Fältöversten mellan Karlaplan och Valhallavägen. Då riksarkivet nu därjämte berörde en annan utväg till lösning, skedde detta ingalunda i avsikt att därmed uppgiva tanken på en användning av nämnda tomt, utan närmast för att framlägga ett alternativ. En upplåtelse av stallflygelutrymmena på positionsartilleriets tomt åt riksarkivet skulle möjliggöra en fullständig lösning av dess lokalfråga, under den förutsättningen, att också plats för en blivande huvudbyggnad kunde vinnas i omedelbar närhet därtill. I själva verket finnes goda möjligheter därför. På tomtområdena nordväst om kasernbyggnaden och västra stallflygeln finnes tillräcklig plats för uppförande av den erforderliga arkivbyggnaden med reservområde för mycket lång tid framåt. Därvid borde en direkt anslutning till västra stallflygeln utan svårighet kunna åstadkommas. Därmed vore, utan behov av nybyggnad för de mindre ofta använda delarna av arkivet, det länge eftersträfvade målet vunnet att få hela dettas innehåll koncentrerat till ett gemensamt komplex och behovet av expeditioner reducerat till en enda. — Karlaplanstomten möjliggjorde samma förmån och detta på ett bekvämare sätt, men under förutsättning av en betydligt större nybyggnad. — Riksarkivet påpekade slutligen, att en fortgång på den hittills använda vägen genom en ytterligare ökning av förvaringsplatsernas antal måste verka splittrande och desorganiserande på arbetet inom riksarkivet. Lokal

koncentration vore en nödvändig förutsättning för stärkande av effektiviteten i denna verksamhet. — Skrivelsen utmynnade i en hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes uppdraga åt byggnadsstyrelsen att i samråd med riksarkivet verkställa utredning angående *dels* användning av positionsartilleriets stallflyglar, i första hand den västra, för förvaring av nu i riksarkivets annexlokaler befintliga, mindre ofta använda arkivalieserier, *dels* uppförande av en nybyggnad, *antingen* för riksarkivets övriga delar på det till positionsartilleriets tomt hörande området nordväst om kasernbyggnaden och nyssnämnda stallflygel *eller* för hela dess bestånd i kvarteren Fältväbeln och Fältöversten.

Sedan Kungl. Maj:t den 22 november 1929 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med riksarkivet verkställa den begärda utredningen, hava inom byggnadsstyrelsen skissritningar uppgjorts till *dels* inredande av en arkivdepå i den västra stallbyggnaden till positionsartilleriet (Alt. I), *dels* en nybyggnad på området nordväst om kasernbyggnaderna (Alt. II), utvisande jämväl huru västra stallbyggnaden skulle kunna användas i samband med nybyggnaden, *dels* ock en nybyggnad i kvarteren Fältväbeln och Fältöversten (Alt. III).

Kostnaderna för de olika alternativen hava beräknats inom byggnadsstyrelsen och fördela sig sålunda:

	Byggnads- arbeten	Tomt- värde	Total- kostnad
Alt. I	700 000	600 000	1 300 000
Alt. II	5 100 000	1 800 000	6 900 000
Alt. III	5 500 000	2 000 000	7 500 000.

Byggnadsstyrelsen har vid ritningarnas överlämnande till riksarkivet med skrivelse den 14 augusti 1930 framhållit, att Alt. II omfattade en fullständig plan för en nybyggnad. Om man emellertid utginge från att den västra stallflygeln redan inretts till arkivdepå enligt Alt. I, skulle nybyggnad för övriga delar av riksarkivet kunna på området uppföras till sina huvuddrag enligt Alt. II endast med den skillnaden, att till en början endast den östra arkivflygeln uppfördes, under det att den västra reserverades för framtida utvidgning. Arkivutrymmena skulle därvid komma att omfatta inalles 55 000 löpmetrar, d. v. s. 20 000 i stallflygeln och 35 000 i den östra arkivflygeln, och byggnadskostnaderna skulle härigenom nedbringas med 1 900 000 kronor. Skulle emellertid de av riksarkivet angivna 70 000 löpmetrar erfordras redan från början, kunde 15 000 löpmetrar erhållas genom utbyggnad i erforderlig omfattning av den västra arkivflygeln, varigenom dock kostnadsminskningen stannade vid 1 100 000 kronor.

Den av byggnadsstyrelsen utförda utredningen har överlämnats till riksarkivet för yttrande, som emellertid ännu icke avgivits.

Organisationsnämnden har låtit företaga en undersökning rörande förutsättningarna för en sådan lösning av problemet, att man alltjämt bibehölle

de å Riddarholmen nu befintliga arkivlokalerna och uppförde en nybyggnad allenast för de i övriga annexbyggnader nu förvarade arkivalierna. Undersökningen har givit till resultat, att med en sådan anordning skulle kunna för framtiden inrymmas dels i huvudkomplexet (nya och gamla husen) ämbetsverksarkiven, d. v. s. den i gamla rannsakningsfängelset nu inrymda s. k. fjärde sektionen m. m., och dels i kammararkivlokalerna det äldre kammararkivet. Alternativt kunde i huvudkomplexet inrymmas kammararkivet jämte en del av de nyare räkenskaperna och i kammararkivets nuvarande lokaler kristidsarkivalier m. m. I det förra fallet behövdes alltså två, i det senare fallet en fullständig expedition på Riddarholmen. Den nuvarande olägenheten av flera fullständiga expeditioner på spridda ställen i staden skulle således icke kunna genom en dylik anordning undanröjas.

Ett annat liknande uppslag har i samband med den nyssberörda undersökningen framkastats från riksarkivets sida. Enligt detta skulle riksarkivet av sina nuvarande utrymmen behålla endast komplexet »nya» och »gamla» huset. Från riksarkivets synpunkt ägde detta alternativ företräde, i det man skulle hava att räkna med ett enda och sammanhängande lokalutrymme på Riddarholmen. Riksarkivet har uppgivit, att det syntes möjligt att ett par årtionden framåt där inrymma det nyare räkenskapsmaterialet och i samma mån inskränka det för en nybyggnad i första hand beräknade magasinsutrymmet. I sådant fall skulle blott en enda och därtill ofullständig expedition vara nödig vid sidan av huvudexpeditionen och olägenheterna ur lokal och organisatorisk synpunkt av lokalsplittringen skulle reduceras till ett minimum. När ifrågavarande komplex vore fyllt, skulle arkivbestånden överflyttas till huvudbyggnadens i mån därav genom tillbyggnad ökade magasinslokaler. — Riksarkivet framhåller i detta sammanhang, att kammararkivets nuvarande utrymmen skulle kunna göra en mycket värdefull tjänst genom att successivt upptaga vissa till Riddarholmen förlagda ämbetsverks arkivalier, varvid man närmast hade att tänka på riksräkenskapsverkets och kammarrättens behov, men också exempelvis på socialstyrelsens och statistiska centralbyråns. I den mån riksräkenskapsverkets leveranser till riksarkivet uppsköttes, skulle komplexet »gamla» och »nya» huset långsammare fyllas och behovet av tillbyggnad till en ny riksarkivbyggnad med besparing för staten undanskjutas.

Organisationsnämnden finner för sin del riksarkivets nyssberörda uppslag innebära så avsevärda fördelar, att detsamma väl är värt att tagas i beräkning vid ett ståndpunktstagande till den slutliga lösningen av riksarkivets lokalfråga. Den största vinningen torde ligga däri, att det nuvarande huvudkomplexet skulle kunna alltså bibehållas för arkivändamål samtidigt som man undginge den avsevärda olägenhet, som hållandet av två fullständiga expeditioner medför. Särskilt i betraktande av de synnerligen stora svårigheter, som föreligga för ett omändrande av »nya» byggnaden för annat ändamål än arkiv, innebär detta en stor fördel. Men även frånsett sistnämnda omständighet är det givetvis av stor ekonomisk bety-

delse att vid uppgörande av kalkylerna rörande de med en nybyggnad för och förflyttning av riksarkivet förenade kostnaderna slippa räkna med de eljest oundvikliga och säkerligen avsevärda utgifterna för omändringsarbeten i de gamla lokalerna. Jämväl riksarkivets uppfattning, att de nuvarande kammararkivlokalerna skulle komma väl till användning för utvidgning av vissa å Riddarholmen belägna ämbetsverks arkiv, är organisationsnämnden i tillfälle att vitsorda. För flera av dessa ämbetsverk grunda sig nämligen de mest aktuella behoven av lokalutvidgningar just på det förhållandet, att deras arkiv äro överfyllda.

Organisationsnämnden, som anser, att riksarkivets lokalfråga bör finna sin lösning under den kommande tioårsperioden, vill med hänsyn till det nyss anförda förorda, att den nya byggnadens storlek beräknas med hänsyn därtill, att det nuvarande huvudkomplexet å Riddarholmen alltjämt bibehålles såsom en arkivdepå för det nyare räkenskapsmaterialet. Hyllutrymmet i huvudkomplexet utgör omkring 15 000 meter men lär kunna, genom att en del av de nuvarande expeditions- och studielokalerna apteras till arkivlokaler, utökas med ytterligare några tusental hyllmeter. Den nybyggnad, som bör för riksarkivets räkning uppföras, förutsätter organisationsnämnden skola erhålla formen av en s. k. högbyggnad, vilket skulle underlätta utförandet av i framtiden behövligen utvidgningar. Vid beräkandet av byggnadens storlek bör hänsyn tagas till att, på sätt organisationsnämnden i annat sammanhang framhållit, ett utrymme om 5 000 å 6 000 hyllmeter där bör reserveras för krigsarkivets räkning. Riksarkivets anspråk på ökade utrymmen lära dock få anses tillbörligen tillgodosedda, därest nybyggnadens sammanlagda arkivutrymme beräknas till cirka 50 000 hyllmeter. Riksarkivet skulle i sådant fall komma att disponera över ett hyllutrymme tillhopa överstigande 60 000 meter, vilket lär vara tillfyllest under avsevärd tid framåt.

Byggnadskostnaden för en arkivbyggnad av nämnda storleksklass i Stockholm lär, enligt vad organisationsnämnden inhämtat, kunna beräknas till cirka 75 kronor per hyllmeter (expeditionslokaler inberäknade) eller sålunda till omkring 3 750 000 kronor. Det bör emellertid bemärkas, att genom färdigställandet av en nybyggnad samtliga riksarkivets nuvarande filiallokaler komma att kunna användas för andra ändamål. Att uppskatta kapitalvärdet av dessa lokaler, är givetvis svårt; det råder emellertid icke tvivel om att värdet är betydande. Enbart fastigheten vid Östermalmsgatan (gamla fängelset) är taxeringsvärderad till 1 900 000 kronor. Huruvida en eventuell försäljning av denna fastighet skulle komma att inbringa nämnda summa, lär emellertid med hänsyn till byggnadens speciella beskaffenhet vara ovisst. Enbart tomtens värde kan dock beräknas till cirka 1 000 000 kronor. Den verkliga nettoutgiften för en nybyggnad för riksarkivet kommer fördenskull att kunna minskas med åtminstone nämnda summa.

Angående belägenheten av en blivande nybyggnad föreligga huvudsakligen allenast två alternativ, nämligen de ovan nämnda, att förlägga nybyggnad-

den antingen till kvarteren Fältväbeln och Fältöversten vid Karlaplan eller ock till västra delen av positionsartilleriets tomt, bägge tomterna tillhöriga staten. Organisationsnämnden anser sig icke hava anledning att intaga någon bestämd ståndpunkt till platsfrågan utan vill i denna del endast anmärka, att för undvikande av de avsevärda utgifter, som inköp av en tomt för ändamålet skulle draga, nybyggnaden i fråga icke bör förläggas till tomt, tillhörig annan än staten. Den föreslagna tomten i kvarteren Fältväbeln och Fältöversten erbjuder dock fördelen av praktiskt taget obegränsade utbyggnadsmöjligheter.

Det ifrågavarande byggnadsarbetet synes böra äga rum under budgetåren 1939/1940, 1940/1941, 1941/1942 och 1942/1943. Den beräknade kostnaden, 3 750 000 kronor bör lämpligen belasta statsverket med 500 000 kronor under budgetåret 1939/1940, med 1 000 000 kronor under budgetåret 1940/1941, med 1 250 000 under budgetåret 1941/1942 samt med 1 000 000 kronor under budgetåret 1942/1943.

Musikaliska akademien.

Akademien har för närvarande sina lokaler inrymda dels i akademiens hus vid Stallgatan 2 och dels i det därintill belägna f. d. Kjellbergska huset vid Norra Blasieholmshamnen 13, vilket genom beslut av 1926 års riksdag inköpts av staten att delvis upplåtas till akademien för att därmed tillgodose dess lokalbehov för den närmaste framtiden. I sistnämnda hus är bottenvåningen uthyrd till privat person enligt hyreskontrakt löpande med 6 månaders uppsägning, varjämte tre rum i våningen 1 trappa upp disponeras av arbetsrådet jämlikt nådigt beslut den 3 september 1926.

Akademien har för organisationsnämnden framhållit, att behov av ökade utrymmen för akademien och dess läroverk numera inträtt, i det att med fastställandet av nytt reglemente för musikkonservatorium den 16 april 1930 nya läroämnen tillkommit, liksom ökad undervisning inom andra ämnen påfordrades. Därjämte hade behovet av utvidgade lokaler för biblioteket blivit allt kännbarare liksom ock kravet på en hygienisk bostad åt akademiens portvakt. Akademien hade fördenskull numera anspråk på disposition av samtliga lägenheter i f. d. Kjellbergska huset. Akademien påpekade därvid, att föredragande departementschefen i 1926 års statsverksproposition anfört, att i händelse av ökning i akademiens lokalbehov förefunnes en lätt tillgänglig reserv i de delar av ifrågavarande fastighet, som vore avsedda att uthyras.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 31 mars 1931 har akademien hemställt om utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas med de ifrågavarande lokalerna för att tillgodose akademiens nu föreliggande behov av ökat lokalutrymme samt angående de därmed förenade kostnaderna. I anledning av nämnda skrivelse har byggnadsstyrelsen i samråd med akademien uppgjort förslag till vissa ändringsarbeten såväl i akademiens huvudbyggnad som i f. d. Kjellbergska huset, vilket förslag framstälts å rit-

ningar dagtecknade den 28 april 1931. Enligt detta förslag skulle bibliotekslokal inredas i en gårdsbyggnad till Kjellbergsska huset, under det att bottenvåningen i nämnda hus ävensom de av arbetsrådet nu innehavda rummen i våningen en trappa upp skulle tagas i anspråk för musikkonservatoriet. Vidare skulle rummen nr 32 och 33 i huvudbyggnaden iordningställas till bostad för portvakt och rum för expeditionsvakt. Vissa andra smärre arbeten skulle också vidtagas. Kostnaderna för förslaget genomförande har av byggnadsstyrelsen beräknats till sammanlagt 38 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har sedermera, i anledning av nådig remiss, i underdånigt utlåtande den 8 oktober 1931 angående anslag för beredande av ökat lokalutrymme åt akademien, med vitsordande av det av akademien angivna lokalbehovet, tillstyrkt proposition till riksdagen om anvisande av ett anslag av 38 000 kronor för förslaget genomförande.

Organisationsnämnden finner sig böra förorda, att de omändrings- och utvidgningsarbeten å ifrågavarande byggnader för akademiens räkning, som sålunda föreslagits, inom den närmaste tiden bringas till utförande. Nämnden föreslår därför, att anslag för ändamålet anvisas för budgetåret 1933/1934. Därvid är att märka, att vid förslaget genomförande nya lokaler måste beredas åt arbetsrådet.

Tekniska högskolan.

Önskemål föreligga sedan gammalt om överflyttande av samtliga högskolans vid Drottninggatan belägna lokaler till det nya komplexet vid Valhallavägen. Utförandet av denna mycket vidlyftiga plan anser organisationsnämnden icke kunna äga rum under tioårsperioden.

Däremot har nämnden funnit, att vissa påtagliga olägenheter av den nuvarande anordningen böra avhjälpas. Det främsta önskemålet är att vid byggnadskomplexet vid Valhallavägen erhålla lokaler för rektorsexpedition och kansli. För närvarande äro dessa inrymda i högskolans fastighet vid Drottninggatan, medan huvuddelen av undervisningen är förlagd till lokalerna vid Valhallavägen, ett förhållande, som medför uppenbara olägenheter. Vidare äro det byggnadsstatiska laboratoriets lokaler trånga och i behov av utvidgning under de närmaste åren. Jämväl det byggnadstekniska laboratoriet är i behov av ökat utrymme. De båda nämnda laboratorierna hava för närvarande sina lokaler inrymda i komplexet vid Valhallavägen. Ett förslag föreligger om uppförande av en byggnad utgörande pendang till den nyligen färdigställda biblioteksbyggnaden vid Valhallavägen. I denna byggnad är avsett att inrymmas dels lokaler för styrelse, lärarkollegium, rektor, sekreterare och kanslipersonal i övrigt, dels ock ett byggnadsstatiskt laboratorium. Det nuvarande byggnadstekniska laboratoriet skulle då utvidgas med det byggnadsstatiska laboratoriets gamla lokaler. I de nuvarande expeditions- och kanslilokalerna skulle ökade lokaler för lantmåteriundervisningen beredas. Förslaget är kostnadsberäknat till 478 500 kronor, däri

inberäknat 7 500 kronor för inredning av det nuvarande byggnadsstatiska laboratoriets lokaler till byggnadstekniska institutionens tjänst.

Organisationsnämnden anser, att den föreslagna nybyggnaden bör komma till stånd under tioårsperioden och upptager kostnadsbeloppet fördelat på budgetåren 1937/1938 och 1938/1939 med 200 000 kronor på det förra och 278 500 kronor på det senare budgetåret.

Statens veterinärbakteriologiska anstalt.

Anstaltens nuvarande huvudlokaler äro inrymda i institutionsbyggnaden för patologisk anatomi vid veterinärhögskolan, i vilken byggnad anstalten disponerar ett golvutrymme av omkring 600 kvm. Inom veterinärhögskolans område ligger också en del av anstaltens stallar med en golvyta av ungefär 400 kvm. Vidare förhyras för anstaltens räkning dels en lägenhet om 9 butiks- och lagerrum med en golvyta av 184 kvm. i huset nr 131 A vid Birger Jarlsgatan, i vilken lägenhet laboratorier äro anordnade, och dels på andra håll vissa stallutrymmen om tillhopa 525 kvm. Slutligen arrenderar anstalten Sättra gård i Danderyds socken; där inrymmas ett mindre laboratorium, bostäder för tjänstepersonal samt stallar med en golvyta av 250 kvm. Det sammanlagda lokalutrymme, som disponeras för anstaltens räkning, uppgår till cirka 2 130 kvm., därav laboratorier (inkl. termostat-, kyl-, disk- samt sterilisationsrum, kontor, bibliotek och expedition) cirka 630 kvm., stallrum cirka 1 190 kvm., bostäder cirka 235 kvm. och vindskontor cirka 70 kvm. Anstaltens hyresutgifter hava under de senare åren uppgått till något över 8 000 kronor.

Anstaltens lokaler måste enligt organisationsnämndens mening betecknas såsom i flera avseenden otillfredsställande. Till en början är givetvis den nuvarande lokalsplittringen förenad med vissa olägenheter. Den största olägenheten hänför sig emellertid till den trångboddhet, som för närvarande råder. Denna åter beror på den under de senare åren kraftigt stegrade arbetsbördan hos anstalten. För belysande därav må nämnas, att antalet undersökningar å anstaltens diagnostiska avdelning stigit från 4 705 under år 1925 till 11 102 under perioden 1 juli 1931—30 juni 1932. Å den serologiska avdelningen utfördes år 1925 1 765 prov, medan antalet prov under perioden 1 juli 1931—30 juni 1932 uppgick till 34 579. Samtidigt med denna starka stegring i arbetsbördan hava anstaltens laborierutrymmen ökats med allenast 10 kvm. Förutom genom bristen på nödvändiga arbetsplatser följa också stora olägenheter av den omständigheten, att ofta i samma rum måste företagas arbeten, vilka av såväl tekniska som hygieniska skäl borde ombesörjas på skilda platser. Även de för försöksdjuren disponerade utrymmena äro alltför små. Anstalten disponerar för närvarande icke ens hälften av det utrymme, som tidvis kräves för att hysa försöksdjuren.

Av det anförda framgår, enligt organisationsnämndens mening, att anstaltens lokalfråga måste under den kommande tioårsperioden på ett eller

annat sätt bringas till en lösning. Denna fråga har f. ö. sedan lång tid varit föremål för uppmärksamhet. Redan år 1920 har dåvarande föreståndaren för anstalten framhållit anstaltens brist på utrymme. I sitt år 1925 avgivna betänkande framhöllo sedermera de s. k. byggnadssakkunniga, att med hänsyn till anstaltens utvidgade verksamhet dess lokaler blivit mycket otillfredsställande. De sakkunniga förordade fördenskull uppförande av nya byggnader för anstaltens behov. Såsom lämplig byggnadsplats nämnde de sakkunniga ett område om cirka 35 400 kvm., beläget å västra delen av det söder om vetenskapsakademiens tomt på Norra Djurgården belägna Lilla Freskati.

Jämväl organisationsnämnden anser, att nybyggnad innebär den enda lämpliga lösningen av förevarande byggnadsfråga. Nämnden utgår från att byggnaderna lämpligen kunna förläggas till det nyssnämnda, av byggnadssakkunniga föreslagna tomtområdet. Enligt vad nämnden erfarit, kan anstaltens lokalbehov för närvarande beräknas till cirka 2 900 kvm. golvyta, därav cirka 900 kvm. för laboratorietrymmen, kontor, bibliotek, expedition m. m. samt cirka 2 000 kvm. för stallutrymmen. Därtill komma erforderliga bostadslägenheter för en laborator, ett kvinnligt biträde, en vaktmästare och en hästskötare. Dessa lokaler behöva emellertid icke anskaffas i ett sammanhang, utan lärer utbyggnaden böra äga rum i etapper. I den första etappen, vilken enligt nämndens mening bör påbörjas inom de närmaste åren, skulle lämpligen ingå dels cirka 1 000 kvm. stallrum för större försöksdjur och serumdjur samt för mindre försöksdjur, dels cirka 500 kvm. laboratorietrymmen, dels ock de nyssnämnda bostadsutrymmena. Med den första etappen avses i första hand att utfylla anstaltens behov av stallrum samt att ersätta de provisoriskt inredda laboratorierna vid Birger Jarlsgatan med större och mera tidsenliga lokaler. Den andra etappen, som skulle omfatta återstoden av de för anstaltens behov erforderliga utrymmena, lärer icke behöva påbörjas förrän efter utgången av den tioårsperiod, varom här är fråga, och behöver således icke upptagas i byggnadsplanen.

Vid de förestående beräkningarna har icke tagits hänsyn till de förefintliga utrymmena å Sätra gård. Det har emellertid av anstalten förutsatts, att nämnda egendom även i framtiden skall få disponeras för anstaltens räkning. Bland de fördelar, som en sådan anordning medför, har anstalten framhållit, att anstalten därigenom förfogar över betesmöjligheter för sina försöksdjur, själv kan säkerställa en stor del av sina försöks- och serumdjurs foderbehov och dessutom blir satt i tillfälle att inrätta en avelsstation för smärre försöksdjur. Organisationsnämnden har heller intet att erinra mot att utrymmena på Sätra gård för framtiden få disponeras av anstalten.

Efter utbyggande av den första etappen skulle sålunda anstaltens verksamhet komma att bedrivas å tre olika platser, nämligen i de nuvarande lokalerna vid veterinärhögskolan, i de planerade nybyggnaderna på Lilla Freskati samt å Sätra gård. Efter den andra etappens utbyggande skulle

verksamheten bedrivs å allenast två ställen, nämligen på Lilla Freskati och å Sätra gård.

Organisationsnämnden har låtit företaga beräkningar angående kostnaderna för uppförande av de för anstaltens behov enligt vad ovan sagts erforderliga byggnaderna. Därvid har legat till grund ett av byggnadsstyrelsens utredningsbyrå uppgjort ritningsförslag, dagtecknat den 16 juni 1932. Den sammanlagda kostnadssumman uppgår till 1 100 000 kronor. De å första byggnadsetappen belöpande kostnaderna uppgå till 730 000 kronor, vilken summa således bör upptagas i byggnadsplanen för den kommande tioårsperioden. Av nämnda summa belöpa 250 000 kronor å laboratorielokaler, 350 000 kronor å stallbyggnader, 75 000 kronor å bostadsbyggnader, 35 000 kronor å elektriska ledningar m. m. samt 20 000 kronor å stängsel, väg- och planeringsarbeten.

Byggandet av den första etappen läser böra påbörjas under budgetåret 1938/1939 samt slutföras under därpå följande budgetår. Kostnaderna föreslås skola fördelas med 350 000 kronor på det förra och 380 000 kronor på det senare budgetåret.

Statens centrala frökontrollanstalt.

Anstaltens styrelse har för organisationsnämnden anmält, att några mera betydande byggnadsarbeten ej kunde förväntas behöva ifrågakomma för anstaltens räkning under den ifrågavarande tioårsperioden, med undantag av att anstalten omedelbart vore i behov av en uthusbyggnad för bränning och sterilisering av för groningsundersökningarna erforderlig sand och tegelgrus ävensom för förvaring av sopor och annat avfall. En dylik byggnad har styrelsen ansett kräva en basyta av 5 × 7,5 meter och draga en kostnad av, inklusive förbränningsugnen, omkring 5 000 kronor. För att kostnaderna skola hållas inom den nämnda summan läser emellertid förutsättningen vara, att byggnaden uppföres i form av ett skjul.

Organisationsnämnden har ansett anstaltens ifrågavarande byggnadskrav böra tillgodoses, lämpligen under budgetåret 1933/1934.

Statens skogsförsöksanstalt.

Anstalten inflyttade hösten 1915 i den nuvarande institutionsbyggnaden vid Freskati. Planen till byggnaden hade uppgjorts redan under vintern 1906—1907. Anstalten bestod då av två avdelningar, skogsavdelningen och botaniska avdelningen, vardera bestående av en föreståndare och en assistent. Dessutom funnos å skogsavdelningen ett skogsbiträde och å botaniska avdelningen ett kvinnligt kemistbiträde. Vid uppgörandet av planen till nybyggnaden togs hänsyn till möjliga utvidgningar av anstaltens verksamhet, men dess utveckling har gått vida hastigare än man från början räknade med. Redan vid anstaltens inflyttande i den nya byggnaden

hade en ny, förut oberäknad avdelning tillkommit, nämligen den skogsentomologiska, varjämte de båda äldre avdelningarnas personal samtidigt ökats. Sommaren 1916 tillkom avdelningen för föryngringsförsök i Norrland. Denna avdelnings verksamhet beräknas visserligen vara avslutad den 1 juli 1933. De undersökningar, som denna avdelning upptagit, lära emellertid skola fortsättas av anstalten och komma säkerligen därför att kräva samma utrymme som hittills.

Följden av den hastiga utvecklingen är, att den nuvarande byggnadens utrymmen äro synnerligen strängt tagna i anspråk, vilket framgår bland annat därav, att under vintrarna, då arbetet i institutionsbyggnaden är i full gång, 33 å 37 personer hava sina arbetsplatser där. För att bereda plats har man exempelvis måst aptera biblioteket till tjänstelokal för kansliet. Laboratielokalerna äro synnerligen trånga och jämväl andra utrymmen äro tillvaratagna så långt som förefaller möjligt.

Med hänsyn till det anförda synes det organisationsnämnden oundvikligt, att skogsförsöksanstalten under den kommande tioårsperioden erhåller utvidgade lokaler. På grund av den nuvarande byggnadens anordning läser detta knappast kunna ske annat än genom uppförande av en nybyggnad. Huru en sådan byggnad lämpligen skulle anordnas, har organisationsnämnden icke varit i tillfälle att ägna närmare undersökning. Ett önskemål från anstaltens sida är att den nuvarande byggnaden skulle få övertagas av skogsavdelningen, medan en ny byggnad uppfördes för de naturvetenskapliga och skogsentomologiska avdelningarna. En dylik ny institutionsbyggnad läser få beräknas något större än den nuvarande byggnaden. Denna innehåller inberäknat källarvåningen ungefär 1 000 kvm. nyttig golvyta, vadan den nya byggnaden vid tillgodoseende av anstaltens önskemål läser böra beräknas till cirka 1 200 kvm., motsvarande en volym av cirka 5 000 kbm. Med hänsyn till att den nya byggnaden i huvudsak kommer att inredas till laboratorier, bör räknas med ett pris per kbm. av 70 kronor. I sin helhet kan byggnaden sålunda beräknas skola kosta 350 000 kronor.

Den nya byggnaden anser nämnden böra komma till utförande under budgetåret 1937/1938.

Lantmäteristyrelsen.

Styrelsens lokaler äro inrymda dels i den staten tillhöriga fastigheten V. Trädgårdsgatan 2 och dels i förhyrda lokaler i huset V. Trädgårdsgatan 4. I de sistnämnda lokalerna, som upptaga en nyttig golvyta av 224,3 kvm., äro styrelsens utredningsbyrå samt en del ritsalar inrymda.

Vad beträffar de rena tjänstelokalerna ävensom ritlokalerna läser något direkt behov av utvidgning icke föreligga inom den närmaste tioårsperioden. Däremot torde det vara nödvändigt att räkna med en utvidgning av styrelsens arkivlokaler, beroende framför allt på den sedan några år pågående omläggningen av lantmäteriarlivet. Arkivet är redan nu i det närmaste

fullbelagt. Enligt vad organisationsnämnden inhämtat, lär dock en utvidgning av själva arkivlokalerna med inemot 100 kvm. bliva tillfyllest för avsevärd tid framåt. I samband därmed böra emellertid särskilda utrymmen för bokbinderi- och kartlagningsarbeten anordnas; dessa arbeten måste nämligen nu utföras i själva arkivlokalerna.

Då för nämnda ändamål en viss utvidgning av de nu disponerade lokalerna lär dock bli av nöden, har organisationsnämnden ansett sig böra taga under överbägande, huruvida icke möjlighet skulle förefinnas att i anslutning till huvudbyggnaden bereda plats jämväl för de delar av lantmäteristyrelsen, för vilka enligt vad ovan nämnts lokaler nu förhyras. Hyressumman för dessa lokaler utgör nämligen 12 000 kronor om året och representerar sålunda ett avsevärt kapital. Att vissa fördelar i organisatoriskt hänseende skulle följa av att samtliga styrelsens lokaler vore inrymda i samma hus, är också uppenbart.

Ett förslag till en tillbyggnad till det nuvarande lantmäterihuset föreligger uppgjort å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå i april 1926, innebärande anordnande av en mindre flygel åt söder på den nuvarande vattenbutikens plats. I denna flygel, som skulle komma att rymma lokaler med en sammanlagd golvyta av 150 kvm., skulle, enligt vad nämnden inhämtat, lokaler kunna beredas åt hela lantmäteristyrelsens utredningsbyrå. Kostnaderna för denna tillbyggnad hava ursprungligen beräknats till 54 500 kronor. Genom att minska våningshöjderna i entresolplan och bottenvåning kunna kostnaderna dock nedbringas med 2 000 kronor till 52 500 kronor.

Beredande av utrymme för ritlokaler i stället för de nu förhyrda ävensom för tillgodoseende av arkivets utvidgningsbehov har enligt gjorda undersökningar befunnits kunna ske genom att dels överbygga återstoden av den nu obebyggda gården med en våning under glastak och dels inreda vissa källarutrymmen i gamla huset och under den ifrågasatta tillbyggnaden till arkivlokaler. I den föreslagna gårdsöverbyggnaden, där en golvyta av cirka 180 kvm. kan utvinnas, skulle inredas huvudsakligen ritlokaler. Dessutom skulle här kunna inrymmas ett par tjänsterum. Kostnaderna för överbyggnadens iordningställande hava å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå beräknats till 60 000 kronor. Storleken av de arkivutrymmen, som skulle kunna inredas i källarvåningarna, uppgår till cirka 190 kvm. Kostnaderna för deras anordnande inklusive kostnaden för därav nödvändiggjord flyttning av de nuvarande lunchrummen hava beräknats till 15 000 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för tillbyggande av en flygel, överbyggande av gården och inredande av arkivlokaler skulle sålunda komma att uppgå till 127 500 kronor, d. v. s. ett belopp icke oväsentligt understigande det kapital, som representeras av hyran för de nuvarande i huset V. Trädgårdsgatan 4 belägna lokalerna. Då därigenom skulle utvinnas utrymmen tillräckliga icke blott för att ersätta de nu förhyrda lokalerna utan jämväl för att bereda lantmäteristyrelsen det ökade lokalutrymme, som kan behövas

för avsevärd tid framåt, tvekar organisationsnämnden icke att förorda genomförandet av de ifrågavarande byggnadsförslagen.

Emellertid har organisationsnämnden inhämtat, att grundförhållandena vid lantmäteribyggnaden icke äro tillfredsställande utan tarva vidtagande av förbättringsåtgärder inom en närmare framtid. I skrivelse den 26 augusti 1931 till lantmäteristyrelsen har byggnadsstyrelsen, efter undersökningar företagna genom styrelsens försorg, meddelat, att, ehuru grunden under fastigheten ifråga befunnits vara ganska bristfällig, några omedelbara åtgärder för utförande av grundförstärkning icke vore påkallade, utan borde därmed kunna anstå ännu någon tid. Byggnadsstyrelsen framhöll emellertid, att grundförstärkningen borde verkställas senast i samband med utförande av eventuell tillbyggnad av fastigheten.

Med hänsyn till byggnadsstyrelsens nyssberörda uttalande anser organisationsnämnden, att de ifrågavarande förstärkningsarbetena böra vidtagas i samband med utförandet av den föreslagna tillbyggnaden. Kostnaden för grundförstärkningen har inom byggnadsstyrelsen beräknats till 105 000 kronor. Sammanlagda kostnaden för utvidgning och iordningställande i övrigt av lantmäteristyrelsens byggnad skulle sålunda belöpa sig till 232 500 kronor.

Organisationsnämnden anser, såväl med hänsyn till angelägenheten av att de anmärkta bristerna i fastighetens grund snart avhjälpas, som till nödvändigheten av att lantmäteristyrelsens arkiv inom den närmaste tiden får sina lokaler utvidgade, att de föreslagna tillbyggnads- och grundförstärkningsarbetena böra komma till utförande under budgetåret 1934/1935.

Lantmäterikontoret i Stockholms län.

Lantmäterikontorets lokaler äro för närvarande inrymda i en förhyrd lägenhet i huset nr 15 vid Brunkebergstorg. Golvytan uppgår till allt som allt omkring 460 kvm. Hyran utgör 14 500 kronor om året; det nu löpande kontraktet utgår den 1 oktober 1937.

Lantmäteristyrelsen har i avgivet yttrande ansett anskaffande av nya lokaler för detta lantmäterikontor vara lämpligt ur olika synpunkter. Sålunda äro arkivlokalerna i det närmaste fullbelagda och tarva tämligen snart utvidgning. Vidare saknas forskarrum för besökande. Övriga skäl för anskaffande av nya lokaler hava angivits vara dels att det ur brandsäkerhetssynpunkt icke kunde anses helt tillfredsställande, att kontoret är inrymt i en i en tätbebyggd stadsdel belägen enskild fastighet, där bland annat teater, restaurant samt ett flertal affärs- och bostadslägenheter finnas, dels att lokalerna icke fylla nutida krav på en ändamålsenligt och praktiskt inredd tjänstelokal.

Organisationsnämnden, som inhämtat, att tillväxten av lantmäterikontorets arkivalier för närvarande är mycket stark, har funnit sig böra räkna med att, även om föreliggande möjligheter till ytterligare utnyttjande av de nu-

varande arkivlokalerna tagas i anspråk, det inom några år skall bliva nödvändigt att bereda lantmäterikontoret ökade lokaler.

Enligt vad organisationsnämnden inhämtat bliva inom kort utrymmen tillgängliga i ett staten tillhörigt hus, vilka synas lämpa sig för inredande av lokaler åt lantmäterikontoret, nämligen i telegrafverkets fastighet i kvarteret Jungfrun vid Sibyllegatan nr 24 i Stockholm. I nedre botten och våningen en trappa upp i detta hus äro lokalerna för den nuvarande Östermalms telefonstation inrymda. I och med färdigställandet av den nya automattelefonstationen vid Karlaplan kommer emellertid telegrafverket icke att hava behov av denna fastighet. Utrymmandet av telefonstationens lokaler beräknas komma att äga rum under år 1933.

Enligt vad organisationsnämnden förvissat sig om, skulle i det ifrågasvarande husets bottenvåning samt våningarna 1 och 2 trappor upp ändamålsenliga och tillräckligt stora lokaler kunna anordnas för lantmäterikontorets räkning utan alltför stora kostnader. I bottenvåningen skulle således inredas arkiv och visningsrum om tillhoppa cirka 290 kvm., medan de två övre våningarna, innehållande sammanlagt cirka 310 kvm., skulle tagas i anspråk för tjänsterum och ritsalar m. m. Kostnaden för inredande av dessa lokaler för lantmäterikontorets räkning — inklusive komplettering av värmeledningar och elektriska ledningar samt inledande av en hiss — hava enligt å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå uppgjorda planritningar beräknats till 65 000 kronor. Kostnaderna för vissa arbeten, som lämpligen böra utföras i samband med det ifrågasvarande inredningsarbetet, nämligen för utvändigt lagning och vattrivning av fasaderna, nytt yttertak m. m. samt trådglas och skyddsnet för gårds lanterninen, beräknade till sammanlagt 10 000 kronor, lära icke böra anses som byggnadskostnader för lantmäterikontoret utan utgå av det allmänna reservationsanslaget till byggnader och reparationer. Detta är påtagligen fallet även med kostnaderna för modernisering och reparation av de återstående lägenheterna i huset, som eventuellt kan anses lämpligt att företaga i samband med ombyggnadsarbetet.

De egentliga kostnaderna för anordnande av lokaler åt lantmäterikontoret uti ifrågasvarande byggnad skulle sålunda uppgå till 65 000 kronor. Härtill kommer det kapital, som representeras av att en viss del av fastigheten upptages för lantmäterikontorets räkning. Då fastigheten är taxeringsvärderad till 250 000 kronor, kan därav ett belopp av cirka 170 000 kronor beräknas belöpa å de lokaler, som skulle tagas i anspråk för lantmäterikontoret. Sammanlagda beräknade kapitalkostnaden för de nya lokalerna skulle sålunda bliva 235 000 kronor.

Till jämförelse har organisationsnämnden låtit företaga en överslagsberäkning rörande merkostnaderna för att i den planerade nya riksarkivbyggnaden bereda lokaler jämväl för lantmäterikontoret av motsvarande storlek som de ovan angivna. Som alternativ är nämligen en sådan anordning tänkbar. Det har visat sig, att denna merkostnad skulle uppgå till omkring 200 000 kronor eller inemot samma belopp som det som enligt det föreliggande för-

slaget bindes för lantmäterikontorets räkning. Då med Sibyllegatsförslaget många fördelar äro förknippade — främst den, att dessa lokaler bliva tillgängliga 7 à 8 år tidigare än eventuella lokaler i den planerade riksarkivbyggnaden — finner sig organisationsnämnden böra förorda, att åtgärder vidtagas för att åt lantmäterikontoret lokaler beredas uti det ifrågavarande huset vid Sibyllegatan i enlighet med det förslag, som ovan omnämnts.

Då den ifrågavarande byggnaden lärers bliva disponibel inom det närmaste året och någon svårighet att uthyra den av lantmäterikontoret nu disponerade lägenheten icke torde förefinnas, anser organisationsnämnden, att de föreslagna omändringsarbetena böra vidtagas tämligen snart. Nämnden föreslår fördenskull, att å riksstaten för budgetåret 1934/1935 för ändamålet upptages ett belopp av 65 000 kronor.

Patent- och registreringsverket.

Ämbetsverket har anmält, att behov av ökat lokalutrymme väntas komma att yppa sig under den kommande tioårsperioden. Skälen för de ökade lokalbehoven äro att finna dels i den omorganisation av ämbetsverket, som nyligen beslutats och som medfört avsevärd personalökning, och dels i den automatiska tillväxten av ämbetsverkets arkiv och bibliotek. Det ökade utrymmesbehovet har uppgivits till minst 500 kvm.; för närvarande disponerar verket omkring 4 000 kvm. nyttig golvyta.

Organisationsnämnden har iakttagit, att arkiv- och bibliotekslokalerna äro i det närmaste fullbelagda. Vidare har nämnden funnit tjänstelokalerna vara så väl utnyttjade, att man måste räkna med att en utvidgning även av dem skall bliva nödvändig under den kommande tioårsperioden.

Nämnden har låtit undersöka kostnaden för olika tillbyggnadsprojekt. Enligt tidigare uppgjord plan skulle en första tillbyggnadsetapp omfatta två lika stora flyglar på var sin sida om huvudentrén. Härigenom skulle utvinnas omkring 600 kvm. effektiv golvyta för en ungefärlig kostnad av 500 000 kronor. Genom att bygga till endast en flygel skulle man, därest tjänsterum inreddes jämväl i sousbassementsvåningen, kunna erhålla 470 kvm. nyttig golvyta för en kostnad av cirka 300 000 kronor. Emellertid kan man även tänka sig att inreda vindsvåningen till såväl arkiv- som tjänstelokaler. Kostnaden för inredning på vinden av omkring 500 kvm. effektiv golvyta har beräknats till 225 000 kronor.

Organisationsnämnden vill förorda det sistnämnda alternativet såsom varande ur ekonomisk synpunkt fördelaktigast. Kostnaden synes böra upptagas i riksstaten för budgetåret 1939/1940.

Statens provningsanstalt.

Anstaltens lokaler äro inrymda dels i den år 1920 för anstalten färdigställda, vid Drottning Kristinas väg belägna huvudbyggnaden, dels i den därtill hörande flygelbyggnaden, likaledes uppförd år 1920, och dels i en tredje, senare uppförd byggnad, där väg- och brandlaboratoriet är inrymt.

Utrymmena för den till flygelbyggnaden förlagda byggnadstekniska avdelningen hava befunnits så knappa, att en utökning av desamma torde bliva nödvändig under tioårsperioden. Anstalten har angivit utökningsbehovet till 100 kvm. att utvinnas genom en tillbyggnad i en våning å flygelbyggnaden och beräknat kostnaden därför till cirka 30 000 kronor.

För väg- och brandlaboratoriet har anstalten ansett en tillbyggnad om cirka 70 kvm:s golvyta bliva nödvändig för mötande av en fortsatt ökning av hithörande arbeten. Kostnaderna härför beräknas till 20 000 kronor. Jämväl i denna del har organisationsnämnden funnit anstaltens önskemål böra tillgodoses under tioårsperioden.

De ifrågavarande utvidgningarna av statens provningsanstalts lokaler hava av organisationsnämnden ansetts kunna uppskjutas till tioårsperiodens senare del och föreslås att äga rum under budgetåret 1939/1940.

B. Övriga städer.

Patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.

Gravkapell till akademiska sjukhuset i Uppsala.

Den patologiska institutionen inflyttade år 1867 i sin allttjämt begagnade byggnad, s. k. Regnellianum. År 1898 utvidgades lokalerna genom en tillbyggnad, medelst en korridor förenad med huvudbyggnaden. Sistnämnda år uppfördes å samma tomt ett fristående gravkapell.

Då ämnet hälsovårdslära år 1914 utbröts ur patologien och under namn av hygien och bakteriologi erhöll en särskild lärostol, förblev den sålunda nyinrättade hygienisk-bakteriologiska institutionen allttjämt kvar i ett par rum i Regnellianum. Först under år 1925 inflyttade sistnämnda institution i egna lokaler, som inreddes i en universitetet tillhörig byggnad, benämnd Berlingska tryckeriet, där den allttjämt är inrymd.

Frågan om beredande av större lokaler åt de båda institutionerna har sedan flera år varit under omprövning hos olika myndigheter.

Vad till en början den patologiska institutionens lokaler beträffar, äro dessa i många avseenden otillfredsställande. Sålunda har antalet lik, som under ett år skola öppnas, på grund av akademiska sjukhusets utökning stigit till omkring tre gånger det antal, för vilket lokalerna planerades. Följden har blivit, att obduktionslokalerna och rummen för likens förvaring numera äro alltför små och även i övrigt otillfredsställande. Bristen på kylanordningar gör sig också starkt gällande. Som undervisningslokal är institutionsbyggnaden även mycket primitiv. Rum för självstudium saknas helt, vadan föreläsningssalen måst tagas i anspråk för detta ändamål. Förvaringsrummen för försöksdjur äro också små och primitiva; för större försöksdjur saknas varje plats.

Vad den hygienisk-bakteriologiska institutionens lokaler beträffar, omfattande allt som allt 250 kvm., äro även de mycket omoderna och primitiva. Särskilda laboratorierum och djurstallar saknas. De hithörande undersökningar, som för akademiska sjukhusets verksamhet äro nödvändiga, måste fördenskull utföras i Stockholm. Det utrymme, som står till förfogande för studenternas laborationer i bakteriologi, är alltför litet. Särskild föreläsningssal saknas. Varken professorn, docenten eller amanuensen kunna för egen del helt disponera sina arbetsrum, på grund av att särskilda lokaler icke stå till förfogande för utförande av vetenskapliga undersökningar av andra än de ordinarie befattningshavarna.

I den plan, som på riksdagens begäran under hösten 1929 av större akademiska konsistoriet uppgjordes över de framtida byggnadsarbeten, till vilka universitetet ämnade begära anslag, upptogos såsom första byggnadskrav nya lokaler åt de ifrågavarande två institutionerna. På förslag av medicinska fakulteten angavs emellertid kravet då sålunda, att en nybyggnad skulle uppföras för den patologiska institutionen och i samband därmed denna institutions nuvarande byggnad inredas till hygienisk-bakteriologisk institution.

I det förslag till riksdagspetita, som medicinska fakulteten hösten 1930 avgav till större akademiska konsistoriet, frångick emellertid fakulteten planen på att hygienisk-bakteriologiska institutionen skulle inflytta i den nuvarande patologiska institutionsbyggnaden, och föreslog i stället, att en för de två institutionerna gemensam nybyggnad skulle uppföras. Orsaken därtill anfördes vara, att det befunnits vara ur principiell synpunkt av stor fördel att kunna under samma tak i akademiska sjukhusets närhet förena de bägge institutionerna, varigenom skulle skapas förutsättningar för den samverkan mellan klinik, patologi och bakteriologi, som för alla de nämnda ämnena vore av lika grundväsentlig betydelse. En ombyggnad av ett så ålderstiget hus som Regnellianum har heller icke ansetts kunna giva ett resultat svarande mot moderna krav på institutionslokaler för en experimentell vetenskap. Fakulteten har dessutom trots sig kunna visa, att det även från ekonomisk synpunkt skulle innebära en fördelaktigare byggnadspolitik, om de bägge institutionerna sammanfördes i en gemensam byggnad. En hel del utrymmen — föreläsningssal, toaletter och garderobsutrymmen, bibliotek, djurstallar, operationsavdelning m. m. — skulle, blott med undantag för djurstallarna, utan någon förstoring kunna användas för motsvarande ändamål av en bakteriologisk institution. Den bakteriologiska institutionen skulle fördenskull, sammanbyggd med den patologiska, blott komma att draga den merkostnad, som åtgår för uppförandet och inredandet av befattningshavarnas skriv- och arbetsrum, övriga behövliga forskningslokaler och vissa mindre utrymmen för speciellt bakteriologiska behov. Dessa lokalers inrymmande i form av en tredje våning under samma tak som den patologiska institutionen har beräknats draga en extra kostnad av 183 000 kronor. En ombyggnad av Regnellianum för den bakteriologiska institutionens räk-

ning har beräknats kosta ungefär 150 000 kronor eller 33 000 kronor mindre. Denna skillnad uppväges emellertid enligt fakultetens mening dels genom att dubblering av viss material undviks, om bägge institutionerna äro under samma tak, dels genom att de på de särskilda institutionerna belöpande driftkostnaderna bli lägre i en gemensam byggnad än i skilda byggnader, och dels genom att den nuvarande patologiska institutionsbyggnaden frigöres för andra ändamål. Fakultetens förslag utmynnade i en hemställan, att konsistoriet ville bland universitetets riksdagspetita upptaga dels anslag för en gemensam nybyggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna och dels anslag för uppförande av en ny kapellbyggnad med tillhörande bårhus och svepningslokaler för akademiska sjukhuset. Kostnaderna beräknades för institutionsbyggnaden med inventarier till 1 850 000 kronor samt för kapellbyggnaden med inventarier till 187 679 kronor. I dessa summor ingå kostnaderna för planerade kulvertar mellan dels institutionsbyggnaden och gravkapellet, dels ock akademiska sjukhuset och gravkapellet.

Universitetets drätselnämnd tillstyrkte medicinska fakultetens hemställan, dock med den ändring att det beräknade beloppet för oförutsedda utgifter för institutionsbyggnaden höjdes med 60 000 kronor, vadan anslag till nämnda byggnad ansågs böra begäras med 1 910 000 kronor.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 4 oktober 1930 hemställde därefter större akademiska konsistoriet om utverkande av proposition till riksdagen om beviljande *dels* av ett anslag å 1 910 000 kronor för uppförande och inredning av en gemensam nybyggnad för den patologiska och den hygienisk-bakteriologiska institutionen med tillhörande kulvertanläggning *och dels* om ett anslag å 187 679 kronor för uppförande av en kapellbyggnad med tillhörande kulvertanläggning, bårhus och svepningslokaler för akademiska sjukhuset.

Universitetskanslern förklarade sig i underdånig skrivelse den 20 oktober 1930 livligt tillstyrka avlåtande till 1931 års riksdag av proposition i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Byggnadsstyrelsen förklarade i underdånigt utlåtande den 8 januari 1931 — efter att hava givit uttryck åt vissa betänkligheter rörande den förelagda institutionsbyggnadens förläggning, som medförde, att styrelsen icke kunnat ingå på en slutgiltig granskning av det föreliggande byggnadsförslaget — att byggnadsstyrelsen funnit den för uppförande av byggnaden angivna kostnadssumman skäligen. Vad beträffar förslaget till begravningskapell hade styrelsen icke något att erinra däremot.

Medicinska fakulteten, större akademiska konsistoriet och universitetskanslern upprepade sedermera år 1931 sina framställningar om proposition om anslag för ifrågavarande ändamål till 1932 års riksdag. I förnyat yttrande i ärendet den 14 januari 1932 har byggnadsstyrelsen tillstyrkt realiserandet av ifrågavarande byggnadsförslag.

Organisationsnämnden finner för sin del med hänsyn till de påtagliga brister, som vidlåda de ifrågavarande båda institutionernas nuvarande lokaler, att frågan om anskaffande av tidsenligare lokaler måste under de närmaste åren på ett eller annat sätt vinna sin lösning. I samband därmed läres också ett nytt gravkapell böra anordnas.

De förslag, som nu föreligga, draga emellertid sådana avsevärda kostnader, att organisationsnämnden icke anser sig kunna förorda deras utförande utan omarbetning. Nämnden vill därvidlag framhålla, att byggnadsstyrelsen icke varit i tillfälle att ingå på en slutgiltig granskning av förslaget till institutionsbyggnad. Nämnden anser sig kunna utgå ifrån, att därest de föreliggande förslagen underkastas förnyad granskning med hänsyn till det föreliggande utrymmesbehovet, de tilltänkta byggnadernas storlek och därmed även kostnaderna för desamma skola kunna nedbringas väsentligt under vad det föreliggande förslaget utvisar. Därvid är givetvis en förutsättning, att en kraftig avprutning på de från fakultetens sida framställda kraven måste äga rum; den statsfinansiella synpunkten på frågan läres kräva, att så sker.

Organisationsnämnden, som finner skälen för att i en nybyggnad sammanföra såväl den patologiska som den hygienisk-bakteriologiska institutionen i och för sig vara övertygande, finner sålunda, att en nybyggnad för de nämnda båda institutionerna ävensom ett nytt gravkapell böra uppföras inom de närmaste åren, men håller före, att kostnaderna för dessa byggnader böra nedbringas betydligt under de i förslaget angivna, tillhoppa inemot 2 100 000 kronor. Nämnden anser för sin del, att ett nedbringande med minst en fjärdedel bör utgöra förutsättningen för att statsmakterna skola medgiva nybyggnadernas igångsättande. Efter denna beräkningsgrund anser nämnden böra för institutionsbyggnaden beräknas högst 1 400 000 kronor och för gravkapellet omkring 140 000 kronor.

Åt vederbörande akademiska myndigheter bör fördenskull uppdragas att, i samråd med byggnadsstyrelsen, uppgöra förslag till dels nybyggnad för de båda institutionerna och dels nytt gravkapell inom ramen för de kostnader, som nyss angivits. Med hänsyn till den stora vikten av att de ifrågavarande institutionernas lokalbehov snarast möjligt tillgodoses, böra dessa förslag föreligga färdiga inom sådan tid, att proposition i ämnet kan avlätas till 1933 års riksdag. Byggnadsarbetena böra vidtagas i sådan ordning, att kostnaderna för institutionsbyggnaden fördelas på två budgetår och kostnaden för gravkapellet åbelöper det därpå följande budgetåret. Nämnden föreslår i detta hänseende, att kostnaderna för den nya institutionsbyggnaden må belasta riksstaten för budgetåret 1933/1934 med 650 000 kronor och för budgetåret 1934/1935 med 750 000 kronor samt att det för gravkapellets uppförande erforderliga beloppet upptages under budgetåret 1935/1936.

Organisationsnämnden vill i detta sammanhang framhålla, hurusom de lokaler, som nu disponeras av hygienisk-bakteriologiska och patologiska in-

stitutionerna, efter dessa institutioners inflyttande i den föreslagna nybyggnaden komma att i hög grad underlätta lösandet av förefintliga och väntade lokalsvårigheter för vissa andra universitetsinstitutioner. Detsamma gäller de lokaler, som för närvarande disponeras av medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna men som bliva frigjorda efter uppförandet av den nybyggnad för dessa institutioner, som i annat sammanhang föreslås. Sålunda äro ämnena matematik samt mekanik och matematisk fysik i behov av större och bättre lokaler än de nuvarande. Ämnet statistik är ock sedan länge i behov av ökade lokaler. Universitetsbiblioteket lärer vidare för framtiden liksom nu behöva åtskilliga förvaringsrum och andra lokaler utanför själva biblioteksbyggnaden, även om densamma, såsom föreslås, väsentligen utvidgas. Dessa och andra lokalfrågor lära kunna på ett tillfredsställande sätt lösas genom ianspråktagande av de byggnader, som nu föreslås skola lämnas av de institutioner, vilka för närvarande disponera dem.

Universitetsbiblioteket i Uppsala.

I den plan över framtida byggnadsarbeten vid Uppsala universitet, vilken den 18 december 1929 avgavs av större akademiska konsistoriet till kanslern för rikets universitet, upptogs bland annat en tillbyggnad till universitetsbiblioteket. Det framhölls därvid, att den senaste om- och tillbyggnaden av biblioteksbyggnaden planerades under åren 1911/1912 och utfördes under åren 1913/1917. Redan vore dock trångboddheten kännbar och varjehanda provisoriska anordningar hade med anledning därav måst vidtagas. Även de för allmänheten avsedda lokalerna hade visat sig otillräckliga. Ökade utrymmen erfordrades vidare för de tvenne institutioner, åt vilka lokaler upplåtits inom universitetsbiblioteket, nämligen landsmålsarkivet och ortsnamnsarkivet.

Organisationsnämnden har vid besök på platsen funnit, att de nuvarande lokalerna äro i flera avseenden otillräckliga.

Vad först beträffar de för allmänheten avsedda lokalerna, så har den nuvarande läsesalen, vilken tillkom genom den senaste tillbyggnaden, visat sig vara alltför liten. Ehuru antalet arbetsplatser numera utgör 116, är utrymmet otillräckligt för att motsvara den stora efterfrågan på arbetsbord, som för närvarande råder. Den utvidgning av de ifrågasvarande utrymmena, som på grund av nämnda förhållande enligt organisationsnämndens mening är oundviklig, låter sig lättast göra genom att förlänga den nuvarande läsesalsbyggnaden åt bägge håll till samma längd som den äldre huvudbyggnaden. Genom en sådan åtgärd skulle vinnas ett ökat golvutrymme av cirka 300 kvm. på varje sida. I den ena förlängningen skulle en ny sal med ett 50-tal arbetsplatser kunna anordnas i anslutning till den nuvarande läsesalen. Motsvarande utrymme åt andra hållet borde, enligt vad

biblioteksmyndigheterna framhållit, inredas till tidskriftsrum, kollationerings- och konferensrum m. m. Båda de tillbyggda partierna böra lämpligen entresoleras för bättre tillvaratagande av utrymmet. I entresolvåningen skulle enligt biblioteksmyndigheternas mening förläggas några isolerade rum för besökande, som önska använda skrivmaskin, samt ett antal mindre arbetsrum, avsedda dels för arbeten, som kräva samarbete mellan flera personer, dels för forskare, som av skilda orsaker icke lämpligen kunna arbeta i läsesalen. Såsom nedan angives, torde entresolvåningarna också komma att till viss del få användas till bokmagasin. — Under de tillbyggda delarna böra kallare anordnas, vilka få användning som magasin för tidningar och eventuellt också för magasinering av bokbeståndet.

Vad därefter angår utrymmena för samlingarnas förvarande, hava biblioteksmyndigheterna med skärpa framhållit, att trångboddheten är synnerligen besvärande även på detta område. Den kraftiga tillväxten av bokbeståndet har gjort, att alla sammanhängande reservutrymmen för länge sedan tagits i anspråk samt att mer eller mindre provisoriska åtgärder för beredande av ökat utrymme blivit nödvändiga. Biblioteksmyndigheterna hava ansett utrymmesfrågan i denna del böra lösas på så sätt, att den nuvarande läsesalsbyggnaden efter sin förlängning åt båda hållen också uppföres till samma höjd som huvudbyggnaden, d. v. s. påbygges med ytterligare två våningar.

Organisationsnämnden har, icke minst med hänsyn till den synnerligen stora årliga bokaccessionen — densamma uppgår till över 500 hyllmeter — funnit sig kunna konstatera, att det nuvarande hyllutrymmet icke kan förväntas räcka annat än en relativt kort tid framåt. Innan den av biblioteksmyndigheterna föreslagna påbyggnaden företages, bör emellertid övervägas, huruvida icke utrymmesfrågan i denna del låter sig på annat sätt lösas. Nämnden vill därvid till en början erinra därom, att åtskilligt synes kunna göras redan inom de nuvarande bokmagasinen för vinnande av ökat utrymme. Sålunda är i stora delar av magasinsvåningarna utrymmet så tillvida illa utnyttjat, att dageröppningar äro upptagna genom entresolbjälklagen, med påföljd, att golvutrymmet i varje övre botten avsevärt inskränkts. Det bör enligt organisationsnämndens mening med det snaraste företagas en undersökning, huruvida icke ett överbyggande av dessa dageröppningar kan ske. Detta är givetvis i första hand beroende på huruvida byggnadens konstruktion tål vid den ytterligare påfrestning, som den därigenom möjliggjorda koncentrationen av bokbeståndet skulle medföra. Därest ett överbyggande låter sig göra, stå emellertid stora utvecklingsmöjligheter till buds.

En annan möjlighet till utvidgning inom det nuvarande bibliotekshuset ligger enligt organisationsnämndens mening däri, att landsmålsarkivet och ortsnamnsarkivet, vilka nu hava sina lokaler inrymda i biblioteksbyggnaden, beredas lokaler på annat håll, varefter deras nuvarande utrymmen kunna användas för bibliotekets egen räkning. Möjlighet till en sådan åtgärd lär inom relativt kort tid yppa sig, därest, såsom organisationsnämnden

i annat sammanhang föreslår, en nybyggnad för de medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet kommer till stånd. I dessa institutioners nuvarande byggnad kunna då lämpligen lokaler inredas för, bland annat, de båda i bibliotekshuset nu inrymda arkiven. En dylik anordning vore lämplig jämväl ur den synpunkten, att såväl landsmålsarkivet som ortsnamnsarkivet äro i behov av rymligare lokaler än de som nu kunnat ställas till deras disposition. Att institutionerna ifråga äro inrymda i själva biblioteksbyggnaden lärer heller icke vara av nöden.

I den mån bibliotekets behov av ökade magasinsutrymmen icke låter sig tillgodose genom åtgärder av sistnämnda slag, böra enligt organisationsnämndens mening för ändamålet tagas i anspråk erforderlig del av de utrymmen, som vinnas genom de föreslagna tillbyggnaderna till den nuvarande läsesalsbyggnaden. Enbart i entresolvåningarna utvinnes här en golvyta av omkring 600 kvm. Ett lika stort tillskott erhålles i källarvåningen under de tillbyggda delarna. Det synes organisationsnämnden skäligt, att dessa utrymmen i första hand tagas i anspråk för bokmagasin, innan de inredas till speciallokaler av den art, som biblioteksmyndigheterna föreslagit. Att här finnes plats för den blivande accessionen under en avsevärd tid framåt, förefaller organisationsnämnden uppenbart. Å andra sidan står organisationsnämnden givetvis icke främmande för att det i en icke alltför avlägsen framtid skall visa sig nödvändigt att vidtaga den av biblioteksmyndigheterna förordade påbyggnaden, men nämnden räknar med att detta i varje fall icke skall behöva ske inom de närmaste tio åren.

Vad slutligen beträffar själva tjänstelokalerna, äro även dessa för närvarande trånga och mindre ändamålsenliga. Att en utökning och ändring av dessa lokaler så småningom måste äga rum, håller organisationsnämnden för sannolikt. Nämnden anser sig dock icke kunna föreslå, att någon om- eller tillbyggnadsåtgärd för ändamålet vidtages under den kommande tioårsperioden. Att märka är därvid, att genom inredande av läsrum för tidskriftsstudium i den ena av de föreslagna tillbyggnaderna till läsesalsbyggnaden de nuvarande tidskriftsrummen, som ligga ovanpå låneexpeditionen, bliva tillgängliga för det inre tjänstearbetet.

Av det anförda framgår, att organisationsnämnden visserligen anser, att en utvidgning av biblioteksbyggnaden är nödvändig under den kommande tioårsperioden men att densamma bör inskränkas till ett förlängande av läsesalsflygeln åt bägge håll i dennas nuvarande höjd. Den tillämnade dispositionen av de tillbyggda delarna framgår likaledes av det sagda, därvid särskilt är att märka, att vissa delar av tillbyggnaderna eventuellt böra åtminstone tills vidare få användning som bokmagasin. På organisationsnämndens föranstaltande hava å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå preliminära ritningar uppgjorts till tillbyggnader av den nu nämnda storleken och beskaffenheten. Företagna kostnadsberäkningar giva vid handen, att förslagets utförande skulle belöpa sig till cirka 450 000 kronor.

Det ifrågavarande byggnadsarbetet bör enligt organisationsnämndens mening komma till utförande under budgetåren 1935/1936 och 1936/1937. Kostnaderna synas böra lika fördelas å de båda budgetåren.

Botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Den botaniska institutionen är för närvarande inrymd i den byggnad, som till hedrande av Linnés minne skänktes till universitetet av Gustaf III och invigdes år 1807. Institutionens lokaler hava under senare tid så tillvida utvidgats, att dels på 1890-talet en del smärre rum, som ursprungligen voro tjänstebostäder för professorn, akademiträdgårdsmästaren och den ordinarie trädgårdspersonalen, upplätos till institutionen och dels år 1910 en del museisamlingar magasinerades på vinden och de därvid frigjorda utrymmena inreddes till rum för växtfysiologi. De sålunda vunna utrymmesökningarna hava emellertid redan från början varit av provisorisk natur. Frågan om ordnande av den botaniska institutionens lokalfråga har också sedan länge varit aktuell. De akademiska myndigheterna hava samstämmt förordat uppförandet av en ny fristående byggnad, avsedd i främsta rummet till anatomiskt och växtfysiologiskt laboratorium med arbetsrum, föreläsningssal, en museisal för skådesamlingar m. m., varvid den gamla byggnaden skulle reserveras för de systematiska och morfologiska samlingarna jämte arbetsrum för sådana studerande och forskare, som ägna sig åt systematisk botanik. I den plan över framtida byggnadsarbeten, till vilka universitetet ämnade begära anslag, som på riksdagens begäran under år 1929 upprättades av det större akademiska konsistoriet, upptogs också såsom nr 2 en nybyggnad för den botaniska institutionen.

I nämnda plan upptogs dessutom jämsides med institutionsbyggnaden uppförandet av ett nytt växthus för den botaniska institutionen. Det nuvarande s. k. lilla växthuset, uppfört på 1820-talet och beläget väster om institutionsbyggnaden, anses nämligen numera vara så bristfälligt, att det måste ersättas med ett nytt.

Angående platsen för de bägge föreslagna nybyggnaderna hava såväl de akademiska myndigheterna som byggnadsstyrelsen ansett den nya institutionsbyggnaden böra uppföras inom trädgården på eller i närheten av den plats, som blir ledig efter det gamla växthusets rivning, medan det nya växthuset borde förläggas utanför trädgårdens område, ungefär mitt emot den zoologiska institutionen.

Organisationsnämnden har för sin del funnit de ifrågavarande byggnadsfrågorna vara av den aktuella beskaffenhet, att de böra vinna sin lösning inom den kommande tioårsperioden.

Vad först angår den planerade nya institutionsbyggnaden har institutionens föreståndare uttalat, att med hänsyn till de olika behov, som därmed avses att fyllas, nybyggnadens nyttiga golvyta bör uppgå till cirka 1 800 kvm.

Till jämförelse må meddelas, att den nyttiga golvytan i den nuvarande institutionsbyggnaden utgör omkring 1 400 kvm.

Kostnaderna för en ny institutionsbyggnad av den angivna storleken hava preliminärt beräknats till 600 000 kronor, inredning och vetenskaplig utrustning ej inberäknade. Då utrustningskostnaderna approximativt kunnat beräknas till 150 000 kronor, skulle hela laboratoriebyggnaden draga en kostnad av omkring 750 000 kronor. Enligt organisationsnämndens mening böra de sålunda beräknade kostnaderna kunna genom anspråkens beskärande väsentligt nedbringas. Innan den nya institutionsbyggnadens uppförande beslutas, böra de akademiska myndigheterna fördenskull få sig förelagt att inkomma med förslag till en institutionsbyggnad av väsentligt mindre storlek än den projekterade och hållande sig inom en bestämd kostnadsram. Nämnden vill föreslå, att kostnaderna för den nya byggnaden inklusive inredning och utrustning icke skola få överstiga 600 000 kronor. Huruvida för åstadkommande av denna nedpressning en minskning bör ske av utrymmena för skådesamlingar eller genom anspråkens nedbringande i andra avseenden, kan organisationsnämnden icke här uttala sig om. Nämnden anser sig emellertid kunna utgå ifrån att ett tillskott till de nuvarande lokalerna med exempelvis tre fjärdedelar av det utrymme som föreslagits skall kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodose institutionens lokalbehov för avsevärd tid framåt.

Vad därefter beträffar den föreslagna växthusbyggnaden hava på institutionens föranstaltande preliminära beräkningar till en dylik byggnad uppgjorts. Därvid har avsetts, att nybyggnaden skulle erhålla en med glas överbyggd golvyta av 1 440 kvm. och en sammanlagd volym av 6 065 kbm., vartill komme material- och arbetsrum, pannrum och bränsleförråd. Den totala kostnaden för ett dylikt växthus har beräknats till 135 000 kronor, under förutsättning att de egentliga växthusen och värmeledningen toges färdiga från utländsk specialfirma med begagnande av s. k. standardtyper. (Skulle svenskt material i dessa delar komma till användning, ökades kostnaderna med cirka 32 000 kronor.) Till jämförelse må nämnas, att det nuvarande gamla växthuset har en med glas överbyggd golvyta av endast 340 kvm. Det nya har sålunda planerats ungefär fyra gånger större. Detta motiveras bland annat med nödvändigheten att råda bot för den nuvarande trängseln, som försvårar växternas skötsel och omöjliggör för de studerande att i växthusen studera växterna. Det nya växthuset avser också att i sig upptaga en stor del av det växtmaterial, som nu måste provisoriskt förvaras i det s. k. frigidariet i den gamla institutionsbyggnaden. Slutligen skola genom det nya växthuset tillgodoses de oundgängliga behoven av dels ett särskilt förökningshus eller en förökningsavdelning under glas och dels en särskild varmavdelning för vattenväxter. Ett i ett äldre förslag upptaget palmrum har i det ifrågavarande förslaget av kostnadsskäl slopats.

Organisationsnämnden har för sin del funnit bärande skäl tala för att de nämnda preliminära beräkningarna läggas till grund för utförandet av

den nya växthusbyggningen. Dock böra, även om uteslutande svenskt material anses böra komma till användning, kostnaderna icke få överstiga det nämnda beloppet, 135 000 kronor.

Organisationsnämnden föreslår, att de ifrågavarande nybyggnaderna komma till utförande, växthuset under budgetåret 1936/1937 och institutionsbyggnaden under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939. Kostnaderna för den senare byggnaden synas böra fördelas med 300 000 kronor på ett vart av de båda budgetåren.

Medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.

För dessa institutioner är upplåten en på 1850-talet uppförd byggnad, däri medicinsk-kemiska institutionen disponerar bottenvåningen och farmakologiska institutionen våningen en trappa upp.

Anskaffandet av andra och modernare lokaler för dessa båda institutioner har sedan länge stått på dagordningen. De nuvarande lokalerna äro nämligen synnerligen olämpliga för sina ändamål. Sålunda äro praktiskt taget alla rummen i byggnaden genomgångsrum. Bottenvåningen är genom två tvärgående portgångar delad i tre skilda delar. Undervisnings- och forskningslokalerna äro synnerligen trånga, särskilt gäller detta laborationslokalerna; exempelvis arbeta i två små laboratorier på den medicinsk-kemiska institutionen tidvis över 30 personer samtidigt. Ventilationsförhållandena äro synnerligen dåliga. De nämnda omständigheterna göra, att organisationsnämnden anser det ofrånkomligt att under den närmaste tioårsperioden bringa dessa institutioners lokalfråga till lösning.

Några ritningar till nybyggnad föreligga icke. Frågan om nybyggnadens storlek har emellertid varit föremål för ingående överläggningar och beräkningar hos de akademiska myndigheterna. Som resultat därav har, enligt vad organisationsnämnden inhämtat, framgått, att en byggnad av ungefärligen samma storlek och beskaffenhet som den för motsvarande institutioner vid universitetet i Lund år 1925 färdigställda väl skulle motsvara behovet. Kostnaderna skulle snarare kunna något nedbringas genom att, såsom planerats, djuravdelningen skulle kunna bliva gemensam för dessa institutioner och de patologiska och hygieniska institutionerna. Det har nämligen inom den medicinska fakulteten ansetts, att en nybyggnad för de nu ifrågavarande institutionerna lämpligen borde förläggas till samma tomtområde som och i omedelbar närhet av den tilltänkta nybyggnaden för de patologiska och hygieniska institutionerna.

Kostnaderna för den år 1925 fullbordade institutionsbyggnaden i Lund belöpte sig till cirka 650 000 kronor. Då den planerade nybyggnaden i Uppsala lär kunna göras något mindre än den i Lund men å andra sidan byggnadskostnaderna i Uppsala ställa sig något högre, finner organisationsnämnden, att kostnaderna för en nybyggnad i Uppsala böra beräknas till

cirka 650 000 kronor. Denna summa torde böra lika fördelas på två budgetår; därutinnan föreslår nämnden budgetåren 1939/1940 och 1940/1941.

Som ovan framhållits läser den nuvarande institutionsbyggnaden komma att på ett lämpligt sätt kunna begagnas till beredande av ökade lokaler åt andra universitetsinstitutioner, vilkas utrymmen nu äro mycket knappa. Byggnadens läge i närheten av universitetsbiblioteket läser göra densamma särskilt lämplig för beredande av de extra utrymmen utom biblioteksbyggnaden, varav behov ständigt torde komma att förefinnas för bibliotekets räkning. Ortsnamns- och landsmålsarkiven synas också här kunna erhålla lämpliga lokaler.

Statens småskoleseminarium i Strängnäs.

Enligt den organisation av folk- och småskoleseminarierna, som av årets riksdag fastställts, skall folkskoleseminariet i Strängnäs, vilket enligt statsmakternas tidigare beslut avvecklat sin verksamhet vid slutet av vårterminen 1932, fr. o. m. läsåret 1933—1934 tagas i anspråk för ett småskoleseminarium av dubbeltyp. För ändamålet torde krävas vissa ombyggnads- och reparationsarbeten å seminariebyggnaden. Kostnaderna härför äro i propositionen i ämnet (nr 143, sid. 119 f.) beräknade till 65 800 kronor att jämte motsvarande kostnader å småskoleseminariet i Skara fördelas på flera budgetår. Organisationsnämnden finner de ifrågavarande kostnaderna vad Strängnässeminariet beträffar böra upptagas i byggnadsplanen under budgetåret 1934/1935.

Länsstyrelsen och lantmäterikontoret i Jönköpings län.

I landsstatshuset i Jönköping äro, förutom boställsvåning åt landshövdingen, inrymda såväl länsstyrelsens som lantmäterikontorets lokaler.

De av länsstyrelsen disponerade lokalerna äro i och för sig tämligen rymliga, dock att rumsindelningen på grund av avsaknad av genomfört korridorsystem icke är den bästa samt att det av landsfogden disponerade utrymmet är trångt. Sätillvida äro lokalerna emellertid helt otillräckliga, att utrymme icke kunnat inom landsstatshuset beredas vare sig för länsstyrelsens automobilavdelning eller för vägingenjörens och länsarkitektens expeditioner. För de nu nämnda ändamålen hava lokaler i stället fått förhyras på annat håll.

Lantmäterikontoret är inrymt i våningen en trappa upp i landsstatshusets västra flygel. Utrymmesförhållandena äro här synnerligen otillfredsställande. Sålunda hava arkivlokalerna måst tagas i anspråk till arbetsplats åt personalen. Själva arkivutrymmet är dessutom helt ianspråktaget, så att någon ytterligare utvidgning av arkivet icke är tänkbar.

Frågan om bringande av länsstyrelsens och lantmäterikontorets lokalfrågor till lösning har sedan lång tid stått på dagordningen. Därvid hava

två alternativ dryftats, nämligen *dels* att, såsom avsikten varit vid upplåtandet för lantmäterikontoret av dess nuvarande lokaler, bereda detta erforderlig utvidgning genom inredande av den ovanpå detsamma befintliga vinden och samtidigt uppföra en tillbyggnad å landsstatshusets östra flygel för beredande av ökade lokaler åt länsstyrelsen, och *dels* att uppföra en nybyggnad för lantmäterikontoret å ett av Jönköpings stad disponerat tomtområde öster om riksbankshuset, varvid lantmäterikontorets nuvarande lokaler jämte vinden skulle få övertagas av länsstyrelsen.

Organisationsnämnden, som finner det välmotiverat, att lokaler inom landsstatshuset beredas åt länsstyrelsens automobilavdelning samt vägingenjören och länsarkitekten samt anser det oundgängligen påkallat att lantmäterikontorets lokaler väsentligen utvidgas inom de närmaste åren, har låtit undersöka de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för genomförande av ett vart av de nämnda alternativen.

Vad beträffar förslaget om inredande av vinden för lantmäterikontorets behov och tillgodoseende av länsstyrelsens utvidgningskrav genom tillbyggnad å husets östra flygel, har nämnden låtit uppgöra preliminära ritningar till två olika alternativ i denna riktning. Det ena och mindre av dessa förslag innefattar en cirka 12 meter lång tillbyggnad i tre våningar, därav bottenvåningen skulle inrymma automobilavdelningen, våningen en trappa upp vägingenjörens expedition och vindsvåningen lokaler för landsfogden och länsarkitekten; detta förslag är, inberäknat kostnaderna för inredning av västra flygelns vind till lantmäterikontor, kostnadsberäknat till 243 000 kronor. Det andra förslaget, innefattande utbyggnad av flygelns med 22 meter ända till tomtgränsen, erbjuder givetvis betydligt större utvidgningsmöjligheter för framtiden; detta är inklusive vindsinredningen för lantmäterikontoret kostnadsberäknat till 343 000 kronor. Organisationsnämnden anser för sin del, att därest utvidgningsbehoven skola tillgodoses på nu angivet sätt, allenast det mindre och billigare förslaget bör ifrågakomma till utförande, låt vara att de framtida utvidgningsmöjligheterna tillvaratas på ett bättre sätt genom det större förslaget.

Emellertid har organisationsnämnden jämväl genomgått och låtit beräkna kostnaderna för en lösning efter den linje, som innefattar nybyggnad för lantmäterikontoret och den västra residensflygelns överlämnande till länsstyrelsens disposition. Jämväl här föreligga två förslag, nämligen ett större, upprättat i juni 1930 av länsarkitekten Malte Erichs, och ett mindre upprättat inom byggnadsstyrelsen och dagtecknat den 22 oktober 1930. I bägge fallen har räknats med en tomtkostnad av 26 000 kronor. Inberäknat nämnda kostnad har nybyggnadskostnaden enligt det större förslaget beräknats till 256 000 kronor och enligt det mindre förslaget till 186 000 kronor. Medräknas kostnaderna för inredning av de nuvarande lantmäterikontorslokalerna samt den dithörande vinden för länsstyrelsens räkning, sammanlagt 38 000 kronor, slutar det större nybyggnadsprojektet på 294 000 kronor och det mindre på 224 000 kronor.

Av den föregående utredningen framgår, att utförandet av det mindre nybyggnadsprojektet inklusive tomtkostnad och inredning av den västra residensflygeln för länsstyrelsens räkning ställer sig inemot 20 000 kronor billigare än det mindre tillbyggnadsförslaget inklusive inredning av västra flygelns vind för lantmäterikontorets behov. Det är vidare uppenbart, att det utrymme, som utvinnes genom nybyggnadsprojektet är avsevärt mycket större, än det, som utvinnes genom tillbyggnadsprojektet. Det må sålunda nämnas, att genom det mindre nybyggnadsprojektet utvinnes ett golvutrymme, inklusive reservutrymmen, av omkring 800 kvm. golvyta, mot cirka 350 kvm. enligt det mindre tillbyggnadsförslaget. Att länsstyrelsens utvidgningsbehov helt kan tillgodoses genom att hela västra flygeln upplåtes för dess behov, förefaller uppenbart.

Av det sagda följer, att organisationsnämnden för tillgodoseende av de utvidgningskrav, som föreligga för länsstyrelsen och lantmäterikontoret, förordar genomförandet av det förslag, som innefattar uppförande på den förenämnda tomten av en nybyggnad för lantmäterikontoret i enlighet med det mindre alternativet samt inredande av lantmäterikontorets nuvarande lokaler jämte den ovanpå dessa belägna vinden för länsstyrelsens behov. Byggnadsarbetet läser böra utföras så snart, att anslag för lantmäterikontorsbyggnaden, 186 000 kronor, bör upptagas i riksstaten för budgetåret 1933/1934 och kostnaderna för ombyggnaden av landsstatshuset, 38 000 kronor, falla på därpå följande budgetår.

Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Länsstyrelsens lokaler i landsstatshuset i Växjö äro, såvitt angår landskontoret, fullt tillräckliga. Vad beträffar landskansliet råder däremot en avsevärd trångboddhet. Särskilt det för automobilavdelningen disponerade utrymmet är påtagligen för litet. För landsfogden och vägingenjören hava lokaler icke kunnat beredas inom landsstatshuset utan förhyras sådana utanför detsamma.

Länsstyrelsen har ansett det lämpligast, att två av länsarkitekten nu disponerade rum i landsstatshuset finge användas till utvidgning av landskansliets lokaler. Nödiga lokaler för länsarkitekten skulle då anskaffas utom länsstyrelsen.

Organisationsnämnden, som anser, att den av länsstyrelsen sålunda föreslagna lösningen är den ur såväl ekonomisk som praktisk synpunkt lämpligaste, har undersökt frågan, huruvida icke lokaler för landsfogden, vägingenjören och länsarkitekten skulle kunna anordnas gemensamt utom länsstyrelsen. Därvid har yppat sig möjlighet att genom inredande av vindsvåningen i den nyligen färdigställda nybyggnaden för länets lantmäterikontor utvinna det för nämnda ändamål erforderliga utrymmet. Kostnaden för de för ändamålet erforderliga inredningsarbetena hava av vederbörande länsarkitekt beräknats komma att uppgå till cirka 30 000 kronor. Då genom

en sådan åtgärd länsstyrelsens lokalbehov skulle bliva för en avsevärd tid framåt fullt tillgodosett för en relativt blygsam kostnad, finner sig organisationsnämnden böra föreslå, att, på angivet sätt, frågan bringas till lösning snarast möjligt, lämpligen under budgetåret 1933/1934.

Folkskoleseminariet i Kalmar.

I proposition till 1932 års riksdag föreslogs, att seminariet, som är av enkeltyp och avsett för kvinnliga elever, skulle såsom sådant nedläggas och omorganiseras till ett enkelt småskoleseminarium. Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall.

Organisationsnämnden, som funnit, att en utvidgning för anordnande av biblioteks- och lärum är önskvärd under förutsättning att seminariet skall bibehållas som folkskoleseminarium, har emellertid, med hänsyn till den vidare utredning angående seminariorganisationen, som nyligen igångsatts, icke funnit sig böra förorda någon till- eller ombyggnad av själva undervisningslokalerna under den kommande tioårsperioden. Däremot har nämnden funnit det av behovet påkallat, att en ny vaktmästarbostad anordnas. Den nuvarande vaktmästarbostaden är nämligen belägen i källarvåningen avsevärt under jordytan.

Kostnaderna för en ny vaktmästarbostad om två rum och kök med en planyta av omkring 70 kvm., källare och vind samt lokala eldstäder, vattenledning och elektriska ledningar hava beräknats till 14 000 kronor. Byggnaden bör komma till utförande under budgetåret 1933/1934.

Länsstyrelsen i Gotlands län.

Länsstyrelsens lokaler äro inrymda i en särskild byggnad, belägen intill residensbyggnaden.

Landskontorets lokaler, belägna i bottenvåningen, lära icke tarva utökning under den närmaste tioårsperioden. I bottenvåningen hava jämväl landsfogden och vägingenjören sina tjänsterum, den förre två och den senare ett mindre rum. Vägingenjörens rum måste anses vara alltför trångt.

Landskansliet disponerar i våningen 1 trappa upp tre rum, varav två innehålla ungefär 25 kvm. golvyta och ett, som disponeras av landssekreteraren, omkring 12 kvm. Trängseln är här avsevärd. De två större rummen utgöra arbetsplats för en länsnotarie, en ordinarie landskanslist, två extra befattningshavare, ett kvinnligt skrivbiträde och tidtals en praktiserande landsfiskalsaspirant. Samtidigt användes det ena rummet som väntrum för besökande hos landshövdingen och å landskansliet, för upphängning av personalens ytterkläder m. m. De båda större rummen äro genomgångsrum dels till landssekreterarens rum och dels till sessionssalen, vilken senare är genomgångsrum till landshövdingens tjänsterum.

Planer hava sedan ett antal år förelegat att genom inredande av landsstatshusets vind anskaffa nya lokaler för landskansliet. Ett skissförslag till inredning av dylika lokaler å vinden föreligger, uppgjort av länsarkitekten Arvid Stille. Enligt detta förslag skulle landskansliet i vindsvåningen erhålla 5 rum, förutom väntrum, kapprum och ett mindre arkiv. Organisationsnämnden anser, att denna anordning innebär en lämplig lösning av landskansliets lokalfråga och vill sålunda förorda, att under den kommande tioårsperioden det föreslagna inredningsarbetet kommer till utförande.

En förutsättning för vindsvåningens rationella utnyttjande till tjänstelokaler lär vara, att yttertaket, som nu har formen av ett obrutet snedtak, gives en bruten form, liknande takresningen på residensbyggnaden. En sådan ombyggnad ligger så mycket närmare till hands att företaga som det nuvarande taket är mycket bristfälligt och under alla omständigheter måste inom en ej alltför avlägsen framtid underkastas ombyggnad.

Sedan de föreslagna nya lokalerna i vindsvåningen tagits i anspråk för landskansliet, lära landskansliets nuvarande lokaler böra övertagas av landsfogden. Då landsfogden har automobilärendena om hand, har han nämligen behov av relativt stort utrymme. Landsfogdens nuvarande två rum böra lämpligen få övertagas av väggingenjören.

Den ifrågasatta ombyggnaden kan, bland annat på den grund att trappa redan finnes uppdragen till vinden, utföras för en relativt låg kostnad. Enligt en på organisationsnämndens föranstaltande gjord kostnadsberäkning skulle kostnaderna för det föreliggande förslaget utförande uppgå till cirka 44 000 kronor.

Byggnadsarbetet i fråga bör enligt organisationsnämndens mening äga rum under budgetåret 1933/1934.

Länsstyrelsen i Blekinge län.

Länsstyrelsens nuvarande lokaler i landsstatshuset i Karlskrona äro synnerligen trånga och delvis på grund av fukt och dålig belysning olämpliga till arbetslokaler. Lokaler för väggingenjören hava icke kunnat beredas inom landsstatshuset. Anskaffandet av utökade och förbättrade lokaler är starkt av behovet påkallat.

Två alternativa förslag till lokalfrågans lösning föreligga, bägge upprättade av länsarkitekten O. G. Lundgren. Enligt det ena förslaget skulle det intill landsstatshuset belägna gamla landshövdingeresidenset, vilket nu disponeras av marinens underofficersskola, ombyggas för länsstyrelsens räkning. Kostnaden härför beräknas till 125 000 kronor. Det andra förslaget innebär tillbyggande av en flygel utmed Stenbergstranden i den nuvarande arkivflygelns förlängning. Samtidigt därmed skulle enligt förslaget norra delen av den övre våningen i landsstatshuset, vilken del (förutom arkivflygeln) är byggd av trä, ombyggas till stenkonstruktion. Kostnaderna enligt detta förslag äro beräknade till 150 000 kronor för själva flygelbyggnaden, 35 000

kronor för ombyggnaden av övre våningen samt 20 000 kronor för de inre omändringsarbeten, som betingades av tillbyggnaden, eller tillhopa 205 000 kronor.

Organisationsnämnden har funnit det senare alternativet äga avgjort företräde framför det förra, bland annat av den anledningen, att med det förra alternativet uppkommer fråga om anskaffande av nya lokaler åt marinens underofficersskola, något som icke lär kunna ske utan avsevärda kostnader. I vad det andra alternativet innehåller ombyggnad av det nuvarande landsstatshusets övre våning till stenkonstruktion har nämnden, som ställer sig tveksam till frågan, huruvida den för detta arbete beräknade kostnaden är tillräcklig, funnit denna åtgärd icke vara så av nöden, att densamma bör i detta sammanhang vidtagas.

Nämnden anser sålunda tillbyggnad till det nuvarande landsstatshuset böra ske enligt det andra alternativet för en beräknad kostnad av högst 150 000 kronor. Därtill kommer den beräknade kostnaden för av tillbyggnaden betingade inre omändringsarbeten, 20 000 kronor. I samband härmed bör lantmäterikontorets arkivlokaler beredas något ökat utrymme genom ianspråktagande av en del av den nedre förstugan i landsstatshuset, vilket torde låta sig göra för en jämförelsevis obetydlig kostnad, som ej rubbar de här ovan gjorda beräkningarna.

Byggnadsarbetet bör enligt nämndens mening igångsättas snarast möjligt, vadan kostnaden, 170 000 kronor, torde böra upptagas med hälften å vardera av budgetåren 1933/1934 och 1934/1935.

Länsstyrelsen och lantmäterikontoret i Kristianstads län.

Länsstyrelsens lokaler i landsstatshuset i Kristianstad äro, särskilt i vad avser landskansliet, alltför trånga. Inom länsstyrelsen hava ej heller lokaler kunnat beredas för vare sig vägingenjören eller landsfogden. Utvidgning av lokalerna inom en närmare framtid lär vara oundviklig. Därvid bör i första hand ordnas så, att vissa i landsstatshusets bottenvåning och våningen en trappa upp belägna utrymmen, vilka nu användas som arkiv, i stället få användning som tjänstelokaler åt länsstyrelsen.

Den erforderliga utvidgningen har befunnits kunna ske efter två olika linjer. Enligt det ena alternativet skulle landsstatshusets vind inredas dels till arkivlokaler och dels till tjänsterum för vägingenjören. Genom friläggande av arkivutrymmena i de övriga våningarna skulle därvid sex nya arbetsrum utvinnas. Kostnaderna för utförande av dessa arbeten hava beräknats till 55 000 kronor. — Enligt det andra alternativet skulle på länsresidensets gård utmed hela dess längd å platsen för den nuvarande stalllängan uppföras en nybyggnad, avsedd att rymma ej mindre länsstyrelsens arkiv samt tjänsterum för landsfogden och vägingenjören än även lokaler för Kristianstads läns lantmäterikontor, för vilket lokaler nu förhyras. Kostnaderna för en dylik nybyggnad hava beräknats till 215 000 kronor.

Den verkliga kostnadsskillnaden mellan de två alternativen är icke avsevärd. Hyran för lantmäterikontoret får nämligen beräknas komma att uppgå till 8 500 kronor om året efter en utvidgning av de nu förhyrda lokalerna, som är oundviklig. Vidare måste i de förhyrda lokalerna insättas brandluckor för fönstren, vilket beräknas draga en kostnad av 6 000 kronor. Beräknas 7 % ränta å det nedlagda kapitalet, bliva de årliga utgifterna för det mindre alternativet jämte förhyrande av lantmäterikontor 12 770 kronor, medan årsutgifterna för det större alternativet med nybyggnad bliva 15 050 kronor. Skillnaden blir sålunda allenast 2 280 kronor om året. Vid sådant förhållande finner sig nämnden — med hänsyn tagen till den obestridliga fördelen av att hava statliga institutioner inrymda i staten tillhöriga byggnader — böra tillstyrka uppförande av en nybyggnad på residensets gård i enlighet med det ovannämnda andra alternativet.

Det nu gällande hyreskontraktet angående lantmäterikontorets lokaler utgår den 1 oktober 1934. Emellertid synas de ifrågavarande utvidgningsbehoven för länsstyrelsen icke vara av den brådskande natur, att den föreslagna nybyggnaden behöver färdigställas förrän åtskilligt senare. Enligt vad organisationsnämnden erfarit läser hinder icke möta mot förlängande av hyreskontraktet angående lantmäterikontoret ytterligare ett antal år. Under sådana förhållanden anser organisationsnämnden, att med byggnadens uppförande bör anstå till budgetåret 1938/1939. Den beräknade kostnadssumman, 215 000 kronor, upptages sålunda under sistnämnda budgetår.

Universitetets i Lund kemiska institution.

Den kemiska institutionen är inrymd i en byggnad, som för ändamålet uppförts till en del år 1861 och till en annan del åren 1877—1878. Vissa reparationer och förbättringar hava vidtagits år 1925.

Lokalerna äro genomgående otidsenliga, trånga och ohygieniska. Enligt organisationsnämndens mening är därför en ny institutionsbyggnad av nöden. Frågan om en ny kemisk institution har ock av universitetsmyndigheterna angivits såsom det mest trängande av universitetets byggnadsbehov.

Förslag till en ny institutionsbyggnad föreligger utarbetat. Efter att byggnadsstyrelsen granskat förslaget och vidtagit vissa nedprutningar, slutar detsamma å en beräknad kostnad av 1 890 000 kronor, därav 129 400 kronor avses till instrument, maskiner och viss apparatur.

Organisationsnämnden har vidtagit undersökningar angående möjligheten att ytterligare nedbringa den föreslagna byggnadens storlek och kostnad. Det har emellertid visat sig, att en även ganska liten nedprutning, exempelvis med 5 % av den föreslagna storleken, skulle så avsevärt rubba planerna för hela institutionen, att ett helt nytt förslag skulle bliva av nöden med nya ritningar m. m., samtidigt som man icke kan vänta sig en motsvarande nedsättning i kostnaderna. Kostnaderna för fast utrustning av olika slag minskas nämligen icke i samma förhållande som byggnadens

volym. Det bör ock anmärkas, att den föreslagna institutionsbyggnaden är avsevärt mindre än den motsvarande institutionen vid universitetet i Uppsala, oaktat antalet elever vid institutionen i Lund under senare år överstigit elevantalet i Uppsala. Organisationsnämnden har med anledning av nu nämnda förhållanden funnit sig böra i byggnadsplanen upptaga nybyggnad för den ifrågavarande kemiska institutionen i huvudsaklig överensstämmelse med det föreliggande förslaget. Med hänsyn till det synnerligen trängande behovet bör byggnadsarbetet igångsättas i början av tioårsperioden, men lära kostnaderna böra fördelas på tre budgetår. Nämnden föreslår, att kostnaderna fördelas med 800 000 kronor å ett vart av budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 samt återstoden å budgetåret 1935/1936.

Det bör i detta sammanhang påpekas, att genom uppförandet av en ny kemisk institution åtskilliga andra angelägna lokalbehov för universitetet kunna bli tillgodosedda, i det att den nuvarande byggnaden med fördel kan apteras till andra ändamål. En verkställd undersökning giver vid handen, att ett avsevärt antal smärre lokalfrågor därigenom skulle kunna vinna sin lösning.

I den ovan nämnda kostnadssumman ingår icke den kostnad för gatumarks iordningställande vid den nya institutionen, som författningssenligt lärers åligga universitetet att vidkännas. Denna kostnad har i förslaget beräknats till 39 100 kronor. Emellertid torde det icke vara uteslutet att med Lunds stad träffa överenskommelse om att staden skall vidkännas eller deltaga i denna kostnad. Nämnden har fördenskull ej ansett denna kostnad böra upptagas i planen.

Ögonkliniken vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Ögonkliniken är inrymd i en år 1882 uppförd byggnad. Liksom samtliga universitetssjukhus i Lund tillhör densamma Malmöhus läns landsting men tjänar samtidigt som kliniskt undervisningssjukhus, knutet till medicinska fakulteten i Lund. Då sedan länge staten alltid bidragit med hälften av anläggningskostnaderna för sjukhusinrättningarna i Lund och dessa därigenom och på grund av sin anknytning till universitetet i Lund hava en i hög grad statlig karaktär, har organisationsnämnden vid byggnadsplanens uppgörande ansett frågor om byggnader för sjukhusen i Lund vara att hänföra till statliga byggnadsfrågor.

Ögonklinikens lokaler äro mycket trånga. Delvis äro de också mörka och i hygieniskt avseende otillfredsställande. Vissa delar av kliniken, exempelvis operationssalen, göra intryck av provisorium. En förbättring av lokalerna synes vara nödvändig.

En av Malmöhus läns landsting år 1930 för ändamålet tillsatt kommitté har nyligen framkommit med förslag till om- och tillbyggnad av ögonkliniken. Avsikten därmed är icke att utöka platsantalet utan endast att eliminera de risker, som klinikens patienter anses löpa med nuvarande

trångboddhet, samt att skaffa kliniken en mot moderna krav svarande operationsavdelning, en tillfredsställande isoleringsavdelning för smittosamma ögonsjukdomar m. m. Kostnaderna för utförande av förslaget, vilket uppgjorts av arkitekten S. Sörensen, hava av denne uppskattats till 180 000 à 190 000 kronor. Denna kostnadsberäkning har emellertid, enligt vad för nämnden upplysts, på grund av vissa erinringar mot värmelednings- och elektricitetsanordningar m. m. visat sig vara för låg. Organisationsnämnden anser sig emellertid kunna utgå från att till- och ombyggnaden icke skall behöva draga högre kostnad än 200 000 kronor, varav sålunda på statsverkets del skulle belöpa 100 000 kronor.

Med hänsyn till önskvärdheten att klinikens lokalfråga blir så snart som möjligt ordnad och då anledning finnes till antagande, att Malmöhus läns landsting kommer att inom en snar framtid för sin del besluta om denna frågas lösning, anser organisationsnämnden, att under budgetåret 1933/1934 bör för utvidgning av ögonklinikern i Lund beräknas det nämnda bidragsbeloppet, 100 000 kronor.

Universitetsbiblioteket i Lund.

Det har befunnits, att utrymmet i den nuvarande biblioteksbyggnaden är i det närmaste helt taget i anspråk. En viss utrymmesökning skulle möjligen kunna vinnas dels genom att i vissa fall minska avstånden mellan hyllfacken och dels genom att vidtaga en del överflyttningar till andra lokaler av befintliga dubblettryck, tidningstryck och andra för forskning å platsen mindre behövlige band. Emellertid synes det organisationsnämnden i varje fall oundvikligt, att biblioteket erhåller utvidgade lokaler inom de närmaste åren.

Ett tidigare utarbetat förslag till tillbyggnad av den nuvarande byggnaden föreligger, slutande på en kostnad av omkring 1 200 000 kronor. Då detta förslag enligt nämndens mening är alltför dyrbart och vidlyftigt, har på nämndens föranstaltande å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå uppgjorts ett annat tillbyggnadsförslag, innebärande att å baksidan av den nuvarande byggnaden skulle uppföras en magasinsbyggnad, varjämte vissa omändringsarbeten skulle vidtagas i den nuvarande byggnadens bottenvåning. Därigenom skulle erhållas dels ökat magasinutrymme med 10 500 hyllmeter, motsvarande cirka 20 års accession, och dels avsevärt utökade forsknings- och studielokaler m. m. Förslaget är kostnadsberäknat till 400 000 kronor.

Det sistnämnda förslaget anser organisationsnämnden böra komma till utförande under budgetåren 1936/1937 och 1937/1938. Kostnaderna böra lika fördelas med 200 000 kronor på ett vart av de nämnda budgetåren.

Länsstyrelsen i Hallands län.

Länsstyrelsens lokaler äro inrymda i Halmstads slott. För landskansliets räkning disponeras sammanlagt 9 tjänsterum om tillhopa 194 kvm.; landskontoret disponerar 6 rum om tillhopa 143 kvm. I nämnda utrymmen äro icke inräknade landshövdingens ämbetsrum, sessionssalen och arkivlokalerna.

Landskontorets lokaler äro tillräckliga för sitt ändamål och lära icke tarvå utvidgning under de närmaste tio åren. Vad beträffar landskansliet, äro dess nuvarande lokaler i vissa hänseenden otillfredsställande. Framför allt gäller detta automobilavdelningen. För densamma disponeras allenast ett mindre rum, där som regel fyra personer hava sin arbetsplats. Även i kanslirummet är utrymmet hårt utnyttjat. Lokaler för vägingenjören finnas icke i slottet utan förhyras utom länsstyrelsen. Detsamma är förhållandet med lokaler för landsfogden. Länsstyrelsen har för organisationsnämnden framhållit, att de mest trängande lokalbehoven för närvarande hänförde sig till anskaffande av dels ett extra rum till automobilavdelningen och dels ytterligare ett rum för att dit inflytta två av de nu i kanslirummet placerade tjänstemännen.

Organisationsnämnden har låtit undersöka möjligheterna att inreda tjänstelokaler i den del av den s. k. norra längan, som nu disponeras dels till tvättstuga och dels till bostad åt slottets gårdskar. Ett preliminärt förslag har därvid till en början uppgjorts av länsarkitekten Erik Friberger, dagtecknat den 8 februari 1932 och innebärande att för automobilavdelningen skulle inredas två smärre rum i den del av längan, som ligger närmast sessionssalen. Till sessionssalen skulle en dörr upptagas. Den nuvarande gårdskarbostaden skulle omändras till två tjänsterum för vägingenjörsexpeditionen. På vinden ovanpå automobilavdelningens rum skulle ytterligare ett tjänsterum inredas. De utrymmen, som enligt detta förslag skulle utvinnas, utgjorde sammanlagt 104 kvm. nyttig golvyta, därav 31 kvm. för automobilavdelningen, 52 kvm. för vägingenjören samt 21 kvm. i det berörda vindsrummet.

Sedan länsstyrelsen erhållit tillfälle att taga del av det nyssnämnda förslaget, har länsstyrelsen i skrivelse till organisationsnämnden den 20 april 1932 förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget, i vad det avsåge automobilavdelningen. Beträffande vägingenjörsexpeditionen ställde sig länsstyrelsen mera tveksam. Sålunda skulle nämnda expedition enligt förslaget erhålla mindre nyttig golvyta än som för närvarande för ändamålet förhyrdes. Då det syntes antagligt, att arbetet å vägingenjörskontoret komme att växa och kräva ökad personal, vore denna minskning i lokalutrymmet högst betänklig, helst inga utvidgningsmöjligheter funnes. Under det att den nuvarande lokalen vore särdeles ljus och lämplig för ritarbete, syntes det högst ovisst, huruvida de föreslagna rummen skulle i detta avseende bli fullt bra. — Länsstyrelsen framhöll vidare, att då den till väg-

ingenjörsexpeditionen föreslagna lägenheten disponerades av gårdskarlen såsom fri bostad, det vore uppenbarligen nödvändigt att, därest förslaget genomfördes, annan bostad inom slottscomplexet bereddles honom. I norra längans övre våning finnes nu två bostadslägenheter för expeditionsvakter, officiellt upptagande två rum och kök men i verkligheten omfattande vardera ytterligare ett rum. Hyran för vardera lägenheten vore 300 kronor utom värme. Det vore uppenbart, att därest den ene av dessa expeditionsvakter skulle fråntagas denna bostadsförmån, skulle han bliva nödsakad att för motsvarande bostad ute i staden erlægga avsevärt högre hyra. Någon annan möjlighet att bereda gårdskarlen bostad i slottet kunde ej anses förefinnas. Länsstyrelsen uttalade därför som sin åsikt, att lösandet av frågan om lokal åt vägingenjörsexpeditionen borde tillsvidare anstå.

Organisationsnämnden kan för sin del icke omfatta de synpunkter, varåt länsstyrelsen givit uttryck med avseende å bostäderna för gårdskarlen och expeditionsvakterna. Enligt organisationsnämndens mening böra de befattningshavare, som erhålla bostäder i statens hus, därför hava att erlægga sådan hyra, att bostadsinnehavet icke framstår såsom någon direkt ekonomisk förmån. I annat fall blir följden, att de med bostad försedda tjänstemännen på en omväg erhålla ett tillskott till sin lön, som icke avsetts och som gentemot andra statliga tjänstemän i motsvarande ställning måste framstå som en orättvisa. Ej heller bör staten vidtaga åtgärder för beredande av tjänstebostäder åt andra eller flera befattningshavare än som kan anses nödvändigt för vakthållning o. d. Att för ändamål av sistnämnda slag det skulle vara nödvändigt att två expeditionsvakter och en gårdskarl hava bostäder inom slottet, förefaller organisationsnämnden uteslutet. Nämnden vill sålunda hålla före, att ur den nu behandlade synpunkten de av länsstyrelsen mot det preliminära förslaget framställda anmärkningarna icke äro bärande.

På grund av länsstyrelsens erinringar i övrigt har på organisationsnämndens föranstaltande ett omarbetande av Fribergers förslag ägt rum (förslagsritningarna dagtecknade den 7 maj 1932). De huvudsakligaste ändringarna äro följande. Det förenämnda vindsrummet utvidgas till en golvyta av 30 kvm. genom att till detsamma lägges ett för närvarande till den ena expeditionsvaktsbostaden ianspråktaget rum, som egentligen icke hör till densamma. Det sålunda nyinredda rummet, som erhåller ljus från två håll, apteras till ritrum åt vägingenjören. Till detta rum anordnas en trappa från den för vägingenjörsexpeditionen och automobilavdelningen gemensamma tamburen, vilken jämte ingången flyttas cirka 2½ meter västerut. Genom sistnämnda anordning ökas automobilavdelningens utrymmen till 42 kvm., medan för vägingenjören och dennes biträde å nedre botten erhållas två rum om respektive 16 och 15 kvm., bägge med egen ingång från tamburen. Det sammanlagda utrymmet för vägingenjörsexpeditionen skulle sålunda komma att uppgå till 65 kvm., d. v. s. 6 kvm. mera än som för närvarande disponeras.

Vad beträffar kostnaderna för förslagens utförande, har det förstnämnda preliminära förslaget kostnadsberäknats till 35 000 kronor. För det senare, inom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättade förslaget lära kostnaderna ställa sig något lägre, men på grund av ovisshet beträffande bjälklagens beskaffenhet m. m., synes man böra räkna med samma belopp.

Organisationsnämnden anser en utvidgning av länsstyrelsens lokaler i Halmstads slott böra äga rum i enlighet med ovannämnda, inom byggnadsstyrelsen uppgjorda förslag. Arbetet ifråga bör enligt organisationsnämndens mening utföras under budgetåret 1937/1938.

Landsarkivet i Göteborg.

Landsarkivets lokaler äro inrymda i två under år 1911 uppförda, med en täckt gång förenade byggnader, den ena innehållande själva arkivet, den andra expeditionslokaler, forskningssal m. m.

Organisationsnämnden har funnit, att inom den närmaste tioårsperioden en utvidgning av expeditions- och tjänstelokalerna är oundviklig. Trängseln i dessa lokaler är avsevärd. Sälunda saknas här varje utrymme för den vid arkivet tjänstgörande amanuensen, åt vilken plats i stället måst beredas i själva arkivlokalen. Det ursprungliga uppåkningsrummet har måst inredas till bokbinderiverkstad och är som sådan mycket olämpligt.

Ett av länsarkitekten Erik Friberger uppgjort förslag till lokalernas utvidgning föreligger, innebärande en tillbyggnad i två våningar mellan de nuvarande två husen, placerad utmed sammanbindningsgången. I nybyggnadens bottenvåning avser förslaget, att bokbinderiverkstad skulle inrymmas, medan den övre våningen skulle upptagas av forskarsal. Den nuvarande forskarsalen är avsedd att tjäna till amanuensexpedition. Definitiv kostnadsberäkning å förslaget föreligger icke, men Friberger uppskattar kostnaden till 35 000 å 40 000 kronor.

Organisationsnämnden anser, att tillbyggnad till och omändring av ifrågavarande byggnad bör äga rum i huvudsaklig överensstämmelse med det av Friberger uppgjorda förslaget, men finner därmed kunna anstå till budgetåret 1941/1942. Kostnaden upptager nämnden till 35 000 kronor.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län.

Länsstyrelsen har ansett, att inom de närmaste åren böra å landsstatshusets vind inredas två rum för erhållande av ökat lokalutrymme för landskontorets räkning. Därigenom skulle tillgodoses behovet av lokal inom länsstyrelsen för arbetet med kronouppbörden samt för det årligen alltmera omfattande arbetet med taxeringsgranskningen. Länsstyrelsen har ock framhållit lämpligheten av att såväl landsfogden som vägingenjören, för vilka lokaler nu förhyras utom länsstyrelsen, finge sina tjänsterum förlagda inom densamma.

Organisationsnämnden har funnit länsstyrelsens lokaler på det hela taget rymliga och ändamålsenliga. Inom flera av arbetsrummen har möjlighet syns förefinnas att bereda arbetsplatser för ett större antal tjänstemän än det nuvarande. Emellertid anser nämnden, att det av länsstyrelsen ifrågasatta inredandet av två arbetsrum å vinden bör företagas inom de närmaste åren, helst detta arbete icke lär kunna komma att draga större kostnad än cirka 10 000 kronor. Vad beträffar anskaffande av lokaler inom länsstyrelsen åt landsfogden och vägingenjören, har organisationsnämnden funnit därmed böra anstå i avvaktan på att i en framtid ytterligare utvidgningsbehov kunna uppkomma, då det lär böra tagas under övervägande lämpligheten av att för tillgodoseende av länsstyrelsens och eventuellt lantmäterikontorets lokalbehov uppföra två nya flygelbyggnader till landsstatshuset. Något sådant lär emellertid ej kunna ifrågakomma under den närmast kommande tioårsperioden.

Det nyssberörda inredningsarbetet å landsstatshusets vind anser organisationsnämnden böra äga rum under budgetåret 1933/1934.

Statens småskoleseminarium i Skara.

Det nuvarande folkskoleseminariet i Skara skall enligt beslut av 1932 års riksdag upphöra såsom sådant och i stället förändras till ett dubbelt småskoleseminarium. Enligt propositionen i ämnet (nr 143, sid. 119 f.) äro för ändamålet vissa ändrings- och reparationsarbeten nödvändiga å seminariebyggnaden. Dessa arbeten beräknas draga en kostnad av cirka 125 000 kronor, varav emellertid Skaraborgs läns landsting och Skara stad erbjudit sig att bekosta 25 000 vardera. Statens bidrag skulle sålunda uppgå till 75 000 kronor. Detta belopp förutsattes i propositionen skola jämte motsvarande kostnader för småskoleseminariet i Strängnäs uppdelas på flera budgetår. Organisationsnämnden finner beloppet för Skara böra i byggnadsplanen upptagas under budgetåret 1933/1934.

Länsstyrelsen och lantmäterikontoret i Värmlands län.

Landskansliet disponerar för närvarande våningen en trappa upp i landsstatshuset i Karlstad. Utrymmena här äro i stort sett tillfredsställande, dock att automobilavdelningen är i behov av ökat utrymme.

Landskontorets lokaler äro däremot påfallande trånga. För dess räkning disponeras i landsstatshusets bottenvåning 5 större och 3 mindre rum jämte en del smärre arkivutrymmen. Vidare disponerar landskontoret i den s. k. södra gårdsflygeln ett par rum, som emellertid äro mindre tjänliga till tjänstelokaler.

Åt landsfogden och vägingenjören hava lokaler icke kunnat inrymmas i landsstatshuset utan förhyras sådana utom detsamma. Länsarkitektens tjänstelokal är provisoriskt inrymd i ett av landskansliets tjänsterum, med påföljd

att två kansliets tjänstemän måst placeras i ett rum, som på grund av belysningsförhållandena är uppenbart olämpligt som tjänstelokal.

Organisationsnämnden har funnit det vara oundgängligt att inom en närmare framtid ordna länsstyrelsens lokalfråga, dels på grund av den å vissa håll rådande avsevärda trångboddheten och dels på grund av de olägenheter, som splittringen å flera lokaler uppenbarligen medför för arbetets bedrivande.

Sedan ett flertal år tillbaka föreligger ett förslag till lösning av länsstyrelsens lokalfråga, innebärande i huvudsak, att åt länets lantmäterikontor, som nu i landsstatshusets bottenvåning disponerar fem tjänsterum och arkiv, skulle genom nybyggnad beredas andra lokaler, varefter länsstyrelsens utvidgningsbehov skulle tillgodoses genom ianspråktagande av lantmäterikontorets nuvarande lokaler.

För en lösning enligt nyssnämnda linjer stå två olika möjligheter till buds, antingen att uppföra en nybyggnad för lantmäterikontoret på residensets tomt å platsen för den nuvarande södra flygelbyggnaden eller ock att förlägga nybyggnaden utom residenstomten. Det senare alternativet har vid olika tillfällen förordats av länsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen har också genom länsstyrelsen fört underhandlingar med Karlstads stad angående förvärv av en tomt å det s. k. Malmtorget i Karlstad, avsedd för uppförande av nytt lantmäterikontor. Dessa förhandlingar hava till en början resulterat i ett den 8 september 1930 mellan stadens drätselkammare och länsstyrelsen upprättat förslagskontrakt, enligt vilket kronan skulle av staden förvärva en tomt å Malmtorget om 2 000 kvm. för 36 000 kronor, vartill komme 4 500 kronor i ersättning för gatumark och gatas iordningställande.

Organisationsnämnden, som funnit det ifrågasatta tomtpriset uppenbarligen för högt, har i anledning därav vidtagit åtgärder för att undersöka förutsättningarna för åstadkommande av en reduktion av priset, därvid även borde räknas med en mindre areal. Detta har resulterat i ett nytt preliminärt köpeavtal den 29 februari 1932, enligt vilket staden till kronan försäljer ett område å Malmtorget om 1 200 kvm. för 18 000 kronor utan skyldighet för kronan att ersätta gatumark eller kostnaden för dess iordningställande.

Då en för lantmäterikontor lämplig tomt sålunda numera kan förvärfvas för en enligt organisationsnämndens mening skäligen kostnad, synes det jämväl nämnden som om den lämpligaste lösningen av förevarande byggnadsfråga är att uppföra det nya lantmäterikontoret å Malmtorget. Därigenom blir den södra flygelbyggnaden alltjämt bevarad, vilket frånsett de estetiska skäl, som tala därför, givetvis är av stor nytta för den framtida utvidgning av länsstyrelsens lokaler, varmed man försiktigtvis räknar. Denna flygel måste för övrigt även efter de nuvarande lantmäterilokalernas utrymmande omedelbart tagas i anspråk för länsarkitektens räkning. För denne kommer nämligen alltjämt plats att saknas i själva landsstatshuset. Däremot erhålla

genom lantmäterikontorets utrymmande såväl vägingenjören som landsfogden tillfredsställande lokaler å landsstatshusets nedre botten, varjämte landskontorets lokalbehov blir på ett tillfredsställande sätt tillgodosett.

Enligt gjorda kostnadsberäkningar skulle kostnaden för uppförande å Malmtorget av en nybyggnad för lantmäterikontoret belöpa sig till cirka 180 000 kronor, med tomt alltså 198 000 kronor. Kostnaderna för de nödiga omändringsarbetena i landsstatshusets bottenvåning hava beräknats till 58 000 kronor.

Organisationsnämnden finner sig böra i byggnadsplanen upptaga de nämnda ny- och ombyggnadsarbetena för lantmäterikontoret och länsstyrelsen i Värmlands län. Kostnaden för tomtinköp och uppförande av den nya lantmäterikontorsbyggnaden bör enligt nämndens mening belasta riksstaten för budgetåret 1935/1936.

Vad beträffar omändringsarbetena i landsstatshuset, avse dessa dels apterande av lantmäterikontorets nuvarande lokaler till tjänste- och arkivrum för länsstyrelsens räkning och dels vissa ändringar i de av landskontoret f. n. disponerade lokalerna, avseende bland annat att avhjälpa den olägenhet, som är förknippad med att såväl landskontoristernas som länsbokhållarnas rum äro genomgångsrum. I det förra hänseendet kan givetvis intet åtgöras förrän den föreslagna nybyggnaden för lantmäterikontoret färdigställts, sålunda icke förrän under budgetåret 1936/1937. Däremot föreligger intet hinder att redan nu företaga de ifrågasatta ändringarna i landskontorets nuvarande lokaler; att en sådan åtgärd är i hög grad önskvärd, har organisationsnämnden varit i tillfälle att konstatera. Enligt vad för nämnden upplysts föreligger dessutom ett särskilt skäl för att vidtaga dessa ändringsarbeten redan under nästkommande budgetår. På grund av att landsfogden i länet nyligen förordnats å annan tjänst, har nämligen statsverket nödgats övertaga dennes hyreskontrakt å bostad, gällande intill den 1 oktober 1933. Under reparationstiden kunna därför provisoriska tjänstelokaler för landskontoret utan nämnvärd extra kostnad för statsverket inrymmas i nämnda bostadsvåning. Då de sammanlagda kostnaderna för reparationsarbetena i landsstatshuset icke lära röna någon större inverkan av att de nu ifrågavarande arbetena utföras för sig utan avvaktan på lantmäterikontorets utrymmande, finner sig organisationsnämnden, med hänsyn till intresset av att landskontorets lokaler snarast möjligt förbättras, böra tillstyrka utförandet av de ifrågavarande arbetena redan under budgetåret 1933/1934. Såsom ett ytterligare skäl härför kan andragas, att efter dessa omändringsarbetens utförande tjänstelokal lärer kunna beredas åt landsfogden inom landsstatshuset, vadan det årliga hyresbeloppet för dennes tjänsterum, 600 kronor, kan inbesparas. De å nu ifrågavarande arbeten belöpande kostnaderna hava beräknats uppgå till ett belopp av cirka 20 000 kronor. Återstoden av omändringskostnaderna, 38 000 kronor, upptages under budgetåret 1936/1937.

Länsstyrelsen i Örebro län.

Länsstyrelsens i Örebro slott inrymda lokaler erbjuda i stort sett tillräckligt utrymme, dock att dels landskansliets lokaler för närvarande äro tämligen trånga och dels landskontorets arkivlokaler tarva utvidgning. Som en brist beträffande samtliga arkivlokaler har vidare framhållits, att de icke äro tillfredsställande ur brandsäkerhetssynpunkt. Åt vägingenjören hava lokaler hittills icke kunnat beredas inom slottet, utan förhyres expedition för denne å annat håll.

Organisationsnämnden finner sådana anordningar böra inom de närmaste åren vidtagas, att dels tillräckliga och brandsäkra lokaler inom slottet anordnas för länsstyrelsens arkiv och dels expeditionslokaler för vägingenjören där inredas. Genom den förra åtgärden komma vissa utrymmen att frigöras, varigenom eventuellt behöflig utvidgning kan ske av de nuvarande tjänstelokalerna.

Vad beträffar arkivet har organisationsnämnden funnit detta lämpligen böra förläggas till bottenvåningen i slottets sydöstra torn jämte de därintill i slottets södra långa belägna utrymmena (å byggnadsstyrelsens ritningar över slottet betecknade med nr 22, 23 a, 23 bc, 23 bd, 23 be, 24 a). Nämda utrymmen äro för närvarande delvis upptagna till vaktmästarebostad. Då emellertid i slottet finnas ytterligare två bostadslägenheter för en vaktmästare och en gårdskarl, lärers behov av den ifrågavarande lägenhetens bibehållande som bostad icke föreligga. Genom den nu föreslagna åtgärden skulle ett arkivutrymme av inemot 1 000 hyllmeter kunna erhållas.

Vad beträffar lokaler åt vägingenjören har organisationsnämnden funnit sådana lämpligen kunna erhållas i slottets tredje våning genom uppdelande och inredande av det å byggnadsstyrelsens ritningar med nr 81 betecknade rummet; därvid skulle kunna utvinnas ett rum för vägingenjören, ett rum för assistenten, en ritsal och ett mindre arkivrum.

Förslagsritningar angående de sålunda ifrågasatta ändringarna inom Örebro slott hava på organisationsnämndens föranstaltande upprättats. Kostnaderna för dessa förslags genomförande hava beräknats till cirka 40 000 kronor. Därest, på sätt också ifrågasatts, lokalerna för vägingenjörsexpeditionen finnas böra hellre förläggas till den nuvarande å tredje våningen belägna torkvinden än till rummet nr 81, lärers detta icke nämnvärt inverka på kostnaderna.

I detta sammanhang finner nämnden böra omnämnas, att det icke synes uteslutet, att behov av utvidgning av det i slottet inrymda lantmäteriarkeivet skall uppstå inom en ej alltför avlägsen framtid. Denna utvidgning synes då lämpligen kunna ske antingen genom att för ändamålet taga i anspråk det intill de nuvarande lokalerna belägna tornrummet, nr 72 b, eller ock, därest vägingenjörsexpeditionen inredes å den nuvarande torkvinden, genom att till de nuvarande lantmäterilokalerna lägga det omedelbart ovanför belägna rummet nr 81 och där inreda rit- och tjänstelokaler.

De förstnämnda ombyggnadsåtgärderna böra enligt organisationsnämndens mening äga rum under budgetåret 1936/1937. Med utvidgning av lantmäterikontorets lokaler torde icke vara att räkna under den ifrågavarande tioårsperioden.

Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Länsstyrelsens lokaler äro inrymda i Västerås slott. Landskansliets nuvarande utrymmen torde icke tarva utvidgning under den närmaste tioårsperioden. Däremot har organisationsnämnden funnit en utökning av landskontorets lokalutrymmen vara ofrånkomlig. För närvarande disponerar landskontoret, förutom landskamrerarens och länsassessorns två ämbetsrum, 4 rum, i vilka 15 à 17 tjänstemän i vanliga fall hava sin arbetsplats. Det har upplysts, att särskilt under pågående taxeringsarbete utrymmet här är synnerligen trångt.

Organisationsnämnden har funnit den nyssnämnda lokalfrågan kunna lämpligen lösas därigenom, att en i våningen en trappa upp i slottet belägen bostadsvåning om tre rum och kök, som för närvarande disponeras av landskansliets vaktmästare, tages i anspråk till tjänstelokaler. I denna våning finnas nämligen ytterligare två bostadslägenheter om vardera två rum och kök, varav den ena för närvarande disponeras av landshövdingen och av denne uthyres till privat person. Den sistnämnda lägenheten skulle nu istället tagas i anspråk som bostad åt landskansliets vaktmästare. Genom den föreslagna åtgärden skulle utvinnas fyra rum om tillhoppa 97 kvm., belägna omedelbart under landskontorets nuvarande lokaler. Kostnaderna för apterande av den ifrågavarande bostadslägenheten till tjänstelokaler kunna uppskattas till ungefär 4 000 kronor, därvid medräknats kostnaderna för upptagande av en förbindelse mellan de bägge våningarna. Förändringen ifråga synes böra äga rum under budgetåret 1933/1934.

Som ett ytterligare önskemål beträffande länsstyrelsens lokaler framstår beredande av lokaler inom länsstyrelsen åt vägingenjören, för vilken lokal för närvarande förhyres på annat håll. Enligt vad organisationsnämnden i annat sammanhang närmare utvecklar lär det bliva nödvändigt att under den ifrågavarande tioårsperioden bereda länets lantmäterikontor nya lokaler genom uppförande av en nybyggnad, vilken beräknats skola färdigställas under budgetåret 1936/1937. Därvid komma lantmäterikontorets nuvarande utrymmen i slottet att bliva disponibla för andra ändamål och synes då vägingenjörsexpeditionen i första hand böra där inrymmas. Några kostnader av beskaffenhet att böra upptagas i byggnadsplanen synes emellertid denna lokalförändring knappast komma att draga.

Lantmäterikontoret i Västmanlands län.

Lantmäterikontoret har för närvarande sina lokaler inrymda i Västerås slott, i vars bottenvåning för ändamålet disponeras ett utrymme om 172 kvm. golvyta, fördelad på ett rum för överlantmätaren, ett rum för biträden och ett arkiv. De båda förstnämnda rummen äro genomgångsrum till arkivet. För allmänheten saknas varje utrymme. Utrymmet för personalen är också otillräckligt. För ett av kontorets skrivbiträden, för assistent, då sådan tjänstgör, för överlantmätarens arkivforskningar samt för allmänheten finnes överhuvud icke annan plats än de bord, som äro placerade bland skåpen i arkivet samt i två djupa fönsternischer. Arkivet är redan nu till fullo utnyttjat, så att där icke finnes plats för uppställande av ytterligare arkivskåp. På grund av brist på utrymme måste för närvarande över 3 000 kartor, vilka borde förvaras plana eller i rullar, förvaras sammanvikta i akterna. Enbart för dessa kartor skulle tarvas 8 nya kartsåp.

Då varje möjlighet till utvidgning av lantmäterikontorets lokaler inom slottet saknas, hava planer sedan åtskilliga år förelegat att bereda kontoret nya lokaler i en särskilt för ändamålet uppförd byggnad. Organisationsnämnden vill för sin del ansluta sig till denna tanke, även på den grund att lantmäterikontorets nuvarande lokaler inom en nära framtid lära bliva erforderliga för åstadkommande av ökat utrymme åt länsstyrelsen och därtill hörande expeditioner.

Inom byggnadsstyrelsen har redan tidigare upprättats ett förslag till nybyggnad åt lantmäterikontoret i Västerås, dagtecknat den 28 juni 1928 och kompletterat den 13 september samma år. Detta förslag, upptagande tjänstelokaler till en sammanlagd golvyta av 196 kvm. och arkiv till 230 kvm. samt dessutom vaktmästarbostad, har beräknats skola draga en byggnadskostnad av 178 000 kronor. Organisationsnämnden vill för sin del förorda, att detta förslag bringas till utförande.

Beträffande plats för den föreslagna nybyggnaden stå flera möjligheter till buds. Ett äldre förslag att omedelbart väster om slottet uppföra två flygelbyggnader, varav i den ena skulle inrymmas lantmäterikontor, har nämnden ansett icke böra komma ifråga dels på grund av markens sankta belägenhet och dels av estetiska skäl. De platser, som eljest kunna komma ifråga, äro dels en plats i närheten av fängelset, dels en plats väster om Källgatans förlängning på höjden väster om slottet och dels en tomt å kvarteret Malin i Västerås. Den förstnämnda tomten äges av kronan, den andra disponeras av landstinget och den sistnämnda äges av Västerås stad. Organisationsnämnden anser för sin del, att platsen på höjden väster om slottet är den lämpligaste för ändamålet. Den plats som sist bör ifrågakomma är enligt nämndens mening den vid fängelset belägna, dels på grund av det sankta läget och dels med hänsyn till grundförhållandena, vilka enligt verkställda borringar äro mindre tillfredsställande och förden skull torde inverka fördröjande på byggnadskostnaderna.

Kostnaderna för inköp av en lämplig tomt å höjden väster om slottet hava icke kunnat av nämnden tillförlitligen utrönas, men nämnden anser sig kunna antaga, att från landstingets sida sådant tillmötesgående skall visas vid tomtrågens ordnande, att sammanlagda kostnaden för en nybyggnad för lantmäterikontoret inklusive tomt icke skall komma att överstiga 190 000 kronor. För tomtinköp och byggnadens uppförande böra enligt organisationsnämndens mening medel uppföras å riksstaten för budgetåret 1936/1937.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Efter nyligen skedd ombyggnad av länsstyrelsens lokaler äro dessa nu i stort sett tillräckliga och i övrigt tillfredsställande. Dock saknas utrymme för länsarkitekten i länet, då ny innehavare av denna befattning torde komma att efter den 1 juli 1933 få sin tjänstgöring förlagd till länsstyrelsen. Vidare tarvas för landskontorets taxeringsavdelning något ökat utrymme. Dessa utvidgningsbehov kunna på ett enkelt sätt tillgodoses genom inredande av en del av vindsvåningen, som nu är oinredd. Det har för nämnden upplysts, att sådana inredningsarbeten icke skulle behöva draga större kostnad än 10 000 kronor. Vid sådant förhållande anser nämnden det vara mera ekonomiskt att vidtaga dessa inredningsarbeten än att vid uppkommande behov hyra utrymmen utom landsstatshuset. Dessa arbeten böra lämpligen vidtagas under budgetåret 1933/1934.

Lantmäterikontoret i Gävleborgs län.

För lantmäterikontoret i Gävleborgs län är upplåten Gävle slotts östra flygel. Själva tjänstelokalerna har organisationsnämnden funnit vara tillfredsställande. Däremot äro de för arkivet disponerade rummen otillräckliga för sitt ändamål. Frågan om anordnande av bättre arkivlokaler anser nämnden böra upptagas i byggnadsplanen.

Möjlighet till arkivrågens ordnande förefinnes genom att låta lantmäterikontoret disponera en del av källarvåningen, som nu disponeras av länsstyrelsen för dess arkiv. Åt länsstyrelsen skulle då i stället inredas nya arkivutrymmen i den västra slottsflygeln. Ett förslag föreligger utarbetat, innebärande, att 3 av de av länsstyrelsen nu disponerade arkivrummen i källarvåningen skulle överlämnas till lantmäterikontorets disposition. Samtidigt skulle ett rum på vinden inredas till en ny ritsal. Förslaget är kostnadsberäknat till 42 000 kronor, däri ingående kostnaden för omändring av den västra slottsflygeln för beredande av kompensation åt länsstyrelsen för det minskade arkivutrymmet.

Organisationsnämnden anser, att förevarande byggnadsfråga bör upptagas i planen, lämpligen under budgetåret 1935/1936.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Det nuvarande landsstatshuset uppfördes under åren 1908—1910. Sedan flera år tillbaka har frågan om lokalernas utvidgning varit aktuell. Under de senaste åren hava lokaler för vägingenjören, länsarkitekten och landsfogden samt deras expeditioner måst förhyras utom landsstatshuset. Trots detta äro, enligt vad organisationsnämnden konstaterat, utrymmena i landsstatshuset synnerligen hårt utnyttjade. Sålunda hava å landskontorets expedition åtta befattningshavare sina arbetsplatser i samma rum. I det rum, där automobilärenden handläggas, arbeta 5 personer samtidigt. I ett mindre rum på landskansliet arbeta 4 personer o. s. v. För vaktmästaren på landskontoret finnes icke annan plats än i en korridor.

Organisationsnämnden har med anledning härav funnit en snar utvidgning av lokalerna nödvändig. Landskontorets mest trängande utvidgningsbehov skulle kunna omedelbart tillgodoses genom att för ändamålet taga i anspråk den nuvarande vaktmästarbostaden i landsstatshuset. De övriga önskemål, som närmast föreligga, hänföra sig till lokaler åt landsfogden, vägingenjören och länsarkitekten ävensom till ökade lokaler för automobilavdelningen.

Enligt vad organisationsnämnden funnit, stå för lokalernas utvidgning två möjligheter till buds: antingen att för ändamålet inreda landsstatshusets vindsvåning eller ock att uppföra en ny flygelbyggnad mitt emot den nyligen färdigställda lantmäterikontorsflygeln. Nämnden har låtit utföra en undersökning angående möjligheterna för vindens inredande och kostnaderna därför. Det har därvid visat sig, att en nyttig golvyta om 209 kvm. skulle kunna utvinnas. Kostnaderna ställa sig dock rätt höga och beräknas uppgå till 85 000 kronor, motsvarande 402 kronor för kvm.

Förslag till en ny flygelbyggnad har redan tidigare uppgjorts inom byggnadsstyrelsen. Kostnaderna för utförande av detta förslag, varigenom skulle utvinnas en nyttig golvyta av 445 kvm., därav för tjänstelokaler 220 kvm., för arkivlokaler 139 kvm. och för två vaktmästarbostäder 86 kvm., beräknas uppgå till 155 000 kronor, motsvarande 348 kronor för kvm. Byggnads-kostnaderna skulle kunna något nedbringas, om vindsvåningen i den föreslagna flygelbyggnaden till en början icke inreddes.

Av det ovanstående framgår, att alternativet med inredande av vindsvåningen i landsstatshuset ställer sig förhållandevis dyrbart utan att erbjuda några större möjligheter till utvidgning. Organisationsnämnden anser fördenskull, att den erforderliga lokalutvidgningen bör ävägbringas genom uppförande av den föreslagna flygelbyggnaden å landsstatshusets tomt. Vad beträffar frågan, huruvida vindsvåningen i nybyggnaden bör inredas eller icke, synes det organisationsnämnden oundvikligt att så sker. Därest vinden icke inreddes, skulle nämligen vaktmästarbostäder komma att helt saknas, då ju den nuvarande vaktmästarbostaden i landsstatshuset är avsedd att tagas i bruk till tjänstelokaler. Vidare är att märka, att i lantmäteri-

kontorsflygeln någon vaktmästarbostad icke finnes, vadan behovet av anskaffande av bostad åt lantmäterikontorets vaktmästare är aktuellt. Slutligen har vid uppgörande av planerna för den redan beslutade men ännu icke uppförda nybyggnaden för landsarkiv i Härnösand räknats med att bostad åt landsarkivets vaktmästare skulle beredas i den nu ifrågavarande flygelbyggnaden. Då sålunda inredande av de två vaktmästarbostäderna i flygelbyggnadens vindsvåning synes ofrånkomligt, lärer samtidigt därmed den övriga delen av vinden böra inredas till tjänstelokaler. Det tillskott, som därigenom utvinnes, uppgår till två tjänsterum om tillhopa 56 kvm. nyttig golvyta.

Med anledning av vad sålunda förekommit vill organisationsnämnden förorda, att för länsstyrelsens räkning en flygelbyggnad uppföres i enlighet med det uppgjorda förslaget samt att jämväl vindsvåningen i byggnaden inredes i enlighet med vad nyss sagts, allt för en beräknad kostnad av 155 000 kronor. Byggnadens uppförande lärer böra äga rum under budgetåret 1937/1938.

Länsstyrelsen i Västerbottens län.

Vid besök i landsstatshuset i Umeå har befunnits, att länsstyrelsens lokaler äro på sina håll avsevärt trånga. Alltför många befattningshavare hava sålunda sina arbetsplatser i samma rum. I ett rum på landskontoret arbeta sålunda 8 personer samtidigt. Överhuvud är utrymmet utnyttjat mer än som för arbetets rätta bedrivande kan anses lämpligt. Lokaler för landsfogden, lappfogden och vägingenjören hava ej heller kunnat beredas inom landsstatshuset utan förhyras lokaler för dem på annat håll.

Ett förslag föreligger till lokalfrågans lösning, innebärande att å husets norra sida tillbygga två flyglar i två våningar, varigenom 16 nya arbetsrum skulle utvinnas. Förslaget innebär dessutom anordnande av en utbyggnad på nedre våningens södra fasad, avseende att utöka det nuvarande sessionsrummets bredd. Slutligen skola enligt förslaget en del rätt avsevärda omändringar i rumsindelning m. m. i det nuvarande huset vidtagas. Kostnaden för förslagets utförande har beräknats till 238 000 kronor.

Organisationsnämnden har funnit lokalförhållandena vid länsstyrelsen vara sådana, att en utökning av lokalerna under de närmaste åren bör äga rum. Det föreliggande förslaget finner nämnden kunna läggas till grund för utvidgningen, vilken lämpligen bör äga rum under budgetåret 1935/1936.

Statens småskoleseminarium i Haparanda.

Seminariet är för närvarande inrymt i en kasernbyggnad från 1800-talets förra hälft, belägen vid stora torget i Haparanda. Tomten har en yta av ungefär 1 700 kvm.

Frågan om beredande av förbättrade lokaler för seminariet har sedan länge varit föremål för utredning.

Efter det frågan redan tidigare dryftats i olika sammanhang, hemställde skolöverstyrelsen i underdånig skrivelse den 19 maj 1924, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om uppförande av erforderliga lokaler för seminariet. Överstyrelsen framhöll, att lokalerna voro mycket otillfredsställande och att lokalfrågan, enligt styrelsens mening, icke kunde lösas genom om- eller tillbyggnad av det nuvarande, på ett otillräckligt tomtutrymme belägna provisoriska seminariehuset utan att därför krävdes nybyggnad. Styrelsen framhöll, att Haparanda stad förklarar sig villig att ställa erforderlig tomt till förfogande.

Skolöverstyrelsens berörda framställning remitterades till byggnadsstyrelsen, som i första hand lät företaga en undersökning rörande möjligheterna till en lösning av lokalfrågan inom det gamla seminarieområdet. Denna undersökning gav vid handen, att användandet av den nuvarande tomten kunde möjliggöras endast genom en reducering i det ursprungliga byggnadsprogrammet. En preliminär utredning uppgjordes, som utvisade, att en utbyggnad av det gamla seminariet skulle draga en kostnad av omkring 260 000 kronor¹, varemot en nybyggnad skulle betinga en kostnad av omkring 550 000 kronor.

Över den sålunda förebragta preliminära utredningen yttrade sig skolöverstyrelsen i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 30 juni 1925. Styrelsen ansåg, att utredningen på det mest påtagliga sätt ådagalagt omöjligheten av att lösa lokalfrågan genom tillbyggnad av det nuvarande seminariet. Särskilt framhölls bristen på gymnastiksal samt samlings- och högtidssal. Styrelsen avstyrkte alltså den ifrågasatta tillbyggnaden och vidhöll kravet på nybyggnad.

Byggnadsstyrelsen avgav slutligen underdånigt yttrande i ärendet den 1 oktober 1928, däri byggnadsstyrelsen förklarade sig hava på de skäl skolöverstyrelsen anfört funnit förslaget att lösa seminariets lokalfråga genom ombyggnad av den nuvarande fastigheten böra övergivas. I anslutning till ett av seminariets rektor uppgjort program hade å styrelsens utredningsbyrå upprättats förslag till nybyggnad, förlagd å en tomt om 17 400 kvm., som Haparanda stad erbjudit sig fritt upplåta. Enligt förslaget är seminariet, i likhet med det nyligen uppförda småskoleseminariet i Lycksele, planlagt med en huvudbyggnad och två flygelbyggnader att uppföras av trä på betonggrund. Kostnaderna äro beräknade till sammanlagt 580 000 kronor.

Organisationsnämnden har funnit den nuvarande seminariebyggnaden vara primitiv och alltför liten för sitt ändamål. En utvidgning av lokalerna

¹ Förutsättningen var här, att gymnastiksal liksom nu skulle vara gemensam med skolan, att högtidssal utgick ur programmet, att teckningssalen användes jämväl till kvinnlig slöjd, att skolträdgård anordnades å annan tomt o. s. v.

under tioårsperioden synes därför oundviklig.¹ Att företaga en till- eller påbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden synes emellertid organisationsnämnden ur flera synpunkter olämpligt. Det torde nämligen knappast vara, med riktiga ekonomiska principer förenligt att på den nuvarande gamla och bristfälliga seminariebyggnaden nedlägga en kostnad av över $\frac{1}{4}$ miljon kronor, då de fackmyndigheter, som yttrat sig i ämnet, förklarar en tillfredsställande lösning av lokalfrågan därigenom ändock icke kunna ernås. Det synnerligen knappa gårdsutrymmet till den nuvarande seminariebyggnaden gör ock, att densammans belägenhet måste ur skolhygieniska synpunkter anses olämplig för ändamålet. Den rationellaste lösningen vore utan tvivel att för seminariets räkning uppföra en nybyggnad i enlighet med skolöverstyrelsens och byggnadsstyrelsens förslag. Organisationsnämnden finner sig dock icke kunna tillstyrka en så dyrbar lösning av frågan, utan anser att den nybyggnad för seminariet, som enligt organisationsnämndens mening är erforderlig och som torde böra förläggas till den av Haparanda stad för ändamålet erbjudna tomten, måste till kostnadernas nedbringande väsentligen inskränkas i förhållande till vad de nämnda myndigheterna föreslagit. Nämnden anser fördenskull, att åt skolöverstyrelsen bör uppdragas att i samarbete med byggnadsstyrelsen uppgöra ett nytt förslag till nybyggnad för seminariet av väsentligt mindre storleksklass än det förra och hållande sig inom en bestämd kostnadsram. I sistnämnda hänseende föreslår nämnden ett maximum av 450 000 kronor; att inom denna summa en i stort sett tillfredsställande seminariebyggnad kan erhållas, anser sig organisationsnämnden hava anledning utgå från.

Den nya byggnaden lär böra färdigställas under budgetåret 1937/1938. Kostnaderna böra emellertid fördelas på tre budgetår, och får nämnden i sådant avseende föreslå, att å ett vart av budgetåren 1935/1936, 1936/1937 och 1937/1938 för ändamålet upptages ett belopp av 150 000 kronor.

C. Landet i övrigt.

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

För själva anstalten förefinnes intet utvidgningsbehov.

Däremot har organisationsnämnden funnit nödvändigt, att den till anstalten hörande smidesverkstaden, vilken är synnerligen liten och olämplig för sitt ändamål, ersättes med en ny. Ritningar och förslag till en ny smedjebyggnad föreligga färdiga, slutande på en kostnadssumma av 17 000 kronor. Organisationsnämnden finner förslaget böra komma till utförande under budgetåret 1933/1934.

¹ Jfr att föredragande departementschefen i prop. nr 170 till 1924 års riksdag angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter uttalat den uppfattningen, »att inom en ej alltför avlägsen framtid det torde bliva nödvändigt att gå i författning om beredande av bättre lokalförhållanden för detta seminarium.»

Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed.

Anstalten, som för närvarande har plats för 40 elever, är inrymd i två byggnader, belägna cirka 400 meter från varandra och skilda genom allmän landsväg. I den ena byggnaden, »baracken», hava eleverna sitt kvarter; där inrymmas dessutom matsal, skolsal, sjukrum, dagrum m. m. Den andra byggnaden, den s. k. övre anstalten, är i dåligt skick och är svår att underhålla. Den har numera, såsom olämplig, utrymts som förläggning. Byggnaden innehåller nu endast ekonomilokaler (kök, syrum och vävsal), snickeri- verkstad samt bostäder för ogift hushålls- och jordbrukspersonal.

Organisationsnämnden har funnit det vara av nöden, att en ny ekonomi- byggnad uppföres i närheten av baracken. Förutom att den nuvarande bygg- nadens skick lämnar mycket övrigt att önska, innebär det långa avståndet till bostadsbaracken stora olägenheter, främst ifråga om utspisningen.

Dessutom har organisationsnämnden funnit oundgängligt, att de till jord- bruket hörande byggnaderna ersättas med nya. De nuvarande äro dels i mycket dåligt skick och dels otillräckliga för egendomens behov. Dessutom ligga de så spridda, att jordbruksarbetet därigenom måste både hindras och fördras och elevernas användning i arbetet försvåras.

Enligt ett föreliggande förslag skulle kostnaderna för omändringsarbeten å Salbohedsanstalten för dess sättande i tillfredsställande skick belöpa sig till cirka 250 000 kronor. Därav hava 91 000 kronor beräknats för ny eko- nomibyggnad och 38 000 kronor för nya jordbruksbyggnader. Resten belö- per på ändring av baracken, vattenlednings anordnande m. m.

Organisationsnämnden, som anser, att de nämnda två byggnaderna böra komma till utförande under tioårsperioden, har låtit företaga närmare kost- nadsberäkningar å det föreliggande förslaget i dessa delar. Därvid har be- funnits, att de förutnämnda beräkningarna för uppförande av ny ekonomi- byggnad och nya jordbruksbyggnader äro alltför knappa, beroende huvud- sakligen på för lågt uppskattande av rörledningsarbeten m. m. Kostnaderna böra i stället beräknas till 103 000 kronor för ekonomibyggnaden och 40 000 kronor för ladugården.

Med hänsyn till den nuvarande ladugårdsbyggnadens synnerligen brist- fälliga skick bör ny sådan först uppföras. Detta anser organisationsnämnden böra ske under budgetåret 1934/1935. Den nya ekonomibyggnaden bör ut- föras under budgetåret 1939/1940.

Förteckning

över de institutioner och byggnader, som upptagas i allmänna byggnadsplanen.

	Sid.		Sid.
A. Stockholm.		<i>Jönköping.</i>	
Krigsarkivet	17	Länsstyrelsen och lantmäteri- kontoret	50
Statens bakteriologiska labora- torium	18	<i>Växjö.</i>	
Kammarrättens hus	20	Länsstyrelsen	52
Generaltullstyrelsen	21	<i>Kalmar.</i>	
Riksarkivet	24	Folkskoleseminariet	53
Musikaliska akademien	30	<i>Visby.</i>	
Tekniska högskolan	31	Länsstyrelsen	53
Statens veterinärbakteriologiska anstalt	32	<i>Karlskrona.</i>	
Statens centrala frökontrollan- stalt	34	Länsstyrelsen	54
Statens skogsförsöksanstalt	34	<i>Kristianstad.</i>	
Lantmäteristyrelsen	35	Länsstyrelsen och lantmäteri- kontoret	55
Lantmäterikontoret i Stockholms län	37	<i>Lund.</i>	
Patent- och registreringsverket	39	Universitetets kemiska institu- tion	56
Statens provningsanstalt	39	Ögonkliniken vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar	57
B. Övriga städer.		Universitetsbiblioteket	58
<i>Uppsala.</i>		<i>Halmstad.</i>	
Patologiska och hygienisk-bak- teriologiska institutionerna vid universitetet; gravkapell till akademiska sjukhuset	40	Länsstyrelsen	59
Universitetsbiblioteket	44	<i>Göteborg.</i>	
Botaniska institutionen vid uni- versitetet	47	Landsarkivet	61
Medicinsk-kemiska och farma- kologiska institutionerna vid universitetet	49	<i>Vänersborg.</i>	
<i>Strängnäs.</i>		Länsstyrelsen	61
Småskoleseminariet	50	<i>Skara.</i>	
		Småskoleseminariet	62
		<i>Karlstad.</i>	
		Länsstyrelsen och lantmäteri- kontoret	62

	Sid.		Sid.
<i>Örebro.</i>		<i>Umeå.</i>	
Länsstyrelsen	65	Länsstyrelsen	70
<i>Västerås.</i>		<i>Haparanda.</i>	
Länsstyrelsen	66	Småskoleseminariet	70
Lantmäterikontoret	67		
<i>Falun.</i>		C. Landet i övrigt.	
Länsstyrelsen	68	Statens uppfostringsanstalt å	
<i>Gävle.</i>		Bona	72
Lantmäterikontoret	68	Statens uppfostringsanstalt för	
<i>Härnösand.</i>		sinnesslöa gossar å Salbohed	73
Länsstyrelsen	69		

Sammandrag

av utredningen angående byggnadsarbeten, som böra komma till utförande under den kommande tioårsperioden, utvisande kostnadernas fördelning på olika budgetår.¹

Budgetåret 1933/1934.

1) Ny smidesverkstad vid statens uppfostringsanstalt å Bona	17 000
2) Pestlaboratorium, stallbyggnader m. m. åt statens bakteriologiska laboratorium. I	250 000
3) Inredande åt länsstyrelsen i Kronobergs län av vindsvåningen i lantmäterikontorsbyggnaden i Växjö	30 000
4) Ombyggnad av landsstatshuset i Visby	44 000
5) Tillbyggnad till landsstatshuset i Karlskrona. I	85 000
6) Inredningsarbeten å landsstatshuset i Vänersborg	10 000
7) Omändringsarbeten i landsstatshuset i Karlstad. I	20 000
8) Omändringsarbeten för länsstyrelsen i Västmanlands län i vissa delar av Västerås slott	4 000
9) Inredningsarbeten å landsstatshuset i Falun	10 000
10) Ombyggnadsarbeten för beredande av ökat utrymme åt musikaliska akademien	38 000
11) Nybyggnad för patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid Uppsala universitet. I	650 000
12) Nybyggnad för kemiska institutionen vid Lunds universitet. I	800 000
13) Utvidgning av ögonkliniken vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	100 000
14) Ny vaktmästarbostad vid folkskoleseminariet i Kalmar	14 000
15) Ombyggnadsarbeten å småskoleseminariet i Skara	75 000
16) Uppförande av uthusbyggnad med förbränningsugn för statens centrala frökontrollanstalt	5 000
17) Nybyggnad för lantmäterikontoret i Jönköping	186 000
Summa kronor	2 338 000

Budgetåret 1934/1935.

1) Pestlaboratorium, stallbyggnader m. m. åt statens bakteriologiska laboratorium. II	250 000
---	---------

¹ De romerska siffrorna utmärka anslagets ordningsnummer, där för samma ändamål föreslås flera anslag.

2) Nya jordbruksbyggnader vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed	40 000
3) Ombyggnadsarbeten i landsstatshuset i Jönköping	38 000
4) Tillbyggnad till landsstatshuset i Karlskrona. II.	85 000
5) Om- och tillbyggnad av generaltullstyrelsens lokaler. I.	182 000
6) Nybyggnad för patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid Uppsala universitet. II.	750 000
7) Nybyggnad för kemiska institutionen vid Lunds universitet. II.	800 000
8) Ombyggnads- och reparationsarbeten å småskoleseminariet i Strängnäs	65 800
9) Tillbyggnads- och grundförstärkningsarbeten å lantmäteristyrelsens hus i Stockholm	232 500
10) Inredningsarbeten för beredande av nya lokaler åt lantmäterikontoret i Stockholms län	65 000
	Summa kronor 2 508 300

Budgetåret 1935/1936.

1) Till- och ombyggnad å landsstatshuset i Umeå.....	238 000
2) Om- och tillbyggnad av generaltullstyrelsens lokaler. II.	1 050 000
3) Tillbyggnad till universitetsbiblioteket i Uppsala. I.	225 000
4) Nytt gravkapell till akademiska sjukhuset i Uppsala	140 000
5) Nybyggnad för kemiska institutionen vid Lunds universitet. III.	290 000
6) Nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. I.	150 000
7) Nybyggnad för lantmäterikontoret i Karlstad	198 000
8) Ombyggnadsarbeten för lantmäterikontoret i Gävleborgs län ...	42 000
	Summa kronor 2 333 000

Budgetåret 1936/1937.

1) Omändringsarbeten i landsstatshuset i Karlstad. II.	38 000
2) Inredningsarbeten i Örebro slott för länsstyrelsen i Örebro län	40 000
3) Om- och tillbyggnad av generaltullstyrelsens lokaler. III.	1 000 000
4) Grundförstärkningsarbeten å kammarrättens hus i Stockholm	100 000
5) Tillbyggnad till universitetsbiblioteket i Uppsala. II.	225 000
6) Nytt växthus åt botaniska institutionen vid Uppsala universitet	135 000
7) Om- och tillbyggnad av universitetsbiblioteket i Lund. I.	200 000
8) Nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. II.	150 000
9) Nybyggnad för lantmäterikontoret i Västerås	190 000
	Summa kronor 2 078 000

Budgetåret 1937/1938.

1) Laboratoriebyggnader åt statens bakteriologiska laboratorium. I.	500 000
2) Ombyggnad för länsstyrelsen i Hallands län av vissa delar av Halmstads slott	35 000

3) Ny flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand	155 000
4) Nybyggnad för botaniska institutionen vid Uppsala universitet. I.	300 000
5) Om- och tillbyggnad av universitetsbiblioteket i Lund. II.	200 000
6) Nybyggnad för kanslilokaler och byggnadsstatiskt laboratorium vid tekniska högskolan. I.	200 000
7) Nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. III.	150 000
8) Nybyggnad för statens skogsförsöksanstalt	350 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 890 000

Budgetåret 1938/1939.

1) Laboratoriebyggnader åt statens bakteriologiska laboratorium. II.	500 000
2) Nybyggnad för länsstyrelsearkiv, lantmäterikontor m. m. i Kristianstad	215 000
3) Nybyggnad för botaniska institutionen vid Uppsala universitet. II.	300 000
4) Nybyggnad för kanslilokaler och byggnadsstatiskt laboratorium vid tekniska högskolan. II.	278 500
5) Nybyggnader åt statens veterinärbakteriologiska anstalt. I.	350 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 643 500

Budgetåret 1939/1940.

1) Ny ekonomibygnad vid statens uppfostringsanstalt för senneslöa gossar å Salbohed	103 000
2) Nybyggnad åt riksarkivet. I.	500 000
3) Nybyggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid Uppsala universitet. I.	325 000
4) Nybyggnader åt statens veterinärbakteriologiska anstalt. II.	380 000
5) Ombyggnad av patent- och registreringsverkets byggnad i Stockholm	225 000
6) Tillbyggnad av den till statens provningsanstalt hörande flygelbyggnaden	30 000
7) Tillbyggnad av väg- och brandlaboratoriet vid statens provningsanstalt	20 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 583 000

Budgetåret 1940/1941.

1) Nybyggnad åt riksarkivet. II.	1 000 000
2) Nybyggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid Uppsala universitet. II.	325 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 325 000

Budgetåret 1941/1942.

1) Nybyggnad åt riksarkivet. III.	1 250 000
2) Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg	35 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 285 000

Budgetåret 1942/1943.

1) Nybyggnad åt riksarkivet. IV.	1 000 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 000 000

Sammanfattning av samtliga beräknade kostnader för den allmänna byggnadsplanens genomförande.

Budgetåret 1933/1934	2 338 000
» 1934/1935	2 508 300
» 1935/1936	2 333 000
» 1936/1937	2 078 000
» 1937/1938	1 890 000
» 1938/1939	1 643 500
» 1939/1940	1 583 000
» 1940/1941	1 325 000
» 1941/1942	1 285 000
» 1942/1943	1 000 000
	<hr/>
	Summa summarum kronor 17 983 800

P. M.

angående vissa från statliga institutioner framställda anspråk på lokalutvidgningar, vilka ansetts icke böra föranleda till upptagande i den allmänna byggnadsplanen¹.

Arméförvaltningen.

Åt den för närvarande i fastigheten Jakobsgatan 32 inrymda industriavdelningen måste andra lokaler beredas, enär sagda fastighet av staten genom byte överlåtits till Stockholms stad och avses att rivras inom en nära framtid. Förvaltningen har anmält, att ökning av det nuvarande golvyt-rymmet med 140 kvm. är av nöden. Enligt vad organisationsnämnden inhämtat har frågan om nya lokaler åt industriavdelningen numera vunnit sin lösning genom förhyrande. Nämnden har fördenskull ansett denna fråga icke böra upptagas i byggnadsplanen.

Marinförvaltningen.

Marinförvaltningen har för nämnden anmält, att de lokaler, som sedan år 1916 för marinförvaltningens räkning förhyras i huset Mästersamuelsgatan 9, inom de närmaste åren tarva utökning. Som emellertid samtidigt uppgivits, att anledning förefunnes till antagande, att den erforderliga utökningen skulle kunna vinnas genom att i samma hus förhyra ytterligare vissa utrymmen, har denna fråga icke upptagits i byggnadsplanen.

Flygstyrelsen.

De nuvarande utrymmena äro visserligen alltför trånga, vartill kommer den olägenheten, att för en del av militärbyråns lokaler måst förhyras utom generalitetshuset, där huvudlokalerna äro belägna. Förslag föreligger emellertid att låta flygstyrelsen få övertaga vissa utrymmen i generalitetshuset, vilka nu disponeras för rullföringsexpeditioner. Därtill kommer, att enligt organisationsnämndens mening vissa rum i generalitetshuset, som nu disponeras av krigsarkivet, synas mera lämpa sig till tjänsterum än till arkivlokaler, vadan jämväl här en möjlighet till utvidgning förefinnes. Slutligen föreligger anledning till antagande, att vid en omorganisation av rikets allmänna kartverk dess topografiska avdelning anses böra sammanföras med

¹ Förevarande P. M. är uppställd i samma ordning som riksstatens anslagstitlar.

kartverket i övrigt, varvid avsevärda utrymmen i generalitetshuset, vilka nu upptagas av nämnda avdelning, skulle frigöras. Vid nu anmärkta förhållanden lär någon nybyggnad för flygstyrelsen icke komma ifråga.

Socialstyrelsen.

Det lokalbehov, som här anmäls, hänför sig icke så mycket till ett utvidgande av de nuvarande lokalerna som till önskvärdheten av att styrelsens lokaler, vilka för närvarande äro inrymda i två skilda byggnader, Hessensteinska huset och gamla riksdagshuset, kunde sammanföras i en enda byggnad. Nämnden har funnit denna fråga ligga utanför det förevarande arbetets ram och därför icke upptagit densamma i byggnadsplanen. Därest i en framtid ökade lokaler skulle tarvas för styrelsen, har nämnden funnit detta i första hand böra ske genom att för styrelsen taga i anspråk de lokaler i gamla riksdagshuset, vilka för närvarande disponeras av yrkesinspektionen och andra under socialstyrelsen sorterande institutioner av mera speciell natur.

Försäkringsrådet.

Det nuvarande lokalutrymmet i fastigheten Engelbrektsgatan nr 5, omfattande allt som allt 17 rum, har syntts organisationsnämnden vara fullt tillräckligt för det nuvarande personalantalet. Då utrymmet måste anses vara tillräckligt även i fall av en viss utökning av det nuvarande antalet ledamöter, har nämnden ansett frågan om utvidgning av försäkringsrådets lokaler icke böra upptagas i byggnadsplanen.

Pensionsstyrelsen.

Frågan om behov av lokalutvidgningar är beroende av det resultat, var till den inom en särskild kommitté nu pågående utredningen angående pensionsstyrelsens organisation kan komma. I varje fall synes det nämnden, att möjlighet till utvinnande av eventuellt erforderliga ytterligare utrymmen står till buds inom den nu disponerade fastigheten Engelbrektsgatan nr 5—7 genom ianspråktagande av uthyrda lokaler och källarutrymmen.

Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö.

Anstaltens styrelse har anmärkt allenast, att bostadsbeståndet för personal i förmansgrad icke kunde för närvarande anses tillfredsställande, och att det torde bliva nödvändigt att även under den närmaste tioårsperioden fullfölja förbättringar av sagda bostadsbestånd. Då några preciserade uppgifter angående det sätt, varpå de ifrågasatta förbättringarna skulle genomföras, icke från styrelsen erhållits, har organisationsnämnden ansett denna fråga

icke böra upptagas i tioårsplanen. Kostnaderna för eventuella åtgärder av ifrågasatt slag lära för övrigt böra upptagas på anstaltens driftkostnadsstat att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel, vadan även på den grund anledning saknas till upptagande i byggnadsplanen.

Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona.

Sedan under senare år riksdagen beviljat avsevärda belopp för vissa förbättringsarbeten å anstalten, återstår nu allenast en del byggnadsarbeten av mindre omfattning, som, enligt nämndens mening, böra komma till utförande under den kommande tioårsperioden. Då kostnaderna härför torde böra upptagas å anstaltens driftkostnadsstat att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel, har nämnden funnit ifrågavarande arbeten icke böra upptagas i byggnadsplanen.

Statens vårdanstalt för alkoholister å Venngårn.

Å anstalten finnas för närvarande 125 vårdplatser. Beläggningsfrekvensen vid alkoholistanstalterna — övriga anstalter äro icke statliga utan s. k. erkända anstalter, upprättade av kommun eller stiftelse — är stadd i ständigt stigande, huvudsakligen beroende på föreskrifterna i den nya alkoholistlagen och de åtgärder, som statsmakterna vidtagit för ökande av densammes effektivitet. Det anses fördenskull uppenbart, att alkoholistvården för framtiden är i behov av ökat antal vårdplatser, något som också förutsågs vid framläggandet av den nya lagen. Huruvida den erforderliga utökningen av antalet vårdplatser i sinom tid bör ske genom anordnande av flera s. k. erkända anstalter, genom upprättande av nya statliga alkoholistanstalter eller genom utbyggande av Venngårnsanstalten, har emellertid undandragit sig organisationsnämndens bedömande i detta sammanhang. Nämnden har fördenskull icke ansett sig böra i byggnadsplanen upptaga frågan om utvidgande av Venngårnsanstalten.

Statens rättskemiska laboratorium.

För nämnden har uppgivits, att själva tjänstelokalerna, belägna i anslutning till medicinalstyrelsens lokaler, vore rymliga men att djurstallet vore alltför trångt. Emellertid kunde denna olägenhet avhjälpas genom att laboratoriet finge byta ut vissa nu innehavda mörka källarlokal mot ljusa sådana, som i samma hus nu disponerades av medicinalstyrelsen. Vid sådant förhållande har organisationsnämnden ansett denna fråga icke tarva upptagande i byggnadsplanen.

Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen har uppgivit, att behov av snar ökning av lokalerna föreligger i vissa hänseenden. Allt som allt hava 10 nya rum ansetts erforderliga. Emellertid har samtidigt upplysts, att i det s. k. Preissiska huset, vilket i huvudsak helt disponeras för länsstyrelsens räkning, lokaler äro inrymda jämväl för statens pensionsanstalt enligt hyreskontrakt löpande med sex månaders uppsägning. Vid tillgodoseende av det ökade utrymmesbehovet ansåge länsstyrelsen det naturligt, att pensionsanstaltens lokaler toges i anspråk. Organisationsnämnden delar den åsikt, varåt länsstyrelsen sålunda givit uttryck. På grund härav och då lämpliga lokaler åt pensionsanstalten torde kunna anskaffas genom förhyrande på annat håll, anser nämnden anledning saknas till att upptaga det ifrågakvarande lokalbehovet i byggnadsplanen.

Länsstyrelsen i Kalmar län.

I landsstatshuset saknas för närvarande lokaler för vägingenjören och dennes expedition. För detta ändamål förhyres nu en lokal på annat håll för 1 400 kronor om året. Länsstyrelsen har vidare påpekat, att det av landsfogden nu disponerade rummet vore olämpligt beläget, då vittnen och andra besökare hade att passera ett utanför beläget tjänsterum och väntrum för landsfogden saknades. Slutligen saknas lokal för länsarkitekten, därest denne kommer att i en framtid placeras i Kalmar. Det har ifrågasatts från länsstyrelsens sida, att för de nämnda ändamålen erforderliga lokalutvidgningar skulle vinnas genom att till länsstyrelsens disposition överlämna de nu för lantmäterikontorets räkning i landsstatshuset disponerade lokalerna. För lantmäterikontoret skulle då i stället en nybyggnad uppföras. — Organisationsnämnden har av länsstyrelsens lokaler erhållit ett i stort sett gynnsamt intryck. Visserligen äro i ett par rum tre à fyra befattningshavare placerade, men denna olägenhet synes kunna undvikas genom företagande av vissa omplaceringar inom de nuvarande lokalerna. Landsfogdens tjänsterum har icke synts nämnden otillfredsställande. Visserligen hava besökande att passera genom ett utanför beläget tjänsterum, men enligt vad landsfogden uppgivit äga förhör endast sällan rum i hans tjänstelokal. Däremot lär antalet andra besökande uppgå till 4 à 5 per dag. Organisationsnämnden anser, att därest lokal åt vägingenjören icke kan anordnas inom länsstyrelsens nuvarande lokaler, de å husets vind befintliga stora utrymmena böra tagas i anspråk för de utvidgningar, som kunna behövas; en dylik anordning underlättas av att från det nuvarande vaktrummet en bred stentrappa redan nu leder upp till vinden. Med anledning av det anförda har organisationsnämnden ansett frågan om denna länsstyrelsens lokalbehov icke tarva upptagande i byggnadsplanen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Organisationsnämnden har funnit, att såväl de utvidgningsbehov, som hänföra sig till länsstyrelsens egen verksamhet, som de lokalutvidgningar, som kunna bliva en följd av att lappfogdarna eventuellt skola beredas tjänsterum inom länsstyrelsens lokaler, kunna utan svårighet tillgodoses genom de nyligen ledigblivna, av länets lantmäterikontor tidigare disponerade lokalerna. Något utvidgningsbehov av beskaffenhet att böra anmärkas i byggnadsplanen föreligger sålunda icke.

Mynt- och justeringsverket.

Organisationsnämnden har icke funnit behov av ökade utrymmen föreliggande för andra avdelningar inom verket än justeringsavdelningen. Detta lokalbehov kan emellertid enligt nämndens mening tillgodoses genom att för ändamålet tages i anspråk den nuvarande myntgravörateljén. Nya lokaler för myntgravören kunde då i stället beredas genom inredning av en del av vinden i den för verket senast uppförda byggnaden. För det fall att verket i övrigt kan få behov av ökade lokalutrymmen, kan någon eller några av de nu till olika personer uthyrda bostadslägenheterna tagas i anspråk till tjänstelokaler. Vid nu nämnda förhållanden har mynt- och justeringsverkets utvidgningsfråga icke ansetts böra upptagas i byggnadsplanen.

Kammarrätten.

De i huset nr 13 vid Birgerjarlstorg disponerade tjänstelokalerna hava av organisationsnämnden befunnits tillfredsställande. Såsom en olägenhet har emellertid framhållits, att en av kammarrättens divisioner måst inrymmas utom huvudlokalerna, nämligen i Rosenbad. Organisationsnämnden har dock icke funnit intresset av att få den i Rosenbad förlagda divisionen sammanförd med kammarrätten i övrigt böra föranleda till att frågan om kammarrättens tjänstelokaler skulle upptagas i byggnadsplanen. — Kammarrättens arkivutrymmen äro för närvarande praktiskt taget fullbelagda. Efter uppförandet av den av nämnden föreslagna nya riksarkivbyggnaden torde emellertid trängseln kunna väsentligt lättas, då denna nämligen sammanhänger med att riksarkivet förklarar sig för närvarande icke kunna mottaga några arkivalier från kammarrätten.

Statistiska centralbyrån.

De önskemål om utvidgning av lokalerna, som här framställts, hänföra sig helt till verkets bibliotek och arkiv. Organisationsnämnden har också kunnat konstatera, att dessa lokaler äro i det närmaste helt tagna i anspråk. Emellertid sammanhänger arkivets utrymmesfråga intimt med frågan om uppförande av den av nämnden föreslagna nybyggnaden för

riksarkivet. Då denna byggnad kommit till stånd, kunna nämligen vissa äldre arkivalier hos verket övertagas av riksarkivet. Vidare bör framhållas att därest, på sätt organisationsnämnden föreslagit, de nuvarande kammararkivlokaler i huset Birgerjarlstorg nr 13 komma att genom uppförande av en ny riksarkivbyggnad frigöras, stora arkivutrymmen där bliva lediga att användas för de å Riddarholmen belägna ämbetsverkens, alltså även för statistiska centralbyråns räkning. Slutligen är att märka, att statistiska centralbyrån, på förfrågan från organisationsnämnden, huruvida icke vissa äldre arkivalier skulle kunna utgallras ur verkets arkiv, i skrivelse till organisationsnämnden den 30 mars 1932 på grundval av en bilagd utredning förklarar sig för sin del anse, att utgallring kan äga rum i något större utsträckning än som hittills skett. — Vid nu nämnda förhållanden har nämnden funnit statistiska centralbyråns lokalfråga icke böra föranleda till något anmärkande i byggnadsplanen.

Landsarkivet i Vadstena.

Redan med hänsyn till de omfattande arkivbyggnadsbehov, som böra tillgodoses, innan det ifrågavarande landsarkivets lokalfråga kan bringas till lösning — riksarkivet och det redan beslutade landsarkivet i Härnösand m. m. — har organisationsnämnden ansett det uteslutet, att medel för anskaffande av fullgoda lokaler jämväl åt landsarkivet i Vadstena skola kunna ställas till disposition under den nu ifrågavarande tioårsperioden. Organisationsnämnden saknar för sin del anledning förorda, att landsarkivet, på sätt föreslagits, förflyttas från Vadstena. I varje fall lärer arkivet alltjämt under de närmaste tio åren böra behålla sina nuvarande lokaler i Vadstena slott, eventuellt provisoriskt utvidgade genom erforderliga anordningar i angränsande delar av slottet.

Landsarkivet i Lund.

Arkivets utrymmen äro för närvarande i det närmaste fullbelagda, men då det lärer låta sig göra att genom företagande av vissa gallringsåtgärder utvinna avsevärda utrymmen i de nuvarande lokalerna, har nämnden icke funnit sig kunna tillstyrka företagande av någon tillbyggnad under den kommande tioårsperioden.

Kungl. biblioteket.

De av biblioteket framställda önskemålen om vidgade lokalutrymmen hänföra sig främst till administrationslokalerna, vilka ansetts vara alltför trånga och olämpligt anordnade. För närvarande hava vissa tjänstemäns arbetsplatser måst förläggas till bokceller i de stora bokmagasinen, vilket, enligt bibliotekets uppfattning, är otillfredsställande. Den för allmänhetens

bruk upprättade slagords- och nominalkatalogen har måst förläggas till ett rum, beläget en trappa upp och skilt från själva låneexpeditionen. Biblioteket har föreslagit beredande av ökade lokaler genom anordnande av en tillbyggnad på den nuvarande byggnadens norra sida. — Organisationsnämnden har visserligen funnit de nuvarande expeditionslokalerna trånga och även förknippade med vissa olägenheter i övrigt men har dock icke ansett sådana missförhållanden föreligga i avseende å expeditionslokalerna, att det kan beräknas att enbart på den grund en tillbyggnad blir av nöden under den kommande tioårsperioden.

Nationalmuseum.

Organisationsnämnden har funnit de av museet för närvarande disponerade lokalerna för vissa delar av samlingarna vara väl knappa. För vissa samlingar, såsom gravyrer och skulpturer, saknas helt särskilda visnings-salar. Med hänsyn till den utvidgning av museets lokaler med cirka 2 350 kvm. golvyta, som i och med statens historiska museums bortflyttande från nationalmuseibyggnaden kan beräknas komma att äga rum inom de närmaste åren, anser organisationsnämnden emellertid, att någon ytterligare utökning av museets lokaler icke bör ifrågakomma under den ifrågavarande tioårsperioden.

Livrustkammaren.

Livrustkammarens samlingar äro till sin huvuddel inrymda i Nordiska museet, där dels hallen och dels vissa vindsutrymmen äro för ändamålet upplåtna, varjämte livrustkammaren förhryr ett tjänsterum i museet. Vidare disponerar livrustkammaren dels 15 rum om tillhoppa 650 kvm. i f. d. positionsartilleriets kasern och dels ett utrymme om 250 kvm. i dragonkasernen vid Ladugårdsgärde. Från livrustkammarens sida föreligga sedan länge önskemål om att för att möjliggöra utställande av de avsevärda delar av samlingarna, vilka för närvarande äro magasinerade, få särskilda lokaler för samlingarna upplåtna i Fredrikshov. Organisationsnämnden har funnit sig kunna konstatera, att de utställda samlingarna icke äro på ett helt tillfredsställande sätt uppställda vare sig i anseende till utrymme eller belysning. Dessutom har nämnden konstaterat, att stora och värdefulla delar av samlingarna äro magasinerade. Emellertid har Nordiska museets styresman vid organisationsnämndens besök å platsen uppgivit, att därest museet blott finge garanti för att livrustkammaren komme att för framtiden bibehållas i museet, detta vore villigt att ställa ytterligare sju utställningsrum på nedre botten om tillhoppa cirka 1 000 kvm. golvyta till livrustkammarens disposition. Då en dylik anordning synts nämnden kunna för en avsevärd tid framåt på ett tillfredsställande sätt lösa livrustkammarens lokalsvårigheter, har nämnden funnit denna fråga icke tarva upptagande i byggnadsplanen.

Naturhistoriska riksmuseet.

Utvidningskraven från naturhistoriska riksmuseet hänföra sig huvudsakligen till de botaniska och paleobotaniska avdelningarna. För den botaniska avdelningen har sålunda uttalats önskemål om anordnande av upp- packningsrum, sorteringsrum, preparationsrum m. m. genom utgrävning och inredning av källare under den botaniska utställningssalen, om ut- förande av entresolering i vissa av de nuvarande lokalerna för beredande av ökade utrymmen för förvaring av de botaniska samlingarna samt om företagande av inredningsarbeten å vinden för beredande av utrymmen åt spritsamlingarna. För den paleobotaniska avdelningen har föreslagits in- redning av den under avdelningens nuvarande lokaler befintliga källaren för erhållande av upp- packningsrum, sliprum, preparationsrum m. m.

Organisationsnämnden har emellertid icke funnit skäl föreligga för att ifrågasätta några lokalutvidgningar för museets avdelningar under den kommande tioårsperioden.

Lunds universitet.

Förutom de byggnadsarbeten för Lunds universitet, som organisations- nämnden ansett böra upptagas i den allmänna byggnadsplanen — nybygg- nad för kemiska institutionen, till- och ombyggnad av ögonkliniken, till- byggnad av universitetsbiblioteket (se Bilaga I sid. 56 ff.) — hava åtskilliga andra anspråk på lokalutvidgningar och projekt till nybyggnader fram- kommit från universitetsmyndigheterna.

Inom den medicinska fakulteten har sålunda såsom ett livligt önskemål framhållits anordnandet av en dermatologisk-venerologisk klinik, något som nu helt saknas. Vidare föreslås tillbyggnad av två flyglar på det anatomi- ska institutionshuset för beredande av utvidgade lokaler åt institutionens makroskopiska avdelning. För den fysiologiska institutionen anses likaledes behov av ökade utrymmen föreligga; detta föreslås skola tillgodoses genom två mindre utbyggnader på den nuvarande institutionsbyggnaden. Slut- ligen framhålles, att behov snart lärer uppkomma av dels ett nytt institut för allmän patologi och bakteriologi samt dels ett hygieniskt institut, för vilka båda institutioner fördenskull en gemensam nybyggnad planeras.

Även beträffande den matematisk-naturvetenskapliga sektionen hava uni- versitetsmyndigheterna framhållit åtskilliga önskemål i avseende på ut- ökning av lokalerna. Den fysiska institutionens byggnad anses sålunda böra tillbyggas för anskaffande av avsevärt större utrymmen än de nu- varande. För den astronomiska institutionen anses föreliggande lokalbehov böra tillgodoses genom en nybyggnad. Den limnologiska institutionen an- gives vara i behov av en mindre nybyggnad å Aneboda. För den bota- niska institutionens systematiska avdelning uppgivas också vissa mindre lokalutvidgningar vara erforderliga.

Organisationsnämnden har av olika orsaker ansett de nu nämnda lokalbehoven icke kunna föränleda till upptagande i den allmänna byggnadsplanen för den kommande tioårsperioden. En orsak är givetvis den, att av statens utgifter för byggnadsändamål allenast en begränsad del kan få tagas i anspråk för tillgodoseende av universitetens behov, vadan, då i planen måste upptagas vissa byggnadsbehov, som ansetts icke tåla längre uppskov, andra visserligen önskvärda men icke fullt så angelägna byggnadsprojekt måste få anstå till en senare tidpunkt. Vidare har vid dessa frågors bedömande spelat in det förhållandet, att, på sätt organisationsnämnden tidigare i annat sammanhang framhållit, möjligheterna av en koncentration av den högre undervisningen i vissa mera speciella ämnen till att äga rum vid allenast en eller ett par av vårt lands högskolor böra göras till föremål för en snar och förutsättningslös undersökning. Innan resultatet av en dylik undersökning föreligger, lära större byggnadsföretag för sådana institutioner, vilka kunna tänkas bliva föremål för eventuella koncentreringsåtgärder, givetvis icke igångsättas.

Karolinska institutet.

Då 1930 års riksdag beslutit, att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt Karolinska sjukhuset, samt nya lokaler för Karolinska institutets teoretiska institutioner skola uppföras å det s. k. Norrbackaområdet, har organisationsnämnden med hänsyn till det samband, som äger rum mellan frågan om tillfälliga utvidgningar av det nuvarande institutet och frågan om ordningen för bebyggelsen å Norrbackaområdet, ansett sig icke böra ingå på närmare prövning av dessa spörsmål.

Tandläkarinstitutet.

De nuvarande lokalerna äro efter vidtagande av vissa utvidgningar i stort sett tillräckliga även för det ökade antal elever, som under senare år studerat vid institutet. Enligt vad för organisationsnämnden uppgivits, finnes för övrigt anledning till antagande, att inom några år en minskning skall inträffa i tillströmningen av elever. En viss ökning av arbetslokalerna kan vid behov komma till stånd redan inom de nuvarande lokalerna genom att taga museirummet i besittning som arbetsrum. Ett eventuellt behov av större utvidgning lärer helt sammanhänga med frågan om en omläggning av tandläkarutbildningen, en fråga, vars utgång ännu är helt oviss. Skulle denna fråga resultera i behov av större lokalutvidgning, lärer en sådan lämpligast erhållas genom att taga i anspråk etnografiska museets i omedelbar anslutning till institutets lokaler liggande utrymmen.

Skolöverstyrelsen.

De behov av ökade lokalutrymmen, som föreligga, hänföra sig helt till styrelsens arkiv, beträffande vilket riksarkivarien nyligen gjort vissa anmärkningar. Organisationsnämnden anser emellertid, att denna fråga kan, bland annat genom gallring, ordnas på ett tillfredsställande sätt utan att byggnadsåtgärder för ändamålet bliva av nöden under den kommande tioårsperioden.

Folkskoleseminariet i Linköping.

Det för organisationsnämnden anmälda utvidgningsbehovet avser inredande av en skrivsal på seminariets vind. Organisationsnämnden har icke funnit det nödvändigt, att för tillgodoseende av behovet av nödiga skrivlokaler det föreslagna inredningsarbetet vidtages.

Folkskoleseminariet i Växjö.

Det uppgivna byggnadsbehovet avser utförande av en mindre tillbyggnad till seminariets växthus. Då nämnden emellertid inhämtat, att tillbyggnaden ifråga icke betingas av undervisningens behov utan att därmed avses allenast att möjliggöra en ekonomisk drift av trädgården, men någon utredning angående de ekonomiska förutsättningarna för utvidgningen icke föreligger, har nämnden icke funnit skäl upptaga den ifrågasatta byggnaden i byggnadsplanen.

Folkskoleseminariet i Lund.

Ett förslag om att för rektor uppföra en bostadsbyggnad i seminariets trädgård har organisationsnämnden icke funnit böra föranleda till upptagande i byggnadsplanen.

Folkskoleseminariet i Göteborg.

Seminariet skall enligt riksdagens beslut alltjämt förbliva dubbelseminarium för manliga elever.

Den nuvarande seminariabyggnaden är synnerligen väl utnyttjad och några möjligheter till ytterligare utrymmes vinnande inom densamma förefinnas icke. Skolkökslokaler saknas helt; behovet därav tillgodoses genom att använda en närbelägen folkskolas skolkök. Vidare hava såväl lokal för kvinnlig slöjd som ett extra klassrum måst förhyras i ett privat hus. Hyran härför utgör sammanlagt 2 000 kronor.

Organisationsnämnden anser visserligen, att vissa olägenheter äro förenade med den splittring av lokalerna, som det begränsade utrymmet måst medföra. Dock finner nämnden dessa förhållanden icke vara av så allvarlig

beskaffenhet att de i och för sig motivera företagandet av någon till- eller påbyggnad å seminariehuset. Då någon annan anledning till utvidgning av lokalerna icke lärer föreligga, har organisationsnämnden funnit anledning saknas] till att upptaga förevarande lokalfråga bland dem, som böra lösas under den närmaste tioårsperioden.

Småskoleseminariet i Landskrona.

Genom beslut av årets riksdag har bestämts, att det hittillsvarande kvinnliga folkskoleseminariet i Landskrona skall upphöra och ersättas med ett småskoleseminarium av dubbeltyp. Då vid sådant förhållande de nuvarande seminarielokalerna lära vara tillräckliga, har frågan om utvidgning av seminariabyggnaden icke ansetts böra upptagas i byggnadsplanen.

Småskoleseminariet i Härnösand.

Årets riksdag har beslutat, att det hittillsvarande folkskoleseminariet i Härnösand skall såsom sådant upphöra och att i dess ställe skall inrättas ett dubbelt småskoleseminarium. Under sådana omständigheter lärer någon utvidgning av den nuvarande seminariabyggnaden icke vara erforderlig.

Förskolan för blinda i Växjö.

Här har föreslagits uppförande av en särskild nybyggnad i skolans trädgård för inrymmande av bostäder åt de tre vid skolan anställda lärarinnorna. Skolans nuvarande rektor har emellertid förklarat sig anse, att på grund av olika orsaker den ifrågavarande byggnaden i varje fall icke för närvarande borde komma till stånd. Man ämnade i stället föreslå hyresbidrag åt de två lärarinnor, åt vilka icke kunnat beredas bostäder inom skolan. På grund härav har nämnden funnit den föreslagna byggnaden icke böra upptagas i byggnadsplanen.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Anstaltens styrelse har anmält, att någon nyanskaffning av lokaler för anstaltens räkning icke erfordrades inom den kommande tioårsperioden men att däremot en mindre utvidgning av arbetshemsavdelningen torde bliva behövlig inom de närmaste fem åren. Ett sådant ökat utrymme, beräknat för 10 å 12 elever, kunde för obetydlig kostnad åstadkommas genom inredande av fyra rum å därför reserverad plats i arbetshemmets vindsvåning. Då de arbeten, som erfordras för det ifrågavarande behovets tillbörliga tillgodoseende, icke lära draga större kostnader än att desamma kunna bestridas från anstaltens driftkostnadsanslag, har organisationsnämnden ansett den nämnda utvidgningsfrågan icke böra upptagas i byggnadsplanen.

Lantbruksstyrelsen.

Styrelsens lokaler äro inrymda i gamla riksdagshuset med undantag för avdelningen för tuberkulosärenden, för vilken lokaler förhyras på annat håll. För närvarande disponeras en sammanlagd golvyta av 975 kvm. Styrelsen har med hänsyn till den utvidgning av antalet befattningshavare, som den förestående omorganisationen förväntas medföra, ansett sig vara i behov av ytterligare 200 à 250 kvm. — Organisationsnämnden har funnit de nuvarande lokalerna trånga. Därest ett ökat antal tjänstemän kommer att anställas hos styrelsen — något varmed lärer vara att räkna — torde det bliva nödvändigt att bereda styrelsen vidgade lokaler. Detta synes emellertid nämnden icke böra ske genom företagande av någon nybyggnad eller tillbyggnad, i varje fall icke under den närmast kommande tioårsperioden, utan lärer lantbruksstyrelsens lokalbehov böra tillgodoses genom förhyrande av ytterligare lokaler eller genom omplacering vid andra myndigheters förflyttning från nu innehavda lokaler.

Veterinärhögskolan.

Högskolans huvudsakliga önskemål om nybyggnader hänföra sig till uppförande av tjänstebostäder åt de fyra professorer vid högskolan, vilka för närvarande sakna tjänstebostad. Det har därvid framhållits, att arbetet därigenom skulle kunna bedrivas med större intensitet, i det att pågående arbeten kunde bättre övervakas. Organisationsnämnden anser, icke minst med hänsyn till högskolans belägenhet omedelbart intill stadens bebyggda område, skäl saknas för anordnande av tjänstebostäder åt ett större antal befattningshavare vid högskolan än som för närvarande har tjänstebostad.

Lantmäterikontoret i Södermanlands län.

Lantmäterikontorets lokaler äro sedan år 1916 inrymda i en förhyrd lägenhet i Nyköping. Lokalerna äro ändamålsenliga och i gott stånd. Något behov av utökning av lokalerna lärer knappast inträffa förrän om åtskilliga år. Det nuvarande hyreskontraktet utgår med september månad 1936. Enligt vad organisationsnämnden inhämtat har fastighetens nuvarande ägare, Fastighetsaktiebolaget Centralgården, i skrivelse den 5 mars 1932 till länsstyrelsen i Södermanlands län, förklarar sig villig att förlänga kontraktet på ytterligare 10 år mot samma hyra och under enahanda villkor som hittills. På förfrågan, huruvida bolaget vore berett att, då behov därav förefunnes, genom tillbyggnad eller på annat sätt utöka lantmäterikontorets lokaler med cirka 100 kvm. golvyta, har bolaget svarat, att om inga särskilda omständigheter inträffade och det ur byggnadsteknisk synpunkt läte sig göra, det syntes finnas möjligheter för att en dylik utökning av lokalerna skulle kunna ske och då till en hyra, som stode i proportion till det i nybyggnaden nedlagda

kapitalet. — Med hänsyn till vad sålunda förekommit har nämnden ansett frågan om nybyggnad för lantmäterikontoret i Nyköping icke vara att räkna med under den tid byggnadsplanen omfattar. Vid nu angivna förhållande saknas anledning att vidare låta frågan om fullföljandet av utbyggnadsförslaget rörande residensbyggnaden i Nyköping stå i beroende av lantmäterikontorets lokalfråga.

Lantmäterikontoret i Östergötlands län.

Lantmäterikontorets lokaler, som äro inrymda i riksbankens fastighet i Linköping, erbjuda icke tillräckliga arkivutrymmen för den väntade arkivallieökningen under den kommande tioårsperioden. Med hänsyn till att möjlighet lär finnas till utökning av de nuvarande lokalerna genom att till desamma lägga tre intill lantmäterikontoret belägna, till privata personer nu uthyrda rum, har nämnden ansett någon nybyggnad för lantmäterikontorets räkning icke böra ifrågakomma under den närmaste tioårsperioden.

Lantmäterikontoret i Blekinge län.

Vid behandlingen av frågan om utökade lokaler åt länsstyrelsen i Blekinge län (Bilaga I sid. 54) har organisationsnämnden föreslagit, att i samband med de byggnadsarbeten, som för nämnda ändamål bliva erforderliga, viss åtgärd skulle vidtagas för beredande av något ökat utrymme åt det i landsstatshuset inrymda lantmäterikontorets arkiv. Därutöver lär någon utvidgning av lantmäterikontorets lokaler icke tarvas, vadan frågan därom icke ansetts böra på annat sätt anmärkas i byggnadsplanen.

Lantmäterikontoret i Älvsborgs län.

De nuvarande lokalerna, vilka förhyras i en privat fastighet i Vänersborg, hava synts organisationsnämnden vara tillräckliga för avsevärd tid framåt, därvid emellertid förutsättningen är, att trossbottnarna äga den hållfasthet, att arkivskåpen i arkivet kunna placeras på ett mera utrymmesbesparande sätt än nu är fallet. Som bjälklagen äro beräknade för en belastning av 400 kg. per kvm., lär emellertid tvivel knappast kunna råda om att så är förhållandet. De för arkivet disponerade rummen hava vid husets uppförande särskilt inretts för sitt ändamål, varvid bottnarna gjorts brandsäkra. Det lär kunna ifrågasättas, huruvida icke, därest arkivutrymmet längre fram skulle komma att visa sig för trångt, något av de nuvarande arbetsrummen skulle kunna inredas till arkiv, därvid ett par nu i andra hand uthyrda rum i huset kunde få tagas i anspråk som arbetslokaler. — Att det i en framtid kan komma att finnas lämpligt att i den ena av två ifrågasatta nya flygelbyggnader till landsstatshuset i Vänersborg bereda lantmäterikontoret nya lokaler, har av organisationsnämnden i annat sammanhang framhållits (Bilaga I sid. 62).

Sveriges geologiska undersökning.

Tjänstelokalerna äro i allmänhet synnerligen tillfredsställande i avseende å såväl utrymme som anordningar i övrigt. Allenast beträffande biblioteket synes en utvidgning bliva nödvändig under de närmaste åren. En utökning av biblioteksutrymmet lär emellertid lätteligen kunna ske genom företagande av omplaceringar inom de nuvarande lokalerna.

Kommerskollegium.

Kommerskollegiets behov av lokalutvidgning avser helt biblioteks- och arkivlokalerna, vilka äro synnerligen hårt belastade. Därest emellertid, på sätt organisationsnämnden föreslagit, i samband med uppförande av en ny byggnad för riksarkivet de nuvarande kammararkivlokalerna i huset Birgerjarlstorg 13 komma att av riksarkivet utrymmas, kan för de å Riddarholmen belägna ämbetsverken ett så avsevärt tillskott i arkivutrymmen erhållas, att kommerskollegiets ifrågavarande utvidgningsbehov givetvis skall kunna fullt tillgodoses, exempelvis på så sätt, att de två arkivrum i gamla riksdagshuset, som för närvarande disponeras av riksräkenskapsverket, kunna få övertagas av kommerskollegiet, sedan riksräkenskapsverket erhållit kompensation i de nuvarande kammararkivlokalerna.

Ingenjörsvetenskapsakademien.

Akademien har förklarat sig vara i behov av vissa lokalutvidgningar inom de närmaste åren. Som det emellertid hittills ansetts tillkomma akademien att själv svara för sin lokalfråga — akademien är icke att betrakta som statsinstitution i verklig mening — och anledning icke förekommer till annat än att så alltjämt bör bliva fallet, har akademiens lokalfråga ansetts icke böra föranleda till anmärkande i byggnadsplanen.

Förteckning

över de i Bilaga III upptagna institutionerna.

	Sid.		Sid.
Arméförvaltningen	80	Tandläkarinstitutet	88
Marinförvaltningen	80	Skolöverstyrelsen	89
Flygstyrelsen	80	Folkskoleseminariet i Linkö- ping	89
Socialstyrelsen	81	Folkskoleseminariet i Växjö	89
Försäkringsrådet	81	Folkskoleseminariet i Lund	89
Pensionsstyrelsen	81	Folkskoleseminariet i Göteborg	89
Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö	81	Småskoleseminariet i Lands- krona	90
Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona	82	Småskoleseminariet i Härnö- sand	90
Statens vårdanstalt för alkoho- lister å Venngarn	82	Förskolan för blinda i Växjö	90
Statens rättskemiska laborato- rium	82	Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte	90
Länsstyrelsen i Stockholms län	83	Lantbruksstyrelsen	91
Länsstyrelsen i Kalmar län	83	Veterinärhögskolan	91
Länsstyrelsen i Norrbottens län	84	Lantmäterikontoret i Söderman- lands län	91
Mynt- och justeringsverket	84	Lantmäterikontoret i Östergöt- lands län	92
Kammarrätten	84	Lantmäterikontoret i Blekinge län	92
Statistiska centralbyrån	84	Lantmäterikontoret i Älvsborgs län	92
Landsarkivet i Vadstena	85	Sveriges geologiska undersök- ning	93
Landsarkivet i Lund	85	Kommerskollegium	93
Kungl. biblioteket	85	Ingenjörsvetenskapsakademien	93
Nationalmuseum	86		
Livruskammaren	86		
Naturhistoriska riksmuseet	87		
Lunds universitet	87		
Karolinska institutet	88		

*Bilaga IV.***P. M.****angående postverkets behov av ökade lokaler under den kommande tioårsperioden.****A. Generalpoststyrelsen.**

Styrelsen har räknat med att postgiroverksens utveckling kommer att medföra behov av ökade lokaler under den kommande tioårsperioden. Postgiroavdelningen har under år 1932 tagit i anspråk det för ändamålet nyuppförda huset i kvarteret Blåmannen i Stockholm. De lokaler, som postgiroavdelningen därvid lämnat, komma att till största delen användas till utvidgning av postsparbankens nuvarande lokaler.

Enligt vad organisationsnämnden inhämtat, utgör antalet postgirokonton för närvarande omkring 50 000. Med stöd av erfarenheter rörande utvecklingen på ifrågavarande område i vissa främmande länder har beräknats, att antalet postgirokonton vid svenska postverket inom de närmaste åren kan komma att stiga till omkring 100 000. Man måste därför räkna med att postgiroavdelningen förhållandevis snart blir i behov av ytterligare utrymmen utöver vad som erbjödes i det nyligen färdigställda huset, vars tjänstelokaler hava en sammanlagd golvyta av omkring 4 000 kvm. Denna utökning anses kunna erhållas å de omedelbart intill nybyggnaden belägna fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Blåmannen, vilka fastigheter enligt beslut av 1931 års riksdag inköpts för postverkets räkning.

Inom vilken tid den planerade utvidgningen av postgiroavdelningens lokaler kommer att bliva av nöden, kan givetvis icke nu med säkerhet bedömas, men organisationsnämnden, som icke kan uttala sig om de gjorda beräkningarna angående postgiroverksens utveckling, anser sig böra räkna med att en ytterligare nybyggnad för postgiroavdelningen måste komma till stånd under den kommande tioårsperiodens senare del.

B. Postdirektionerna.

Generalpoststyrelsen har för organisationsnämnden uppgivit, att — sedan 1932 års riksdag beviljat de medel, som tarvades för färdigställande av om- och tillbyggnad av posthuset i Sundsvall, varigenom postdirektionens i nedre norra distriktet lokalfråga säkerställt — behov av nya lokaler under de närmaste tio åren icke torde uppstå för andra postdirektioner än de i östra distriktet (Linköping) och övre norra distriktet (Boden).

Vad beträffar de lokaler, som för närvarande disponeras av postdirektionen i *Linköping*, utgöras dessa av 15 rum om tillhoppa 370 kvm. Lokalerna, vilka äro fördelade på tre över varandra belägna våningar, hava av generalpoststyrelsen ansetts icke längre lämpliga för sitt ändamål. I underdånig skrivelse den 31 augusti 1931 har styrelsen gjort framställning om anvisande av medel för utförande av tillbyggnad till posthuset i Linköping å en angränsande, för ändamålet förvärvat tomt utmed S:t Larsgatan, därvid styrelsen föreslagit inredande för postdirektionens räkning i denna nybyggnad av tidsenliga lokaler om cirka 366 kvm. golvyta. Framställningen ifråga blev icke av Kungl. Maj:t förelagd riksdagen. — Vid besök på platsen har organisationsnämnden funnit postdirektionens nuvarande lokaler tillfredsställande i vad utrymmet angår. Den förenämnda omständigheten, att lokalerna äro fördelade på tre våningar, måste däremot sägas medföra vissa olägenheter. För postdirektionens räkning lärer emellertid den ifrågasatta nybyggnaden icke vara av nöden. Till frågan, huruvida den föreslagna nybyggnaden är erforderlig för postkontorets del, återkommer nämnden i det följande.

Lokalerna för postdirektionen i *Boden* äro belägna i övre våningen av en för postverkets räkning för 10 000 kronor om året förhyrd byggnad, i vars bottenvåning postkontoret är inrymt. Generalpoststyrelsen har förklarat, att därest vid det nu gällande hyreskontraktets utgång den 30 september 1939 erforderlig lokal för postkontoret måste anskaffas genom nybyggnad, postdirektionen syntes, av organisatoriska skäl, böra förläggas till samma byggnad som postkontoret. Organisationsnämnden har vid besök på platsen funnit, att postdirektionens nuvarande lokaler visserligen äro fullt tillräckliga i anseende till utrymmet, men att lokalernas tillstånd i andra avseenden lämnar åtskilligt övrigt att önska. På grund av husets bristfälliga beskaffenhet äro sålunda flera av rummen mycket dragiga och kalla. Då jämväl postkontorets lokaler äro mycket otillfredsställande i berörda hänseenden och dessutom trånga, synes nämnden nya lokaler för såväl postdirektionen som postkontoret böra anskaffas under den kommande tioårsperioden. Detta lärer lämpligen kunna ske genom träffande av överenskommelse med telegrafverket om inredande av lokaler för postverkets räkning i den nybyggnad, som i sinom tid lärer skola uppföras av telegrafverket å en för ändamålet inköpt tomt.

C. Postanstalterna.

I avseende å postanstalterna kan någon tillförlitlig utredning rörande de utvidgnings- eller nybyggnadsbehov, som kunna uppkomma under den närmaste tioårsperioden, av naturliga skäl icke åstadkommas. Generalpoststyrelsen har för organisationsnämnden framhållit, att posttrafikens ständiga och på olika postanstalter ojämna ökning hindrar styrelsen att i förväg beräkna, när större lokaler behöva anskaffas för de olika postanstalterna.

Till belysande av situationen har styrelsen framhållit, att under de senast gångna tio åren utvidgade lokaler måst anskaffas för icke mindre än 106 av de år 1921 förefintliga 253 postkontoren, varjämte lokaler måst anskaffas för under samma tidsperiod nyinrättade 10 postkontor och 82 postexpeditioner. Vidare har framhållits, att även om det skulle kunna förutsägas, på vilka platser lokalutvidgning eller nyanskaffning av lokaler måste komma till stånd, det icke kan i förväg bedömas, huruvida postanstalternas lokalbehov kan tillfredsställande tillgodoses genom förhyrning å privat väg, eller om särskilda åtgärder måste vidtagas från statsverkets sida för förvärf av tomt och uppförande av nybyggnad eller för inköp av bebyggd fastighet.

Beträffande vissa platser har emellertid generalpoststyrelsen ansett sig redan nu kunna förutsäga eller antaga, att lokalbehov skola under den ifrågavarande tidsperioden uppstå, vilka kunna komma att kräva sin lösning på sådant sätt, att de bliva av intresse i nu förevarande sammanhang. Detta gäller i främsta rummet postkontoret i Linköping, beträffande vilket, såsom ovan nämnts, styrelsen i underdånig skrivelse den 31 augusti 1931 gjort framställning om anvisande av medel för utförande av en tillbyggnad till posthuset å en angränsande tomt. Vidare äro under behandling frågor om anskaffande av nya eller utökade lokaler i Forshaga, Hagfors, Karlskoga, Nässjö, Stenungsund och Örnköldsvik.

Vad beträffar postkontoret i *Linköping* har organisationsnämnden vid besök på platsen funnit, att en utvidgning av de nuvarande lokalerna inom de närmaste åren lär bli av nöden. Särskilt äro brevbararexpeditionen och därtill hörande utrymmen avsevärt trånga. De för allmänheten avsedda lokaliteterna måste också anses vara i minsta laget. Som ovan nämnts, har generalpoststyrelsen planerat uppförande av en tillbyggnad till det nuvarande posthuset för tillgodoseende av såväl postdirektionens som postkontorets utvidgningsbehov. I samband med tillbyggnaden skulle också vissa ombyggnadsarbeten företagas i det nuvarande huset. Tillbyggnaden är enligt föreliggande ritningar avsedd att uppföras i fyra våningar, därav större delen av bottenvåningen samt hela våningen en trappa upp skulle disponeras för postverkets räkning, under det att återstående utrymmen skulle uthyras till privatpersoner. Kostnaderna för tillbyggnaden och ombyggnadsarbetena beräknades på sin tid (1931) till 657 000 kronor. Hyresintakten beräknades komma att uppgå till cirka 50 000 kronor. Byggnadsstyrelsen yttrade sig över förslaget den 24 augusti 1931, därvid styrelsen förklarade sig icke hava något att erinra mot vare sig ritningarna, kostnadsberäkningen eller räntabilitetskalkylerna. Organisationsnämnden, som är av den principiella uppfattningen, att anordnandet av bostadslägenheter i statens hus bör i möjligaste mån begränsas, finner sig emellertid — med hänsyn såväl till vissa lokala förhållanden som till den goda kapitalförräntning, som förslaget konstaterats innebära — icke böra motsätta sig, att ifrågavarande byggnadsfråga löses i huvudsaklig överensstämmelse med det föreliggande förslaget.

De nuvarande lokalerna för postexpeditionen i *Forshaga* och postkontoret i *Stenungsund* har nämnden funnit vara alltför trånga och otidsenliga, vadan anskaffande av nya postlokaler på nämnda platser är av nöden. Vad beträffar *Forshaga* har generalpoststyrelsen uppgivit, att frågan om anskaffande av ny lokal på annat sätt än genom uppförande av en nybyggnad för närvarande vore under utredning. Nämnden har emellertid inhämtat, att möjligheterna att inom samhället förhyra ändamålsenliga lokaler äro mycket begränsade. Nämnden har fördenskull ansett sig böra räkna med att det skall bliva nödvändigt att här uppföra en nybyggnad. Postkontorets i *Stenungsund* behov av nya lokaler måste betecknas som synnerligen trängande; jämväl här synes uppförande av en nybyggnad innebära den lämpligaste lösningen.

Vad beträffar postkontoret i *Karlskoga*, äro de i ett privathus förhyrda lokalerna tillräckliga för det nuvarande behovet. En ifrågasatt utvidgning står helt i samband med spörsmålet om en eventuell sammanslagning med detta postkontor av poststationen i *Bofors*. Nämnden har givetvis icke varit i tillfälle att taga ståndpunkt till denna organisationsfråga. Dock synes det nämnden kunna starkt sättas i fråga, huruvida en sådan sammanslagning kan vara ur ekonomisk synpunkt lämplig. Det måste nämligen tagas hänsyn till att med en dylik åtgärd komme att följa dels nybyggnadskostnader, dels ökade kostnader för transport och dels förmodligen ökade personalkostnader för brevbärning. Det synes knappast antagligt, att dessa kostnader skola kunna uppvägas av den minskning av kostnaderna för expeditionspersonal m. m., som kan bliva en följd av sammanslagningen.

I fråga om postkontoret i *Örnköldsvik*, för vars räkning lokaler förhyras i en privat fastighet för 5 300 kronor om året, har organisationsnämnden funnit att något direkt behov av nya lokaler knappast kan sägas i och för sig vara för handen. De nuvarande lokalerna äro nämligen på det hela taget rätt tillfredsställande. Dock äro brevbärarexpeditionen samt utrymmena för ankommande och avgående post vissa tider på dagen mycket hårt tagna i anspråk, beroende på att med hänsyn till tågtiderna den ankommande och den avgående posten måste expedieras samtidigt. Även arkivlokalerna äro mycket bristfälliga. Organisationsnämnden har fördenskull funnit sig böra förorda, att i den nybyggnad, som lär komma att för telegraf- och telefonstationen i staden inom de närmaste åren uppföras, utrymme beredes jämväl för lokaler åt postkontoret. Det utrymme, som därvid bör för postkontoret upplåtas, lär böra beräknas till cirka 450 kvm.

Postkontorslokalerna i *Nässjö* hava av organisationsnämnden befunnits alltför trånga. En utvidgning av desamma synes relativt snart bliva nödvändig. Den erforderliga utökningen lär för jämförelsevis obetydliga kostnader kunna ske genom ianspråktagande dels av vissa i huset befintliga utrymmen, som nu användas till överliggningsrum för vid järnvägsposten

sysselsatta tjänstemän, och dels ett annat rum, som nu upplåtits till klubb-
rum åt dessa tjänstemän.

Beträffande andra postanstalter än de nu nämnda har organisations-
nämnden icke funnit anledning till något yttrande.

Bilaga V.

P. M.

Angående telegrafverkets lokalbehov under den kommande tioårsperioden.

A. Telegrafstyrelsen och distriktsförvaltningarna.

I skrivelse till organisationsnämnden den 9 juli 1931 har telegrafstyrelsen
anfört, att ökat utrymme komme att erfordras för styrelsens behov under
den kommande tioårsperioden.

Telegrafstyrelsen förhvir för närvarande för sin egen och rikstelefonbyråns
räkning fastigheten Fyrmörsaren nr 2 vid Brunkebergstorg, vilken fastighet
tillhör telegrafverkets pensionsfond. Sedan 1931 års riksdag medgivit, att
av fondens medel 530 000 kronor finge användas för en tillbyggnad till
fastigheten, pågå för närvarande arbetena med färdigställande av denna
tillbyggnad. Densamma kommer att användas för tillgodoseende av nu
förefintliga behov av ökat utrymme för såväl telegrafstyrelsen som riks-
telefonbyrån. En del av nybyggnaden kommer dessutom att tagas i anspråk
för lokaler åt Stockholms linjedistriktsbyrå. Densamma är för närvarande
inrymd i ett av de hus i kvarteret Jericho vid Jakobsbergsgatan, vilkas
rivning är omedelbart förestående för att lämna plats åt en större nybygg-
nad för telegrafverkets räkning. Efter nybyggnadens färdigställande läser
emellertid linjedistriktsbyrån skola återflytta till kvarteret Jericho, vadan
de av byrån i nybyggnaden i kvarteret Fyrmörsaren upptagna utrymmena
då bliva disponibla för andra ändamål.

Telegrafstyrelsen har gjort framställning hos Kungl. Majt att framdeles
få förvärva, eventuellt för pensionsfondens räkning, de tomtdelar, som bliva
över i kvarteret Fyrmörsaren, sedan gymnastiska centralinstitutet avflyttat
och staden fått sina gatubehov täckta. Telegrafstyrelsen har för avsikt att

å dessa tomter utföra en tillbyggnad för styrelsens och rikstelefonbyråns behov samt för en ny telegrafstation och eventuellt även för en ny telefonstation. Några detaljerade planer för ifrågavarande tillbyggnad äro ännu icke utformade. Avsikten läser emellertid vara, att efter denna byggnads uppförande telegrafverkets nuvarande lokaler i kvarteret Aeolus vid Skeppsbron icke längre skola disponeras för telegrafverket utan användas för annat statens ändamål eller försäljas.

Organisationsnämnden har funnit de av telegrafstyrelsen för närvarande disponerade lokalerna vara i stort sett rymliga och ändamålsenliga. En del av de för rikstelefonbyråns räkning disponerade lokalerna äro däremot trånga och olämpliga som tjänsterum. Nämnden finner det icke sannolikt, att sedan den nu under arbete varande tillbyggnaden färdigställts, någon ytterligare tillbyggnad eller nybyggnad skall tarvras för de ifrågavarande ändamålen under den närmaste tioårsperioden. Därvid är särskilt att märka, att de utrymmen i tillbyggnaden, vilka i början komma att disponeras av Stockholms linjedistriktsbyrå, beräknas komma att efter några år bliva disponibla för styrelsens och rikstelefonbyråns utvidgningsbehov, sedan linjedistriktsbyrå återflyttat till kvarteret Jericho. Nämnden finner sig sålunda icke böra räkna med att under den kommande tioårsperioden behov av ny- eller tillbyggnader för telegrafstyrelsen eller rikstelefonbyrån skola komma att föreligga.

Vad beträffar distriktsförvaltningarna i övrigt har telegrafstyrelsen uppgivit, att deras jämförelsevis obetydliga behov av lokalökning torde kunna tillgodoses utan ny- eller tillbyggnader. Organisationsnämnden finner vid sådant förhållande icke anledning till något uttalande i denna del.

B. Telegraf- och telefonstationer.

Med sin förberörda skrivelse till organisationsnämnden den 9 juli 1931 har telegrafstyrelsen överlämnat en sammanställning över det beräknade behovet av nya eller tillbyggda stationslokaler under den kommande tioårsperioden. Styrelsen har emellertid framhållit, att det givetvis icke vore möjligt att så långt i förväg framlägga tillförlitliga siffror i berörda hänseende. Endast en approximativ beräkning hade kunnat göras av det kommande lokalbehovet, sådant det läte sig i närvarande stund överblickas och under förutsättning av en viss normal utveckling.

Organisationsnämnden intager här en sammanställning av styrelsens berörda förteckning, utvisande å vilka orter nya eller tillbyggda stationer enligt förteckningen tarvades eller borde påbörjas under den kommande tioårsperioden, storleken av de planerade byggnaderna, räknat i kvadratmeter nyttig golvyta, samt året, då varje byggnad borde vara färdig att tagas i bruk.

O r t	Ny- eller till- byggnad	Kvm. nyttig golvyta	Färdig ¹ år
Stockholm: Nockeby	Nybyggnad	220	1933
Göteborg: Hisingen	»	900	1934
Söderhamn	Tillbyggnad	440	1935
Västervik	Påbyggnad	300	1935
Borås	»	450	1936
Klippan	Nybyggnad	350	1936
Stockholm: Jericho	»	13 200	1936
Örnsköldsvik	»	600	1936
Kiruna	»	350	1937
Luleå	Tillbyggnad	400	1937
Norrköping	»	3 000	1937
Göteborg: Kungsladugård	Nybyggnad	900	1938
Katrineholm	Tillbyggnad	350	1938
Sandviken	Nybyggnad	220	1938
Skara	»	600	1938
Kristinehamn	»	600	1939
Bollnäs	»	350	1940
Gnesta	»	280	1940
Hälsingborg	Tillbyggnad	1 300	1940
Ljusdal	Nybyggnad	300	1940
Södertälje	»	600	1940
Örebro	Tillbyggnad	1 900	1940
Kalmar	»	900	1942
Lund	»	1 200	1942
Boden	Nybyggnad	500	1943

Enligt vad organisationsnämnden inhämtat har telegrafstyrelsen i allmänhet beräknat den tid, då ny- eller tillbyggnad enligt vad ovan sagts bör vara färdig att tagas i bruk, med hänsyn tagen till den tidpunkt, då det nuvarande telefonkopplingssystemet kan beräknas vara antingen förslitet eller ock till maximigränsen utnyttjat. Den sistnämnda tidpunkten, vilken lärer vara den i de flesta fall inverkan, har beräknats på grundval av medeltalet av den under de senaste åren inträffade stegringen i telefonabonnentantalet på de olika platserna. Man har därvid utgått ifrån, att den under senare år inträffade stegringen alltjämt skall fortsätta i ungefärligen oförändrad grad.

Organisationsnämnden kan givetvis icke hava något att erinra mot principen, att de olika telegraf- och telefonstationernas lokalförhållanden i tid så anpassas efter den väntade abonnenttillströmningen, att varje även-

¹ Att märka är, att man får räkna med att byggnadsarbetet i allmänhet måste påbörjas 2 eller 3 år före det år, då byggnaden skall vara färdig att tagas i bruk.

tyrande av expeditionsmöjligheterna helt uteslutes. Nämnden har heller ingen anledning att i och för sig ifrågasätta riktigheten av de beräkningar, som ligga till grund för telegrafstyrelsens ovannämnda uppgifter angående byggnadsbehoven för telegraf- och telefonstationerna under den kommande tioårsperioden. Däremot vill nämnden för sin del starkt ifrågasätta det befogade i att vid dessa beräkningar utgå från att den frekvensstegring, som under de senaste åren förekommit vid de olika stationerna, alltjämt kommer att fortgå. Enligt nämndens mening lär man tvärtom få räkna med en betydande avmatning i den hittillsvarande utvecklingen. På sina håll torde rent av en minskning i själva abonnentantalet vara att förvänta och i varje fall kan med visshet sägas, att den nuvarande finanskrisen kommer att i viss mån hämma den hittillsvarande stegringen. Huru lång tid en dylik frekvensavmatning kan förväntas vara, är givetvis icke möjligt att nu bedöma, men så mycket torde vara säkert, att på grund av de nämnda förhållandena en förskjutning kommer att äga rum därhän, att flera av de telefonstationer, vilka under förutsättning av oförändrad abonnentökning kunnat förväntas uppnå sin maximikapacitet under den kommande tioårsperioden, komma att under avsevärt längre tid kunna tillfyllest betjänas av det nuvarande kopplingssystemet. Organisationsnämnden finner sig fördenskull redan på nu angiven grund böra räkna med att byggnadsbehovet för telegrafverkets räkning under den kommande tioårsperioden blir väsentligt mindre än som telegrafstyrelsen utgått ifrån vid uppgörandet av den ovanberörda förteckningen.

Vid beräkningen av de i förteckningen upptagna lokalutvidgningarna lär telegrafstyrelsen beträffande de allra flesta stationerna hava utgått från att vid anskaffande av ny utrustning en övergång till automatiskt kopplingssystem kommer att äga rum. Den nyttiga golvyta, som i varje särskilt fall upptagits, torde därav i allmänhet hava rönt inverkan i förstörande riktning. Emellertid anser organisationsnämnden det kunna sättas i fråga, huruvida en så allmän övergång till automatiskt kopplingssystem, som telegrafstyrelsen synes hava förutsatt, kan vara ekonomiskt befogad. Enligt vad telegrafstyrelsen i skrivelse till organisationsnämnden den 30 januari 1932 uttalat, är det vid ombyggnad även av en relativt stor station icke alltid alldeles visst, att det är ekonomiskt befogat att införa automatiskt kopplingssystem. Detaljerade undersökningar om det lämpligaste stationssystemet måste därför i samband med infordrande av kostnadsanbud för inredningen företagas beträffande varje särskild station som skall ombyggas. Riks- och landsavdelningarna bliva i allmänhet i stort sett lika kostsamma vid manuell som vid automatisk inredning. Vid automatstationer tillkommer emellertid särskild expedition för beställningar och namnanrop. Med bortseende från sistnämnda förhållande, bliva således de kostnader, som böra med varandra jämföras för att bedöma frågan om övergång till automatstation eller icke, allenast kostnaderna för inredning av manuell och automatisk lokalavdelning. Själva anläggningskostnaden beräknas i allmänhet

vara minst dubbelt så dyr per abonnentnummer vid anordnande av automatstation som vid inredande av en manuell centralbatteristation. Under vissa omständigheter lära kostnaderna variera ännu mer. Frågan blir då i varje särskilt fall, huruvida den driftkostnadsminskning, som representeras av den genom automatiseringen möjliggjorda personalindragningen, kan med säkerhet beräknas uppväga de så betydligt ökade anläggningskostnaderna. Enligt organisationsnämndens mening bör vid dessa beräkningars förtagande den största hänsyn tagas till det förhållandet, att automatsystemens hållbarhetsgrad ännu icke lärer vara erfarenhetsmässigt fastslagen och att man således måste räkna med möjligheten att nyanskaffning eller reparation av kopplingsmaterielen måste ske tidigare vid en automatisk än vid en manuell station. En skillnad i nämnda hänseende på några år kan givetvis helt eliminera den besparing i driftkostnaderna, varmed man utan hänsyn därtill kunnat räkna.

Organisationsnämnden har med det sagda velat framhålla, att det icke lärer vara uteslutet, att i vissa fall, där telegrafstyrelsen räknat med en lokalutvidgning för inredande av automatstation, det skall vid en förutsättningsfri prövning visa sig ekonomiskt fördelaktigare att alltjämt bibehålla manuellt kopplingssystem, vilket i sin tur i allmänhet lärer medföra mindre krav på ökade utrymmen. Emellertid bör det å andra sidan betonas, att anledning till anskaffande av egna fastigheter för telegrafverkets stationer givetvis kan uppkomma även utan varje samband med automatiseringsfrågan. Då en station av en eller annan omständighet måste nyinredas, erfordras nämligen vidgade lokaler jämväl om fråga är om stationens förseende med centralbatteriinredning, enär den nya inredningen icke kan inmonteras i de lokaler, som upptagas av den befintliga inredningen. Gäller det då en större station, om ett par tusen nummer eller mera, bliva de kostnader, som nedläggas i stationen och bindas i kabelnätet, så avsevärda, och en framtida förflyttning så dyrbar, att man måste söka undvika en sådan. För att säkra sig mot sådana eventualiteter anser man inom telegrafstyrelsen, att telegrafverket bör bliva ägare till den fastighet, i vilken den nya stationen inredes.

Organisationsnämnden har ovan anfört vissa mera allmänna omständigheter, som synas kunna verka därhän, att en del av de enligt den förenämnda förteckningen ifrågasatta byggnaderna komma att uppskjutas utöver den tioårsperiod, varom i ärendet är fråga. Frånsett nämnda omständigheter lära emellertid jämväl av andra orsaker de i förteckningen upptagna byggnadsprojekten komma att beträffande enstaka stationer i olika hänseenden frångås. Sålunda är att märka, att telegrafstyrelsen, enligt vad organisationsnämnden erfarit, i ett par fall numera övergivit ny- eller tillbyggnadsplanerna. Detta är förhållandet såväl med den planerade tillbyggnaden för telefonstationen i Luleå som med påbyggnaden å telegrafverkets byggnad i Västervik. Beträffande bägge de ifrågavarande stationerna har man funnit, att de i sinom tid nödvändiga utvidgningarna förmodligen skola

kunna vinnas genom vissa omgrupperingar inom de nuvarande lokalerna. Vad beträffar den planerade nybyggnaden för anskaffande av stationslokaler i Nockeby hava jämväl dessa planers förverkligande tills vidare uppskjutits i avvaktan på att bebyggelseförhållandena där skola kunna bättre överblickas. Den planerade nybyggnaden i Kiruna har likaledes ansetts böra uppskjutas i avvaktan på mera normala tider, detta med hänsyn till den nedgång i abonnentantalet, som finnes anledning att här räkna med. Vissa avsevärda missförhållanden i avseende å Kirunalokalernas uppvärmningsförhållanden, som organisationsnämnden vid besök på platsen iakttagit, skulle i så fall provisoriskt rättas till.

I några fall har organisationsnämnden, i anledning av vad som iakttagits vid besök å vissa stationer, funnit sig böra ifrågasätta, huruvida icke erforderliga utvidgningar av stationslokalerna skulle kunna äga rum genom att för ändamålet taga i anspråk vissa utrymmen, som nu i telegrafverkets eller andra statliga hus uthyras till bostäder. Detta har varit fallet med exempelvis telegraf- och telefonstationerna i Borås, Lund, Västervik och Luleå. Av naturliga skäl har det emellertid varit nämnden omöjligt att utföra några undersökningar och beräkningar rörande de förutsättningar i fråga om bjälklags hållbarhet m. m., varmed givetvis måste räknas vid bostadslägenheters apterande till lokaler av nu ifrågavarande art. Iakttagelserna ifråga föranleda fördenskull allenast till ett uttalande från nämndens sida, att det vid framtida utvidgningar av telegraf- och telefonstationer bör tagas under noggrant övervägande, huruvida icke för utvidgningsbehovens tillgodoseende kunna i första hand tagas i anspråk de bostadslägenheter, som flerstädes äro inrymda i samma hus som telegraf- och telefonstationerna.

Telegrafstyrelsen har i sin förberörda skrivelse till nämnden den 9 juli 1931 anfört, att vid ytterligare ett antal stationer, vilka icke upptagits i den ovan intagna förteckningen, ny- eller tillbyggnad eventuellt behövdes före tioårsperiodens utgång, nämligen vid stationerna i Arvika, Falköping, ett antal större växelstationer inom Göteborgs redovisningsområde, Karlstad, Kristianstad, Landskrona, Lidköping, Ludvika, Mariestad, Mora, Norrtälje, Skellefteå, Sollefteå, Stockholm, ett antal större växelstationer inom Stockholms redovisningsområde, Sveg, Tranås, Uddevalla, Vänersborg, Värnamo, Västerås och Östhammar.

Organisationsnämnden har företagit besök vid flertalet av de nämnda stationerna (icke vid växelstationerna). Nämnden har därvid i allmänhet — på grund av gjorda iakttagelser och med ledning av uppgifter angående abonnentökning m. m., som på platsen erhållits — kommit till den uppfattningen, att en utökning av de nuvarande lokalerna icke torde bliva erforderlig under den kommande tioårsperioden. I vissa fall har konstaterats, att en eventuellt erforderlig utvidgning säkerligen skulle kunna ske genom ianspråktagande av uthyrda bostadsutrymmen. Detta har exempelvis varit fallet med stationerna i Uddevalla och Västerås. Beträffande allenast en

av de nämnda stationerna, nämligen den i Landskrona, har nämnden funnit skäl ifrågasätta ny- eller tillbyggnad under den kommande tioårsperioden. Landskronastationens lokaler äro nämligen på det hela taget allt för trånga. Själva telefonsalen erbjuder icke möjlighet till tillfredsställande luftväxling. Även reparationslokalerna äro olämpligt belägna. Nämnden har velat sätta ifråga, huruvida icke en den nuvarande stationen bredvidliggande tomt kunde förvärvas för att möjliggöra en direkt tillbyggnad till den nuvarande stationsbyggnaden. Det skulle i så fall även bliva möjligt att något utöka de för närvarande mycket trånga gårdsutrymmena.

Såsom sammanfattning av det ovanstående vill nämnden anföra följande. På grund av de speciella och i förväg svårigen överblickbara förhållanden, som känneteckna telegrafverkets arbete och utveckling, är det, på sätt telegrafstyrelsen framhållit, synnerligen vanskligt att beträffande telegrafverkets framtida lokalbehov uppgöra en detaljerad plan över erforderliga ny- och tillbyggnader. En dylik plan måste nämligen här mera än inom andra områden bli utsatt för rubbningar. Organisationsnämnden har därför inskränkt sig till att, med utgångspunkt från vissa inom telegrafstyrelsen uppgjorda preliminära beräkningar rörande det framtida lokalbehovet, framlägga de mera allmänna synpunkter på frågan, vartill nämnden funnit de vid dessammas behandling gjorda iakttagelserna föranleda. Dessa synpunkter innebära till en början, att det icke läter få förväntas en så snabb utveckling av telefonväsendet under den kommande tioårsperioden som under de nästförflutna åren, vadan de av telegrafverket på grundval av en dylik utveckling gjorda beräkningarna av utvidgningsbehoven knappast torde komma att hålla streck. Redan på den grund kommer således enligt organisationsnämndens uppfattning lokalbehovet under den ifrågavarande tioårsperioden att bli mindre än telegrafstyrelsen beräknat. Därtill kommer, att den allmänna övergång till automatiskt kopplingssystem, varmed telegrafstyrelsen räknat, synes böra underkastas en synnerligen noggrann och allsidig belysning ur ekonomiska synpunkter, innan den bringas till förverkligande. Skulle, såsom organisationsnämnden har anledning förmoda, en dylik undersökning giva vid handen, att automatiseringen bör försiggå med större försiktighet än telegrafstyrelsen förutsatt, kommer även detta förhållande att leda till nedsättning i det framtida lokalbehovet. Slutligen har organisationsnämnden funnit sig böra med skärpa framhålla vikten av att förefintliga möjligheter till lokalutvidgningar utan företagande av ny- eller tillbyggnader omsorgsfullt tillvaratagas. Nämnden syftar därvid särskilt på de på många håll förekommande bostadsvåningarna i telegrafverkets hus. Nämnden har så mycket större anledning att understryka denna uppfattning som, enligt vad nämnden vid de företagna besiktningarna av olika telegrafverkets lokaler funnit sig kunna konstatera, de framställda önskemålen om ökade utrymmen måhända icke alltid präglats av det beaktande av sparsamhetens krav, som det nuvarande finansiella läget påkallar.

P. M.**angående statens vattenfallsverks byggnadsbehov under den kommande tioårsperioden.**

För vattenfallsstyrelsens räkning inköptes under år 1918 fastigheterna nr 1, 2, 3 och 9 i kvarteret Björnen i Stockholm för en köpesumma av 1 555 000 kronor. Av dessa fastigheter blevo nr 2, 3 och 9 efter ombyggnad tagna i anspråk för styrelsens räkning under år 1928. Kostnaderna för ombyggnaden hava påförts statens vattenfallsverks driftkostnader. Vattenfallsstyrelsen har meddelat organisationsnämnden, att för att bereda styrelsen ytterligare erforderliga lokaler det torde bliva nödvändigt att under den närmaste tioårsperioden taga även fastigheten nr 1 i kvarteret Björnen i anspråk. Nämnden har sedermera erfarit, att frågan, om en sådan åtgärd skulle bliva nödvändig, sammanhänger med spörsmålet, huruvida en utvidgning kan komma att ske i avseende å den nuvarande byggnadsbyråns arbetsuppgifter och personal. Då några kalkyler i nämnda hänseende icke föreligga och det överhuvud lärer kunna sättas ifråga, huruvida någon större utvidgning av längre varaktighet är att förvänta med avseende å styrelsens arbetsuppgifter under den kommande tioårsperioden, har organisationsnämnden ansett sig icke böra räkna med att anordnande av ytterligare lokaler för vattenfallsstyrelsens räkning skall bliva av nöden under den tid, varom här är fråga.

Vidkommande vattenfallsverkens byggnadsbehov ute i orterna har organisationsnämnden icke ansett sig böra ägna uppmärksamhet åt andra byggnader än sådana, som äro att hänföra till expeditions- eller bostadslokaler, alltså icke åt byggnader av rent teknisk natur. Vattenfallsstyrelsen har uppgivit, att under den kommande tioårsperioden följande byggnader av nämnda art planerades: i Motala tillbyggnad eller påbyggnad av kontoret, i Västerås ny chefsbostad, en verkmästarbostad och fyra maskinistbostäder, i Uppsala två vaktbostäder, i Norrviken två vaktbostäder, i Skara två vaktbostäder, i Trollhättan ombyggnad av kontoret å Fagerstrand samt i Umeå en ny chefsbostad.

Beträffande de nämnda planerade byggnaderna vill organisationsnämnden till en början anmärka, att den nyssberörda chefsbostaden i *Umeå* redan uppförts för en kostnad av inemot 50 000 kronor, som påförts verkets driftkostnader. Huset har flyttats till Umeå från de numera nedlagda kraftverksanläggningarna vid Harsprånget. Därvid har för själva virket be-

räknats ett värde av cirka 5 000 kronor. Kostnaderna för virkestransporten hava uppgått till omkring 2 000 kronor. För uppsättning och inredning har beräknats en kostnad av cirka 40 000 kronor. Organisationsnämnden anser sig icke böra underlåta att i anledning av vad sålunda förevarit framhålla, att anskaffande genom statens försorg av tjänstebostad åt den ifrågavarande befattningshavaren framstår såsom skäligen obefogat, då i en stad som Umeå möjligheter till förhyrande av lämplig bostad säkerligen icke saknas. Förutsättningen för anskaffande av tjänstebostäder åt befattningshavare, som icke på grund av vakttjänstgöring eller dylikt måste bo inom en viss byggnad, bör nämligen enligt nämndens mening vara, att bostadsförhållandena å vederbörande ort äro sådana, att lämpliga bostäder icke kunna förhyras, såsom fallet ofta är exempelvis å landsbygden. I varje fall anser organisationsnämnden, att frågan om anskaffande av de för ett dylikt bygge erforderliga medel bör behandlas i samma ordning, som övriga frågor om statliga utgifter för kapitalökning, d. v. s. efter gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, och icke på sätt som i detta fall skett.

Vad beträffar den föreslagna tillbyggnaden å kraftverkets kontor i *Motala* har denna åtgärd syntts organisationsnämnden icke vara aktuell, åtminstone icke för närvarande. Vid den sammanslagning av kraftverkskontoret med kontoret för Motala kraftverksaktiebolag, som väl i en framtid lärer ifrågakomma, torde däremot frågan om utvidgning av lokalerna för den gemensamma kontorspersonalen uppkomma till bedömande.

Den planerade ombyggnaden av kontorsbyggnaden å Fagerstrand i *Trollhättan* avser omändrande av nedre våningen till tjänstebostad åt kraftverksdirektören, vilkens hittillsvarande bostad anses vara ur hälsosynpunkt olämplig. För kraftverkets kontor hava nya lokaler under år 1932 beretts i en nybyggd flygel till Trollhätte kanalverks kontorsbyggnad. Kostnaderna för omändringen beräknas uppgå till cirka 34 000 kronor, vilken summa avses skola belasta kraftverkets underhållsanslag. — Organisationsnämnden, som vitsordar, att en ombyggnad av kontorshuset tarvas för att detsamma skall kunna användas till bostadshus, vill emellertid ifrågasätta lämpligheten av att en byggnad, som inköpts av statsverket för ett visst ändamål, utan riksdagens hörande ombygges för ett annat ändamål än det, för vilket den inköpts.

Förslaget att vid kraftstationen i *Skara* uppföra två vaktbostäder sammanhänger med önskemålet om att någon statens vaktpersonal hela dygnet skall befinna sig vid stationen. För närvarande övervakas stationen under de tider, då någon av statens maskinister icke är närvarande, av en maskinist från det närbelägna elektricitetsverket i Skara. Organisationsnämnden, som erfarit, att kostnaderna för uppförande av de ifrågavarande bostäderna beräknas till ungefär 30 000 kronor, anser att vägande skäl tala för att det planerade bostadsbygget snart kommer till stånd.

I fråga om kraftverket i *Västerås* har nämnden funnit sig kunna konstatera, att förhållandena på platsen betinga, att chefen har sin bostad i när-

heten av kraftverket, vilket är beläget på ett avsevärt avstånd från själva staden. Nämnden har fördenskull i detta fall intet att erinra mot att en chefsbostad uppföres vid kraftverket. Däremot vill nämnden ifrågasätta nödvändigheten av att uppföra de övriga av vattenfallsstyrelsen planerade bostadsbyggnaderna. För närvarande hava 34 befattningshavare sina bostäder vid kraftverket, under det att cirka 20 bo i själva Västerås. Storleken av den personal, som sålunda har sin bostad vid kraftverket, synes väl motsvara vad som tarvas för att reservaggregaten skola kunna vid plötsligt uppkommande behov utan dröjsmål igångsättas. Enligt vad nämnden inhämtat, åtgår nämligen för varje skift icke större arbetsstyrka än cirka 15 man.

Till frågan om övriga av vattenfallsstyrelsen planerade byggnader vid kraftverken har organisationsnämnden icke varit i tillfälle att intaga någon ståndpunkt.

Bilaga VII.

P. M.

angående domänverkets behov av utökade lokaler under den kommande tioårsperioden.

De undersökningar, som i förevarande hänseende av organisationsnämnden företagits, hänföra sig allenast till lokaler avsedda för domänstyrelsens eller styrelsen underställda undervisningsanstalters räkning.

Vad först beträffar *domänstyrelsen*, disponerar denna i gamla riksdagshuset omkring 60 rum om tillhoppa 1 607 kvm. nyttig golvyta samt förhyr i statens järnvägars hus, Vasagatan 1, ytterligare 14 rum om tillhoppa 440 kvm. nyttig golvyta. Styrelsen har för organisationsnämnden uppgivit, att ökat utrymme är inom den närmaste tiden nödvändigt. För genomförande av vissa organisatoriska förändringar inom domänverket beräknades behovet av tjänstelokaler snart nog komma att stiga så, att ytterligare cirka 600 kvm. nyttig golvyta bleve erforderliga. Frågan om beredande av gemensamma lokaler i egen fastighet för domänstyrelsen och den lokala förvaltning, som lämpligen borde vara förlagd till Stockholm, vore föremål för teknisk-ekonomisk utredning.

Organisationsnämnden har erfarit, att de organisatoriska förändringar, som styrelsen åsyftat, väntas innebära en koncentration av vissa tjänstemän ute i orterna till styrelsen eller i varje fall till Stockholm. En sådan koncentration har i vissa hänseenden redan genomförts, såsom beträffande vissa överjägmästare, skogstaxatorer och indelningsassistenter. Åt de hittills till Stockholm från orterna överflyttade tjänstemännen hava arbetsplatser beretts huvudsakligen i de i huset Vasagatan 1 förhyrda lokalerna.

Organisationsnämnden, som funnit domänstyrelsens nuvarande arbetslokaler i stort sett tillfredsställande, anser att för det fall att ytterligare grupper av tjänstemän skola överflyttas till Stockholm, vidgade lokalutrymmen måste här ställas till domänverkets förfogande. Huruvida detta bör ske genom uppförande av en särskild byggnad för domänstyrelsen eller genom förhyrande av nya lokaler, har nämnden på frågans nuvarande ståndpunkt icke kunnat taga ställning till. Det förefaller dock nämnden som om domänverkets lokalbehov i Stockholm skall kunna tillgodoses under den närmaste tioårsperioden utan att för ändamålet någon nybyggnadsåtgärd skall bliva behöfvig.

I fråga om domänverkets undervisningsanstalter föreligga — sedan för iståndsättande av Hällnäs skogsskola under de senaste åren beviljats sammanlagt 49 000 kronor — icke andra önskemål än beträffande *Bjurfors skogsskola*. Denna skogsskola disponerar för närvarande tre mindre byggnader. I den ena äro kontor samt bostad åt föreståndaren inrymda. I den andra byggnaden finnas bostäder åt övrig personal, ett gästrum samt ett elevrum. Den tredje byggnaden innehåller lektionsrum, museirum, matsal och ekonomiavdelning samt fem logementsrum med plats för två elever i varje. Skolan, vars kurs är ettårig, är avsedd för 10 elever, men det nuvarande elevantalet är 12. Domänstyrelsens önskemål är, att kunna utbilda 14 elever vid skolan.

Frågan om förbättrande av skolans lokalförhållanden har sedan länge varit aktuell. Sälunda uppgav domänstyrelsen redan i statförslaget till 1930 års riksdag, att styrelsen till ett senare budgetår torde nödgas föreslå en avsevärd förhöjning av byggnadsanslaget till statens skogsskolor av den anledning, att försättandet av *Bjurfors skogsskola* i tidsenligt skick torde påkalla betydande byggnadsarbeten. Emellertid har med denna fråga fått anstå, bland annat av den anledningen, att än större behov av byggnadsförbättringar yppats vid Hällnäs skogsskola.

Byggnaderna vid skogsskolan i *Bjurfors* hava av organisationsnämnden befunnits vara både trånga och i dåligt skick. En utvidgning och reparation synes oundviklig. Utredning pågår inom domänstyrelsen angående uppförande av en ny byggnad för skolans räkning, innehållande expedition, lärosal, museum, gästrum och ett reservrum. I samband med denna byggnads uppförande skulle anordnas en värmecentral och värmeledning inledas jämväl i de nu befintliga byggnaderna. Kostnaderna för samtliga dessa arbeten, vilka synas böra komma till utförande i början av den ifrågasvarande tioårsperioden, kunna, efter vad för organisationsnämnden uppgivits, beräknas belöpa till inemot 100 000 kronor. Denna summa synes böra uppdelas på två budgetår med hälften å vardera året.

P. M.**angående utgifterna för den statliga byggnadsverksamheten
under tiden 1 januari 1920—30 juni 1931.**

Materialet till den förevarande undersökningen är hämtat från den av riksräkenskapsverket årligen utgivna budgetredovisningen. Ur denna hava för varje särskilt år urskilts de utgifter, som belastat beviljade anslag för nybyggnader ävensom ombyggnads- eller mera betydande förändringsarbeten å redan befintliga byggnader. Därvid har givetvis icke helt kunnat undvikas, att stundom även utgifter för sådana ändamål som reparationer, inredningar o. d. kommit att medtagas. Det har nämligen visat sig omöjligt att för varje särskilt anslag inhämta närmare uppgifter rörande medelsanvändningen.

De nedan angivna utgifterna äro bruttoutgifter. I den mån uppbördsmedel kommit till användning för byggnadsändamål, hava dessa sålunda icke frånräknats. Under benämningen »förvaltningen» inbegripes i det följande all statlig funktion med undantag av den affärsdrivande verksamheten. Siffrorna för den affärsdrivande verksamheten äro något mindre säkra, beroende bland annat därpå, att de i budgetredovisningarna under rubriken Statens affärsdrivande verksamhet upptagna utgifterna som regel avse de av respektive verk rekviderade penningmedel, icke — såsom å huvudtitlarna — de verkliga utgifterna. De affärsdrivande verkens nedan upptagna byggnadsutgifter understiga därför med sannolikhet de verkliga utgifterna för ifrågavarande ändamål.

En sammanställning över statens samtliga utgifter för byggnadsändamål alltsedan år 1920 återfinnes i den efterföljande tabellen nr 1.

Av denna tabell framgår, att medan utgifterna för byggnadsverksamheten under krisåren voro av en högst betydande omfattning, desamma under senare år sjönko till mindre än hälften. Särskilt låga voro dessa utgifter under budgetåret 1927/28, då de uppgingo till mindre än fjärdedelen av motsvarande utgifter under den här ifrågavarande tidsperiodens första år.

Tab. 1. Utgifter för den statliga byggnadsverksamheten (tusental kronor).

År	Förvaltningen	Affärsdrivande verksamheten	Summa
1920	24 569	18 657	43 226
1921	22 009	14 332	36 341
1922	15 309	8 385	23 694
1923 ¹	6 529	4 176	10 705
1923/24	12 460	4 002	16 462
1924/25	12 436	1 425	13 861
1925/26	12 953	3 870	16 823
1926/27	11 608	1 914	13 522
1927/28	6 281	2 595	8 876
1928/29	7 177	3 865	11 042
1929/30	10 359	5 628	15 987
1930/31	13 497	2 488	15 985
Summa:			
1920/1931	155 187	71 337	226 524
1926/1931	48 922	16 490	65 412

I den efterföljande tabellen 2 hava utgifterna för byggnadsändamål ställts i relation till statens övriga utgifter.

Tab. 2. Statens utgifter för byggnadsändamål i jämförelse med statens övriga utgifter.

År	De sammanlagda utgifterna för byggnadsändamål i % av statens samtliga utgifter	Under huvudtitlarna redovisade utgifter för byggnadsändamål i % av samtliga utgifter under huvudtitlarna
1920	4.17	3.02
1921	2.97	2.30
1922	2.17	1.68
1923 ¹	2.23	1.57
1923/24	1.87	1.78
1924/25	1.65	1.79
1925/26	1.94	1.78
1926/27	1.53	1.54
1927/28	1.08	0.85
1928/29	1.26	0.91
1929/30	1.78	1.31
1930/31	1.76	1.64
1920/31	2.10	1.70
1926/31	1.49	1.26

¹ Avser budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Det framgår av denna tabell, att, även i förhållande till andra utgifter, utgifterna för byggnadsändamål voro större under krisåren än under senare år. Från krisåren fram till och med budgetåret 1927/28 hava utgifterna för byggnadsändamål sjunkit kraftigare än övriga utgifter. Under senare år hava de dock åter stegrats.

I efterföljande tabell 3 redovisas de för byggnadsändamål beviljade *anslagen*. Dessa variera kraftigare än utgifterna för byggnadsändamål. Detta förhållande står i samband med de mycket stora reservationer, som under många år förefunnos å anslag, beviljade under kristiden.

Tab. 3. Sammanställning av till byggnadsändamål beviljade anslag (tusental kronor).

År	Förvaltningen	Affärsdrivande verksamheten	Summa
1920	27 277	28 377	55 654
1921	32 009	24 834	56 843
1922	13 931	1 985	15 916
1923 ¹	3 079	1 696	4 775
1923/24	7 881	1 252	9 133
1924/25	6 706	471	7 177
1925/26	7 966	325	8 291
1926/27	7 301	512	7 813
1927/28	5 835	2 301	8 136
1928/29	10 025	4 990	15 015
1929/30	10 661	3 404	14 065
1930/31	14 468	2 477	16 945
Summa:			
1920/31	147 139	72 624	219 763
1926/31	48 290	13 684	61 974

En jämförelse mellan beviljade anslag och verkliga utgifter för byggnadsändamål utvisar, att medan utgifterna belöpt sig till omkring 227 miljoner kronor, anslagen sammanlagt uppgått till allenast 220 miljoner kronor. Skillnaden har huvudsakligen täckts genom ianspråktagande av vid 1920 års ingång förefintliga reservationer ävensom genom disposition av uppborädsmedel.

I efterföljande tabeller hava samtliga *byggnadsutgifter för förvaltningen* för varje särskilt år upptagits fördelade på följande ändamålsgrupper, nämligen:

1. Militära ändamål.
2. Sinnessjukvård.
3. Övrig sjukvård.
4. Universitet och högskolor.
5. Övrig undervisning.

¹ Avser budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

6. Fångvård.
7. Tvångsarbetsanstalter m. m.
8. Länsstyrelser.
9. Centrala förvaltningen m. m.
10. Övriga ändamål, icke hänförliga till statens affärsdrivande verksamhet.

Beträffande denna fördelning må anmärkas följande.

Under 3. Övrig sjukvård, ingå de bidrag, som staten beviljat för uppförande av, bland annat, epidemisjukhus, tuberkulossjukhus, sjukhem m. m. dylikt.

Under 5. Övrig undervisning, ingå utgifterna för byggnader för folkskoleseminarier, småskoleseminarier och abnormvården (huvudsakligen blindvård). Härjämte ingå emellertid även statens bidrag till upprättande av folkskole- och folkskolehemsbyggnader.

Under 7. Tvångsarbetsanstalter m. m., ingå, förutom statens utgifter för uppförande av byggnader till dessa anstalter, jämväl byggnader till alkoholistanstalter, uppfostringsanstalter och arbetshem.

Under 9. Centrala förvaltningen, ingå förutom utgifter för byggnader till departement och ämbetsverk jämväl vissa, huvudsakligen mindre anslag inom sådana verksamhetsområden, som organiskt sammanhånga med den centrala förvaltningen, främst lantmäterikontoren.

Under 10 hava upptagits utgifter för byggnader till muséer, bibliotek, till byggnader i utlandet ävensom de under krisåren beviljade s. k. merkostnadsanslagen m. m.

Tab. 4. Utgifter för olika byggnadsändamål inom förvaltningen 1920—1930/31 (tusental kronor).

Å r	Militära ändamål	Sinnes-sjukvård	Övrig sjukvård	Universitet och högskolor	Övrig undervisning	Fångvård
1920	15 762	3 299	1	1 772	985	237
1921	11 621	2 355	990	2 129	2 119	103
1922	4 981	1 434	673	947	2 097	193
1923 ¹	1 070	1 277	998	827	677	67
1923/24	1 207	1 834	1 227	2 326	1 713	37
1924/25	1 674	2 943	1 575	773	921	82
1925/26	932	2 981	2 816	1 240	1 054	6
1926/27	2 371	3 380	1 451	539	1 052	1
1927/28	976	1 380	1 929	237	448	71
1928/29	495	2 066	1 297	1 489	290	58
1929/30	398	4 626	2 328	1 626	273	4
1930/31	235	5 004	2 668	2 025	328	140
1920/31	41 742	32 579	17 953	15 930	11 957	999
1926/31	4 475	16 456	9 673	5 916	2 391	274

¹ Avser budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Å r	Tvångs- arbets- anstalter m. m.	Läns- styrelser	Centrala förvalt- ningen m. m.	Övriga ändamål	Summa
1920	352	297	1 585	278	24 568
1921	87	596	1 930	81	22 011
1922	182	1 170	3 125	507	15 309
1923 ¹	50	366	1 020	177	6 529
1923/24	182	551	1 962	1 421	12 460
1924/25	—	94	4 355	19	12 436
1925/26	249	30	2 708	916	12 952
1926/27	158	21	1 245	1 390	11 608
1927/28	225	57	533	424	6 280
1928/29	120	158	1 013	191	7 177
1929/30	150	82	792	81	10 360
1930/31	181	772	1 610	534	13 497
1920/31	1 936	4 194	21 878	6 019	155 187
1926/31	834	1 090	5 193	2 620	48 922

De största posterna komma, som synes, på byggnader för militära ändamål, sinnessjukvård och den centrala förvaltningen. Sammanslås emellertid utgifterna för all sjukvårdande verksamhet, uppgå dessa till 51 miljoner kronor eller till omkring 10 miljoner kronor mer än utgifterna för militära ändamål. Härvid är emellertid även att märka, att hälften av utgifterna till byggnader för militära ändamål komma på åren 1920—1921. — Utgifterna för byggnader till militära ändamål och sjukvård utgöra tillsammans i det närmaste $\frac{3}{5}$ av utgifterna för alla hithörande byggnadsändamål.

Ovanstående tabell visar även, i sin mån, huru utgifternas fördelning å de olika grupperna förändrats under den här förevarande tidsperioden. Detta framgår än tydligare av den efterföljande tabellen 5, vilken för varje särskilt år utvisar byggnadsutgifternas procentuella fördelning på de olika ändamålsgrupperna.

Utgifterna för byggnader för sinnessjukvården hava, såsom av tabellerna 4 och 5 framgår, särskilt under senare år betydligt stigit. Under budgetåren 1929/30 och 1930/31 har mer än en tredjedel av samtliga utgifter för här förevarande ändamål gått till byggnader av nu nämnd art. Statens utgifter för övriga sjukhusbyggnader hava jämväl varit betydande, omkring $\frac{1}{5}$ av samtliga utgifter. Budgetåret 1929/30 uppingo de sammanlagda kostnaderna för olika sjukhusbyggnader till 67,2 procent av samtliga här ifrågakommande statliga utgifter.

¹ Avser budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Tab. 5. Procentuell fördelning, för varje särskilt år, av utgifterna för byggnadsändamål inom de statliga icke affärsdrivande verksamhetsområdena.

	1920	1921	1922	1923 ¹	1923/24	1924/25
Militära ändamål	64·1	52·8	32·5	16·4	9·7	13·5
Sinnessjukvård	13·4	10·7	9·4	19·6	14·7	23·7
Övrig sjukvård	—	4·5	4·4	15·3	9·8	12·7
Universitet och högskolor	7·2	9·7	6·2	12·7	18·7	6·2
Övrig undervisning	4·0	9·6	13·7	10·4	13·8	7·4
Fångvård	1·0	0·4	1·3	1·0	0·3	0·6
Tvångsarbetsanstalter m. m.	1·5	0·4	1·2	1·0	1·5	—
Länsstyrelser	1·2	2·7	7·6	5·6	4·4	0·8
Centrala förvaltningen m. m.	6·5	8·8	20·4	15·6	15·7	35·0
Övriga ändamål	1·1	0·4	3·3	2·7	11·4	0·1
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	Summa
Militära ändamål	7·4	20·4	15·6	6·9	3·8	1·7	26·9
Sinnessjukvård	23·0	29·1	22·0	28·8	44·7	37·1	21·0
Övrig sjukvård	21·7	12·5	30·7	18·1	22·5	19·8	11·6
Universitet och högskolor ...	9·6	4·6	3·8	20·7	15·7	15·0	10·3
Övrig undervisning	8·1	9·1	7·1	4·0	2·6	2·4	7·7
Fångvård	0·1	—	1·1	0·8	—	1·0	0·6
Tvångsarbetsanstalter m. m.	1·9	1·4	3·6	1·7	1·5	1·4	1·2
Länsstyrelser	0·2	0·2	0·9	2·2	0·8	5·7	2·7
Centrala förvaltningen m. m.	20·9	10·7	8·5	14·1	7·6	11·9	14·1
Övriga ändamål	7·1	12·0	6·7	2·7	0·8	4·0	3·9
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

¹ Avser budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Förteckning

över beslutade men icke fullbordade statliga byggnadsföretag jämte för dessa företag beräknade, å tiden efter utgången av budgetåret 1932/1933 belöpande kostnader.

Fjärde huvudtiteln.

	Kronor
1. 1932 års riksdag har beslutat utförandet av vissa förändringsarbeten vid <i>garnisonssjukhuset</i> i Stockholm för 30 141 kronor. För detta ändamål utgår under budgetåret 1932/33 ett anslag om 15 000 kronor. Återstod omkring	15 150
2. Under vart och ett av budgetåren 1927/28—1931/32 har riksdagen beviljat 40 000 kronor för <i>införande av centraluppvärmning i vissa bostadsbyggnader i Boden</i> . De sammanlagda kostnaderna hava beräknats till 222 500 kronor, häri icke inbegripet det för budgetåret 1927/28 anvisade anslaget. Då för budgetåret 1932/33 intet anslag anvisats, återstår	62 500
3. 1932 års riksdag har beslutat installerandet av <i>ny uppvärmningsanläggning inom Göta ingenjörkårs kasernbyggnad</i> och för budgetåret 1932/33 anslagit 40 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna beräknas till 92 000 kronor. Återstod	52 000
4. 1930 års riksdag beviljade för ordnande av <i>förläggningen vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet</i> ett belopp av 370 000 kronor, varav för budgetåret 1930/31 anslogos 110 000 kronor och för budgetåret 1931/32 140 000 kronor. För budgetåret 1932 33 har intet anslag för detta ändamål anvisats. Återstår sålunda	120 000
5. 1928 års riksdag beslöt, att för <i>skeppsgossekårens</i> räkning verkställa vissa omändringsarbeten i Karlstens fästning. Av hela kostnaden, 354 600 kronor, har hittills anslagits 254 600 kronor. På hemställan av 1930 års försvarskommission ha de förevarande arbetena tills vidare uppskjutits. Enligt försvarskommissionens yttrande är det ej uteslutet, att kommissionens fortsatta utredningsarbete kan leda till framläggande av förslag till marin-	

Kronor

ordning av sådan innebörd, att förläggning av skeppsgossar till Marstrand icke vidare bleve erforderlig.

För det fall, att arbetena komma att fullföljas, återstår..... 100 000

6. 1932 års riksdag har beslutat *förlängning av Oscar II:s docka i Karlskrona m. m.* Kostnaden beräknas till 188 250 kronor. För budgetåret 1932/33 har anvisats 63 000 kronor, varför återstår 125 250

7. 1932 års riksdag har beslutat uppförandet av en *värme-central vid flygskolekårens förläggning å Ljungbyhed* för en summa av 179 000 kronor. För budgetåret 1932/33 har anvisats 120 000 kronor. Återstod 59 000

Femte huvudtiteln.

8. *Hospitalsbyggnader.* 1928 års riksdag antog en av Kungl. Maj:t framlagd plan för anskaffande av nya vårdplatser vid hospitalen, vilken plan genom beslut av 1930 års riksdag i viss mån modifierades.

Följande anslag hava av riksdagen hittills beviljats:

1928/29	3 500 000
1929/30	4 100 000
1930/31	4 700 000
1931/32	6 400 000
1932/33	6 250 000

Summa 24 950 000.

Enligt vad som uppgivits från socialdepartementet kan det antagas, att kostnaderna för de byggnadsföretag, vilka enligt hospitalsbyggnadsplanen återstå att utföra, skola uppgå till 22 943 600

9. *Vanförestalten i Stockholm.* 1931 års riksdag beviljade såsom bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m. ett belopp om högst 2 554 550 kronor och anvisade härav för budgetåret 1931/32 200 000 kronor. 1932 års riksdag har beslutat att med hänsyn till det ekonomiska läget en fördelning av statens bidrag bör ske på ett större antal år än ursprungligen avsetts. För möjliggörande av arbetenas fortsättande i ursprungligen avsedd takt erhåller anstalten under garanti av staten ett lån, vars räntekostnader staten erlägger. Samtidigt har riksdagen anslagit 500 000 kronor. Statsbidraget får på grund av de ändrade dispositionerna beräknas till 2 697 590 kronor. Då 700 000 kronor anvisats, återstår 1 997 600

Sjätte huvudtiteln.

Kronor

10. *Nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli.* Hela kostnaden har beräknats till 4 975 000 kronor. Av riksdagen har hittills beviljats 2 170 000 kronor, varav 560 000 kronor ur fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden, varjämte även tagits i anspråk 250 000 kronor, som av Stockholms stad erlagts i ersättning för anordnande av en arkad. Av hela byggnadskostnaden återstår .....

2 555 000

11. *Om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Nyköping.* Ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbete är avsett att komma till utförande i två etapper. Kostnaderna för den första beräknas till 170 000 kronor och för den andra till 225 000 kronor. Till och med budgetåret 1932/33 ha medel för den första etappens fullbordande beviljats; återstod .....

225 000

Åttonde huvudtiteln.

12. *Landsarkivet i Härnösand.* 1930 års riksdag beviljade för uppförande av nybyggnad för ifrågavarande landsarkiv ett belopp av 330 000 kronor. För vartdera av budgetåren 1930/31 och 1931/32 ha anvisats 50 000 kronor. Av 1932 års riksdag har intet belopp anvisats; återstod .....

230 000

13. *Statens historiska museum.* 1931 års riksdag beviljade under vissa förutsättningar (bl. a. genomförande av vissa ändringar i den för f. d. positionsartilleriregementets kasernområde gällande stadsplanen) ett belopp av 3 850 000 kronor. För budgetåret 1931/32 anvisades 150 000 kronor. För budgetåret 1932/33 har intet belopp anvisats; återstod .....

3 790 000

14. *Karolinska sjukhuset.* Karolinska sjukhusets uppförande beslöts av 1930 års riksdag. Påföljande års riksdag fattade närmare beslut rörande byggnadernas omfattning och storlek. Kostnaderna beräknades avrundat till 21 400 000 kronor, varav på staten skulle komma 11 900 000 kronor. Att märka är emellertid, att nämnda belopp blott avse den första byggnadsetappen. Kostnaderna för de senare byggnadsetapperna, avsedda att omfatta kliniker av olika slag samt vissa teoretiska institutioner, hava ännu icke beräknats men lära kunna uppskattas till minst 20 miljoner kronor.

Av riksdagen hava hittills följande anslag beviljats till utförande av första byggnadsetappen:

Kronor

1930/31.....	300 000
1931/32.....	750 000
1932/33.....	500 000

Summa kronor 1 550 000

Återstoden å kostnaderna för första byggnadsetappen..... 10 350 000
 (Medräknas de senare byggnadsetapperna, kan återstoden beräknas till minst 30 000 000 kronor.)

Nionde huvudtiteln.

15. *Lantbrukshögskolan.* De sammanlagda kostnaderna beräknas inklusive vissa inventarier skola uppgå till 2 392 800 kronor. Hittills hava av riksdagen anvisats följande belopp:

1931/32.....	600 000
1932/33.....	484 000

Summa kronor 1 084 000

Återstod 1 308 800

16. *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.* Kostnaden för erforderliga byggnader beräknades i proposition till 1931 års riksdag till 751 000 kronor. Härjämte skulle dock tillkomma 139 400 kronor för inredning, varför totala kostnaden skulle uppgå till 890 400 kronor. På grund av ändrad undervisningsplan beräknas dock 115 000 kronor av nämnda belopp kunna inbesparas, i vilket fall kostnaderna skulle uppgå till 775 400 kronor. För ett närmare bedömande av de totala kostnaderna erfordras vissa ännu icke verkställda detaljutredningar.

Hittills hava av riksdagen beviljats följande belopp:

1931/32.....	50 000
1932/33.....	300 000

Summa kronor 350 000.

Man torde kunna räkna med att ytterligare komma att erfordras cirka 400 000

17. *Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.* 1931 års riksdag beslöt uppförandet av vissa nybyggnader för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Byggnadskostnaderna inklusive vissa inredningsarbeten beräknades till 416 000 kronor. Härav har ännu intet anvisats.

Återstod 416 000

Summa kronor 44 659 900.

Sammanfattning.

	Kronor
1. Vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm	15 150
2. Centraluppvärmning i vissa bostadsbyggnader i Boden.....	62 500
3. Ny uppvärmningsanläggning inom Göta ingenjörkårs kasernbyggnad.....	52 000
4. Ordnande av förläggning vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet.....	120 000
5. Omändringsarbeten vid Karlstens fästning för skeppsgossekåren.....	100 000
6. Förlängning av Oscar II:s docka i Karlskrona m. m.	125 250
7. Värmecentral vid flygskolekårens förläggning å Ljungbyhed	59 000
8. Hospitalsbyggnader.....	22 943 600
9. Vanförestalten i Stockholm.....	1 997 600
10. Nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli.....	2 555 000
11. Om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Nyköping	225 000
12. Landsarkivet i Härnösand	230 000
13. Statens historiska museum	3 700 000
14. Karolinska sjukhuset	110 350 000
15. Lantbrukshögskolan	1 308 800
16. Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut	400 000
17. Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet	416 000
Summa kronor	144 659 900

¹ Om hänsyn toges till de väntade kostnaderna för utbyggnad av de senare etapperna av Karolinska sjukhuset, ökas dessa belopp med minst 20 000 000 kronor.

Bilaga X.

Förteckning

över skrivelser från myndigheter och institutioner angående behovet av lokalutvidgningar under närmast kommande tioårsperiod.
(Jfr sid. 6.)

Institution	Utvidgning icke ifrågasatt	Frågan behandlad		Anmärkningar
		Bil.	Sid.	
Svea Hovrätt	1	—	—	
Göta »	1	—	—	
Hovrätten över Skåne och Blekinge	1	—	—	
Fångvårdsstyrelsen	—	—	10	Särskild utredning pågår
Statens uppfostringsanstalt å Bona	—	I	72	
Beskickningar och konsulat	—	—	10	Frågan ej prövad
Arméförvaltningen	—	III	80	
Marinförvaltningen	—	III	80	
Flygstyrelsen	—	III	80	
Krigsarkivet	—	I	17	
Artillerimuseum	1	—	—	
Statens sjökrigshistoriska samlingar, Stockholm	1	—	—	
Statens sjökrigshistoriska samlingar, Karlskrona	1	—	—	
Krigsvetenskapsakademien	1	—	—	
Socialstyrelsen	—	III	81	
Riksförsäkringsanstalten	1	—	—	
Försäkringsrådet	—	III	81	
Pensionsstyrelsen	—	III	81	
Statens pensionsanstalt	1	—	—	
Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö	—	III	81	
» » i Landskrona	—	III	82	
Statens vårdanstalt för alkoholister å Venn-garn	—	III	82	} Beträffande hospitalsbyggnaderna se s. 10 samt bil. IX s. 117.
Medicinalstyrelsen	1	—	—	
Statens bakteriologiska laboratorium	—	I	18	
Statens rättskemiska laboratorium	—	III	82	

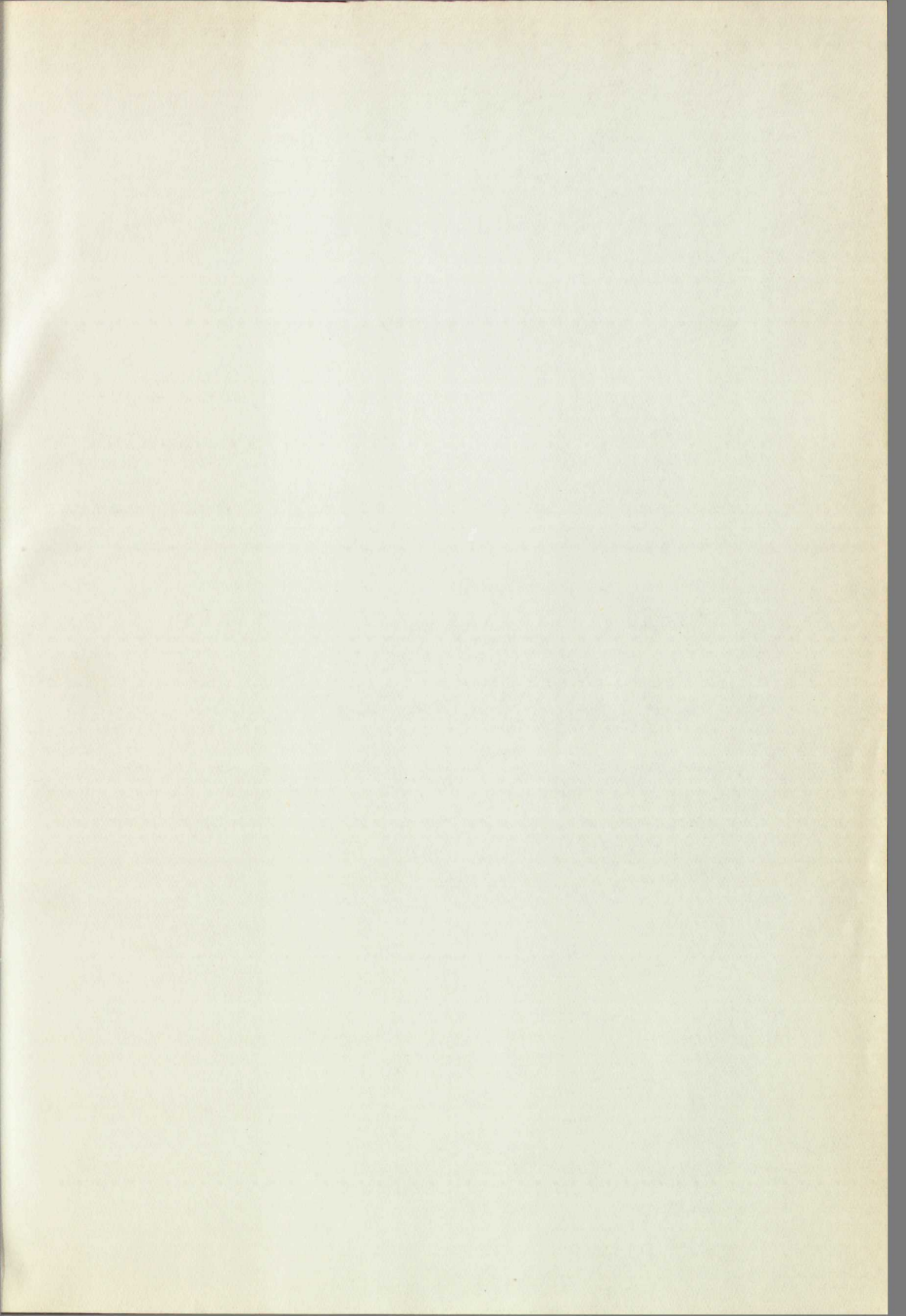
Institution	Utvidgning icke ifrågasatt	Frågan behandlad		Anmärkningar
		Bil.	Sid.	
Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed	—	I	73	
Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor i Vänersborg	1	—	—	
Länsstyrelsen i				
Stockholms län	—	III	83	{ Lokalbehovet redan tillgodosett. Se bil. IX s. 118.
Uppsala »	—	—	—	
Södermanlands »	1	—	—	
Östergötlands »	1	—	—	
Jönköpings »	—	I	50	
Kronobergs »	—	I	52	
Kalmar »	—	III	83	
Gotlands »	—	I	53	
Blekinge »	—	I	54	
Kristianstads »	—	I	55	
Malmöhus »	1	—	—	
Hallands »	—	I	59	
Göteborgs o. Bohus län	1	—	—	
Älvsborgs län	—	I	61	
Skaraborgs »	1	—	—	
Värmlands »	—	I	62	
Örebro »	—	I	65	
Västmanlands »	—	I	66	
Kopparbergs »	—	I	68	
Gävleborgs »	1	—	—	
Västernorrlands »	—	I	69	
Jämtlands »	1	—	—	
Västerbottens »	—	I	70	
Norrbottens »	—	III	84	
Byggnadsstyrelsen	1	—	—	
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	1	—	—	
Kammarkollegiet	1	—	—	
Statskontoret	1	—	—	
Mynt- och justeringsverket	—	III	84	
Kammarrätten	—	III	84	{ Ang. kammarrättens hus, se bil. I s. 20.
Statistiska centralbyrån	—	III	84	
Riksräkenskapsverket	1	—	—	
Generaltullstyrelsen	—	I	21	
Kontrollstyrelsen	1	—	—	

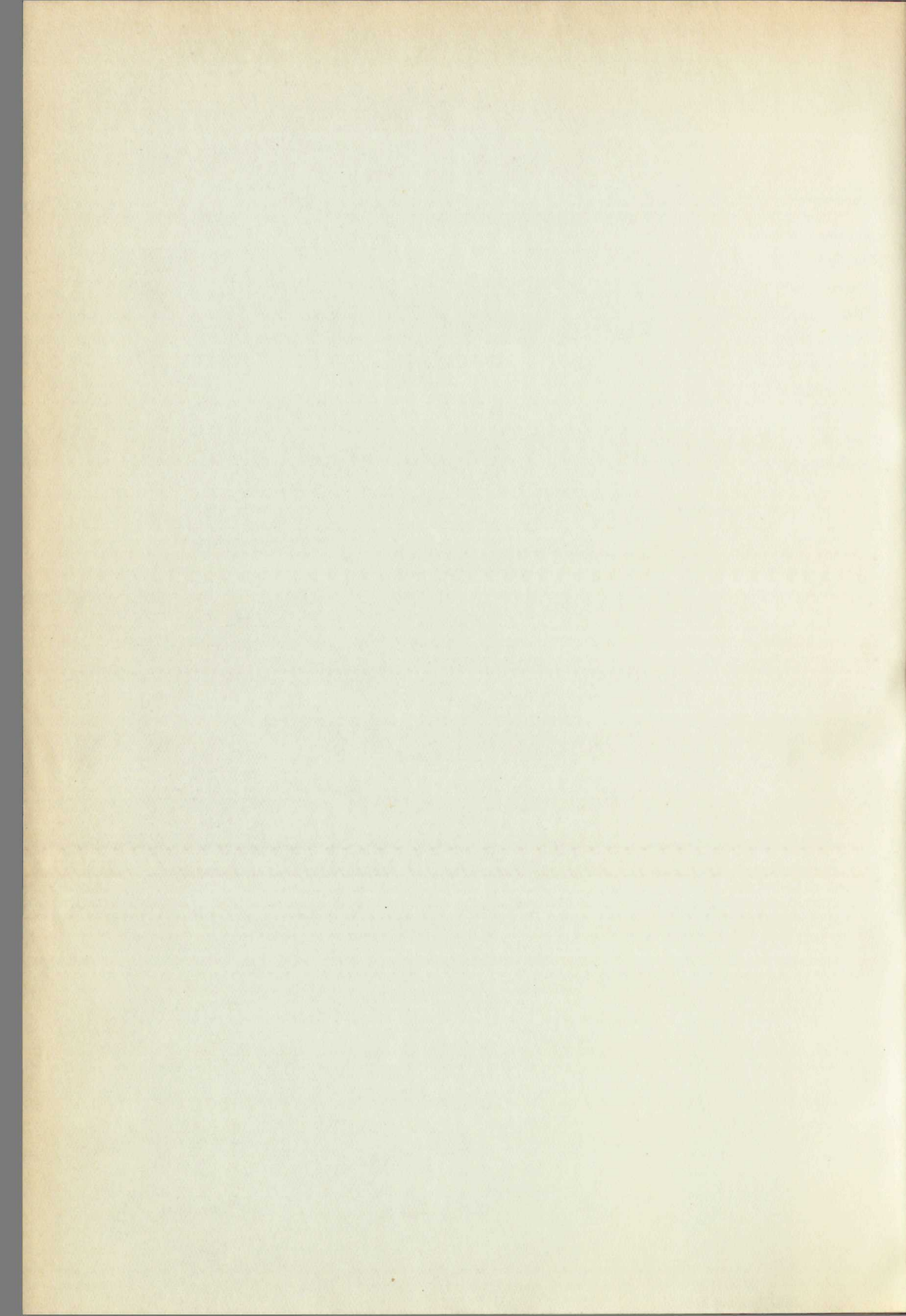
Institution	Utvidgning icke ifrågasatt	Frågan behandlad		Anmärkningar
		Bil.	Sid.	
Riksarkivet	—	I	24	
Landsarkivet i Uppsala	—	—	—	
» i Vadstena	—	III	85	
» i Lund	—	III	85	
» i Göteborg	—	I	61	
» i Härnösand	1	—	—	Jfr bil. IX s. 118.
Kungl. biblioteket	1	III	85	
Nationalmuseum	—	III	86	
Livrustkammaren	—	III	86	
Naturhistoriska riksmuseet	—	III	87	
Vitterhets-, historie- o. antikvitetsakademien	1	—	—	
Akademien för de fria konsterna	1	—	—	
Musikaliska akademien	—	I	30	
Uppsala universitet	—	I	40	
Lunds universitet	—	{ I III	56 87	
Karolinska institutet	—	III	88	Jfr bil. IX s. 118.
Tandläkarinstitutet	—	III	88	
Farmaceutiska institutet	1	—	—	
Tekniska högskolan	—	I	31	
Chalmers tekniska institut	—	—	10	Särskild utredning pågår.
Skolöverstyrelsen	—	III	89	
Högre lärarinneseminariet i Stockholm	1	—	—	
Folkskoleseminariet i				
Stockholm	1	—	—	
Uppsala	1	—	—	
Linköping	—	III	89	
Skara	—	I	62	{ Skall ersättas med småskoleseminarium.
Strängnäs	—	I	50	D:o
Falun	1	—	—	
Växjö	—	III	89	
Kalmar	—	I	53	
Lund	—	III	89	
Landskrona	—	III	90	D:o
Göteborg	—	III	89	
Karlstad	1	—	—	
Härnösand	—	III	90	D:o
Umeå	1	—	—	
Luleå	1	—	—	

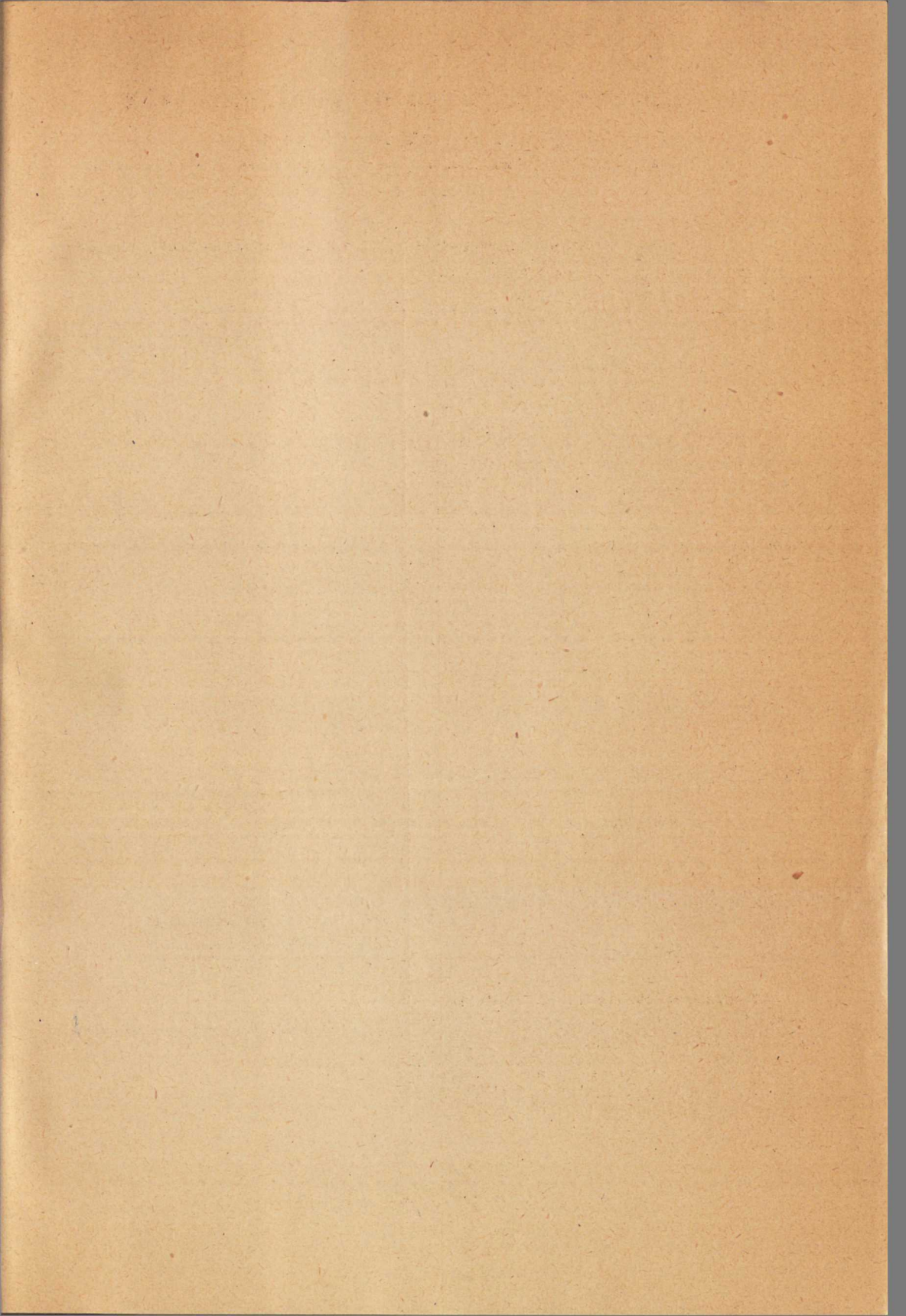
Institution	Utvid- ning icke ifråga- satt	Frågan behandlad		Anmärkingar
		Bil.	Sid.	
Småskoleseminariet i				
Haparanda	—	I	70	
Lycksele	1	—	—	
Hagström	1	—	—	
Institutet och förskolan för blinda i Tomte- boda	1	—	—	
Förskolan för blinda i Växjö	—	III	90	
Hantverksskolan för blinda i Kristinehamn	1	—	—	
Vårdanstalten i Lund för blinda med kom- plicerat lyte	—	III	90	
Gymnastiska centralinstitutet	—	—	10	Särskild utredning pågår.
Lantbruksstyrelsen	—	III	91	
Lantbruksakademien	1	—	—	
Centralanstalten för försöksväsendet på jord- bruksområdet	1	—	—	Jfr bil. IX s. 119.
Ultuna lantbruksinstitut	1	—	—	D:o
Lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	1	—	—	D:o
Stuteriöverstyrelsen	1	—	—	
Veterinärhögskolan	—	III	91	
Statens veterinärbakteriologiska anstalt.....	—	I	32	
Statens centrala frökontrollanstalt	—	I	34	
Statens egnahemsstyrelse	—	—	—	{ Lokalbehovet redan till- godosett.
Skogshögskolan	1	—	—	
Statens skogsförsöksanstalt	—	I	34	
Lantmäteristyrelsen	—	I	35	
Lantmäterikontoret i				
Stockholms län	—	I	37	
Södermanlands »	—	III	91	
Östergötlands »	—	III	92	
Jönköpings »	—	I	50	
Blekinge »	—	III	92	
Kristianstads »	—	I	55	
Älvsborgs »	—	III	92	
Värmlands »	—	I	62	
Västmanlands »	—	I	67	
Gävleborgs »	—	I	68	
Rikets allmänna kartverk	1	—	—	
Sveriges geologiska undersökning	—	III	93	
Statens meteorologisk-hydrografiska anstalt	1	—	—	

Institution	Utvid- ning icke ifråga- satt	Frågan behandlad		Anmärkingar
		Bil.	Sid.	
Kommerskollegium	—	III	93	
Lotsstyrelsen.....	I	—	—	Jfr sid. 10.
Patent- och registreringsverket	—	I	39	
Statens provningsanstalt	—	I	39	
Ingenjörsvetenskapsakademien	—	III	93	
Järnvägsstyrelsen.....	I	—	—	Jfr sid. 11.
Generalpoststyrelsen	—	IV	95	
Telegrafstyrelsen	—	V	99	
Vattenfallsstyrelsen	—	VI	106	
Domänstyrelsen	—	VII	108	

Förteckning öfver Böckerna	Utgivnings- år	Utgiv- nings- ort	Titel
1	1811	Lund	Bonnestoffkun- skap
2	1811	Lund	Lokalstyren
3	1811	Lund	Färd- och rederiseregulering
4	1811	Lund	Statens presbiterianalstift
5	1811	Lund	Logik- och metafysik
6	1811	Lund	Lokalstyren
7	1811	Lund	Genealogiskt förhållande
8	1811	Lund	Lokalstyren
9	1811	Lund	Katholiskt förhållande
10	1811	Lund	Lokalstyren

Statens offentliga utredningar 1932

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. [2]
Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken. 4. Förslag till lag om boutredning och arvskitte m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente ang. tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m. [19]
1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente ang. tjänstepension för arbetare i statens tjänst m. m. [22]
Statens organisationsnämnd. Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod. [25]

Kommunalförvaltning.

Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle. [6] 2. Byggnadsordning för mindre municipalsamhälle. [7] 3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för landsbygden. [8] 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för landsbygden. [9]
Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. [11]

Statens och kommunernas finansväsen.

Skatteutjämningsberedningen 1. Statistisk utredning ang. det kommunala skattetrycket. [13]

Politi.

Betänkande med förslag till förordning ang. handel med farmaceutiska specialiteter. [20]

Socialpolitik.

Hälsa- och sjukvård.

Utredning och förslag ang. de civila tjänstefäkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen. [23]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. [1]
Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. [10] 7. Betänkande ang. åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter. [12] 8. Arbetarfrågor inom det svenska jordbruket. [14]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Cement- och betongbestämmelser (fjärde upplagan) jämte tilläggsbestämmelser (tredje upplagan). [24]

Handel och sjöfart.

De ekonomiska verkningarna för sjöfarten av 1928 års lotsförfattningssakkunnigas förslag till lotsavgifter. [15]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. [5]
Utredning rörande motorfordonsbeståndet i Sverige. [18]
Betänkande med förslag till lag om allmänna vägar och lag om vägdistrikt m. m. [21]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. [4]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor. [17]

Försvarsväsen.

Luftförsvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. [3]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.